

IRKA-FIRKA

**IRTA
SZÉP ERNŐ**

**BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2024
ISBN 978-963-417-649-7 (online)
MEK-25444

TARTALOM

BÚCSÚ
GUKKER
KRAJCÁROK
KÖSZÖNŐ HALÁSZ
KÉKEM, HALLGASSANAK MEG
ÁKOM-BÁKOM
TAVASZI FÉRFIDIVAT
EGY PÁR MÉTER FILM
PUZZLE
OROSZ
PATHÉ-JOURNAL
IBOLYA
ÖTÁGÚ KORONA
A KATONÁK LÉPNEK
KUGLERT!
AZ ANYÁDAT!
MEGYEK A MOZIBA,
ILLUZIÓ.
MIT ÁLMODTAM
«KENYÉR?»
HÁÁLÓÓKUPÉÉÉ...
AZ IDŐJÁRÁSRÓL
GONDOLATOK
TALÁLÓS KÉRDÉSEK
MÓRIC ELMENT PÁRISBA
PÁSZTORTÚZ.
FODRÁSZ-ÜDV
GRAMMOFON
A SZIVAROS MEG AZ UJSÁGOS
«BENŐSÜLNI ÓHAJT»
A 8 SZÁMÚ MASSZŐR
A MEGSZÓLÍTÓ
A LEDÉR AGGASTYÁN
MONTMARTRE

A BOULEVARD
AZ ŐSZ GYŰJTŐ
WAGGON-LITS
KRÉMES
TOMBOLA
SZENT ISTVÁN NAPJÁT
A GYEREKEK ÜDVÖZLIK A
VONATOT
MECHMEDOFF, CSERKESZ
FŰ
HETIPIAC
CIGÁNYVÁROS
GIGERLIK
BAR
1912
CSOKOLÁDÉ EZÜSTPAPIRBAN
HUNCUT A VILÁG.
AZ ÉLET ZENÉJE
GYŐZNI VAGY HALÁL!
IDEGEN SZÍNEK
ELBESZÉLÉS
A JUPITER ÉS BOLYGÓI
HOGY VAGY?
ÉJSZAKAI FÖLVÉTEL
SZÍNINÖVENDEKEK
HAZÁNK JELESEIRŐL
ÍGY TÉL FELÉ
SZAMOVÁRY
LÓVONAT
MŰCIGARETTA
SZÍNHÁZBAN VOLTAM
MILYEN NAGY ESŐ VOLT
MAGYAR BŐRIPAR
A SZÍNÉSZEK ÁBRÁNDOS SZEME

Kedves olvasó,

engedd meg kérlek, hogy e kis könyv küszöbén megállítsalak s egy pár szót szóljak hozzád, miközben lefelé nézek és a kabátod gombjával babrálok. Mit is akartam mondani... annyi sok mindent, istenem. Szeretnék megkérdeni, hogy vagy, mit csinálsz, boldognak érzed-e magadat. Szeretnék beszélgetni veled erről a nagy világról, életünkről s minden dolgairól, amiket ebben a könyvben meg nem találsz. Ezeket a kis micsodákat, amelyeket most ebbe a könyvbe kinyomtattak, ujságba írtam volt, egyik napról a másikra, hamar és összevissza; ne vizsgálód, ne emelgesd ezt a bazári portékát. Látom, belátom, ez az irka-firka nem egyéb annál a szegény játéknál, amit gyermekkoromban valami csorba kis tükörrel űztem szép nyári napokon. Forgattam a kis tükröt a kezemben s néztem, hogy sétál és tünedezik könnyű fénye a ház falán, a sápadt zsindeletetűn, az akácfa tömött lombjain, meg az utca árnyékos oldalán járó emberek komoly kabátján. Ilyen ez az irka-firka, az életről pedig, a mindennapi és megfoghatatlan, rettentő és mulatságos, csúnya és elragadó, bágyasztó és őrlő, oktalan, drága, csudálatos, kurta és végtelen életről lelkendezve és félő áhítattal készülődök mindennap valami nagy könyvet írni, reggeltől estig mindig csak azt írni, szemem minden pillantása, szívem minden dobogása, fejem örökös tünődése benne legyen és az egész világ... Holnap hozzáfogok, csak el ne aludjam megint.

(sz. e.)

BÚCSÚ

Nem mentem el vasárnap a búcsúba, csak elvetődtem. Hogy őszinte legyek, nem is tudtam, hogy búcsú van. Az Andrássy-úton jártam és a Gyár-utcánál hozzáragadtam a csendesen folydogáló néphez és hagytam vinni magamat a tarka zenebona hullámain. Nem úgy mentem, mint a rajzoló az ő széles skizzkönyvükkel, nem volt szándékom erőltetni magamat megfigyelések okából, semmi ilyenfajta hasznót nem akartam húzni abból, hogy ott vagyok, szinte lekönyököltem ebbe az állapotba s az erélytelenek halk örömeivel túrtam, hogy vagyok valahol és történik valami velem. Nyomnak előre, húznak hátra, a lábomra lépkednek, félresúrolják a kalapomat, jobbról-balról tütnének a fülemben s majdnem a szemembe fújják azokat a papirosból és tollból való hosszú szörnyetegeket, amelyek mérges sipolással szaladnak ki meg vissza. Elhányódtam a végtelenül vonagló tömegben, minden szempillantásban új meg új fejek úsztak el a fejem körül, minden férfi szájában ott acsarkodott valami síp, papiros-duda, füttyülő, merev szemekkel fújták efemer hangszerüket, a lányok orcájára valami ájult néma mosolygás ragadt, beszélgetni ebben a vak zsivajban nem lehetett. Úgy vonultak, mint egy plasztikon megzenésített viasznépe, egy-egy pillanatban láttam csak, mikor a népség egy kis rést engedett, az úttest két oldalán a mézeskalácsos sátrakat exotikus színeikben, meg a ponyvákön cifrázkodó kis díszmű-árucikkeket, gyöngyös fésűt, broche-t, selyempapírba pakolt szappant, nefelejcseszel mázolt virágvázákat, amelyeket mindennap mindenütt meg lehet venni, de a búcsú kincsekké szentelte fel őket és talán nem is vesznek ezek a szegények ilyesmit szuggesztív ünnepi hangulat nélkül. Nini, most már visszafelé megyek, a tömeg folyása megfordított, mintha nem is a magam lábán járnék... istenem, most már ki tudja meddig kell köztük mennem, köztük lennem. Kába vagyok, elvesztettem külön életemet, összeköttetéseimet, igényeimet, tüű, tüű, azt se tudom már kiféle vagyok, elsülyedtem ebbe az öröknek tetsző vándorlásba. Hirtelen valami halálos ittasság fog el, merre megyünk, mit akarunk, mi lesz velünk, valami csodának kell eljönni, arra ni már rózsaszín gyertyácskák gyúladnak, a földön való lőtás-futás ilyen édes támolgyássá lassul, kiabálás, kacagás, sírás muzsikává bővölődik, az élet oktalanságának valami tündéri megoldása lesz. Szívembe gyermetegül homályos nosztalgia nyilal, boldog vagyok, vagy szeretnék boldog lenni, valami eddig nem képzelt ártatlan módon... Egészen az övék vagyok, a tied vagyok, búcsú népe, én is veszek hamar ilyen kis furulyát, veled furulyálok. Odakínlódtam egy kis kosárhoz, vettem csakugyan egy lila muzsikáló hólyagot. Nagyot fújtam belé, a hólyag feldagadt és rögtön elpukkant. Fáradtan, utálattal másztam ki a tömegből.

GUKKER

Nem akarom tovább titokban tartani a színházi látcsővel való összeköttetésemet. A színházi látcsövet, amelyet a magyarok gukkernek neveznek, sokáig nem használtam, serdülő koromban a vidéki színház diákállóhelyéről, majd a fővárosi színházakban a legmeredekebb karzatokról szabad szemmel figyeltem a színpadon járkáló és beszélő egyéneket. Mikor a sors a hirlapírók közé kalauzolt, egyszeribe lekerültem a földszintre, a szerkesztőség állandó, vagyis ülendő támlásszékébe. Anyagi viszonyaim akkoriban úgy fellendültek, hölgyeim és uraim, hogy egy este a jegyszedőtől negyven krajcárért látcsövet béreltem. A szomorú öreg gukkernek olyan volt a formája, mint a régi betyárok kétcsövű mordályának. Az Operában volt ez, ha jól emlékszem, én boldogan vizsgáltam meg ezt az üvegekkel töltött fekete fegyvert. Azután a függöny széttárta két bibor szárnyát s én is, mint a többi néző, a szememhez emeltem a gukkert. Igen ám, csak hogy nem tudtam, melyik végét kell a szemembe nyomni, hát megesett velem a tévedés, hogy a keskenyebbik végét tettem a szemem elé s a színpadra a két öblösebb cső nézett.

Nem tudom már, mit adtak az este, csak arra emlékszem, hogy elsörnyedtem az elém táruló látványtól. Sokkalta nagyobbra láttam mindent a színpadon, mint pusztán szemmel, a föld surolatlan padló volt, az erdő, ahol ez a felvonás játszódott, hígan mázolt foszlányokból állott, a távolban álló kastély vászonfala kopott s repedezett volt, az ég olyan volt, mint a szárazsági kiakasztott szegényes párnacihák. Valami nagyon ünnepélyes tömeg tolongott s énekelt a színpadon, s amint a végtelenül tisztelt művésznők és művészek orcáit beutaztam látcsővemmel, csupa lila és téglaszínre mázolt rettenetes halálfejet láttam, s vissza-vissza kellett hőkölöm az éneklők szájüregének furcsa poklától s a hölgy tagok ömletre kebleitől, amelyeket a körzet minden ereje megfeszítésével tudott csak a kellő határok között tartani. Egy rossz álom mult el, mikor a gukkert kiábrándulva s elszomorodva ölemből lankasztottam. Egyszerű paraszti eszemmel azután mégis csak rájöttem, hogy a másik végét kell a gukkernek a szemem elé illeszteni.

Erre aztán a látcsövet helyesen alkalmaztam, az öblösebb végét emelve a szememhez s csakugyan, a színpad képe egyszeribe tündéri szép lett. Az erdei tisztáson, melynek üde lehelletét szinte éreztem, rózsásarcú kis lovagok és angyali szép kis dámák andalogtak, az égből a szerelem mosolygott, még a muzsika is mintha messzibbről szállott volna felém, oly távol és oly kíváncsi, oly gyönyörű és fájó volt a színpad képzelte világa, a kastély, mint az elérhetetlen ifjú üdvök csarnoka hívott, s lelkendezve futott a vágyam a dallal elvonuló gyönyörű hölgyek után. Manapság is beleesem olykor abba a hibába, hogy színházba megyek, de látcsövet viszek magammal s e bűvös szerszámmal széppé és édessé varázsolom estémet. Csak a szememhez emelem s nem látok ráncokat, elszabott orrokat, aranyfogakat, kísértetiesen mázolt szemeket; oly finom, jó, igaz lesz minden, ha jó messzire srófolom magamtól. És oly szép az úgynevezett közönség is, így a látcsővel, felvonásközben, a távoli apró bársonyos páholyokkal, mint egy kedves álomkép, a messzi-messzi dámák mind olyan óhajtagok s a gavallérok mind olyan irigylendők. Istenem, csak hogy rájöttem, miért kell színházi látcsövet használni!

KRAJCÁROK

Tapasztalataim gazdag tárházából két egymással összefüggő kis dolgot vagyok bátor a nagyérdemű olvasóközönség elé terjeszteni. Nagyon igénytelen dolgok, hosszabb bevezetés rosszul festene előttük. Hát az első: felültem egy konflisra, mentem a konflison, leszállottam a konflisról, megnéztem a taksamérőt, hatvanöt krajcárra voltam ítélve. Nem vagyok smucig ember, azt se szeretem, ha az apám istenit szidják, hát nyolcvan krajcárt határoztam el magamban, hogy annyit fizetek a kocsisnak. Kivettem egy forintot s felnyújtottam a bakon ülő honfitársamnak e szavakkal: «Adjon vissza húsz krajcárt». A magyar ember elvette a forintot, felállott a bakon s egész magasságában kiegyenesedve, a nadrágzsebéből kihuzott egy hepehupás régi bukszát, a tetején szétnyomta, benézett s aszongya: «Nincs apróm, nagyságos uram, nem tudok visszaadni». Majd tovább szédelegve a jóhiszeműséggel, jámbor arccal tapogatta a ruházatán elosztott zsebeket s megint megszólalt: «Nincs, nincs». Így állottunk. Ez a dolog sokszor megesett már velem, s én megesküszöm, hogy a kocsisnak minden esetben volt aprója, csak megpróbálta, hátha sikerül. Velem igen csak sikerül, mert rendesen nincs elég aprópénzem, könnyelmű is vagyok, ideges is vagyok, inkább otthagynom nála az egész forintot, mint hogy a visszajáró egy-két hatosért még elkocogjak vele a trafik elé, ahol vált. Másik esetem színhelye a szivaros gyerek, akitől a kávéházban cigarettát veszek. «Adj ide - mondok - öt Dimitrinót.» Odaadok neki egy koronát. Öt Dimitrino harminc krajcár, a gyerek visszaad húsz krajcárt. Még pedig: egy huszfilléreset, egy tízfilléreset és öt apró krajcárt. Soha, de soha nem fordul elő, hogy csupa nickelt adjon vissza, öt krajcárnyi rézpénz mindig jelen van a visszaadott összegben. Mér, mer azér, hogy a szivarosgyerek úgy spekulál, hogy ha már ott a rézpénz előtte, a pali odatol neki két-károm krajcár borraivalót, esetleg az egész öt krajcárt odautálja neki. Mondanom sem kell talán, hogy a szivarosgyerek is jól számít nálam, kap borraivalót, bár ez csúnyán megdrágítja az amúgy is drága pár egyiptomit, s dacára annak, hogy nickwinteri eszemmel itt is átlátom az egész cselszövényt. Részint honorálnom kell a nyomor találékonyságának ezt a szellemi munkáját, részint okvetlenül át kell engedni ezeknek a szegényeknek ezeket a hulladék summákat, ha ez olyan fontos nekik. Az egészben csak az a kellemetlen és lehangoló, hogy az életnek azt a kevés nyugalmát és derűjét zavarják ezek a kis dolgok, s akivel csak egy percig van valami dolgom, elém tolja önérdekét, bemutatja magát mint öncélt s rám nehezedik az ő nyomorult életével.

KÖSZÖNŐ HALÁSZ

Hogy őszinte legyek, percekig töprengő vonalakat huzgáltam, rajzolgattam a kéziratpapíron, mielőtt a cikkemet elkezdtem volna. Az illendőség komolyan integetett mutatóujjával, hogy a közönséget igyekezzem kiszolgálni, de nem bírok erőt venni elgyengült hangulatomon és kérem, bocsássák meg szerény szolgáljuknak, hölgyeim és uraim, hogy az egész világ minden dolgai között a köszönő Halász foglalkoztat ma legjobban, aki meghalt. Hadd állok meg egy percre a futó időben, elcsodálkozni a hihetetlenen, hogy a köszönő Halász szénegázmérgezés áldozata lett s mint ilyen, hidegen, tökéletes érzéketlenségben és mozdulatlanságban várja a temetését, amely a köcsöghalapos operaházi énekkar közreműködésével fog történni. Köszönő Halász nincs többé... nem tudom, talán még soha fel nem rázott így az élet biztonságából a halál veszélye, csúfsága, elkerülhetetlensége. Még dobol a dobhártyámon a köszönő Halász vad bariton kacagása, mintha csak ebben a pillanatban fordult volna be a sarkon hintázó járású hosszú figurája az ő örök kockás zsaketjében, amelyet talán csak az oroszországi öreg francia nevelők hordanak. Meghalt a köszönő Halász, az életkedvnek, az egészségnek, az étvágynak, a föltétlen elégtelenségnek, kedélynek és a nők kívánásának legfrappánsabb képviselője. Hol és mikor fogom megtalálni még egy emberben az életnek ezt a meggyőződését, örömét és erejét? Mi volt ő? Majdnem semmi, kórista volt az Operában, a rivalda hiúságai soha nem nyugtalanították, állott a sor végén, mint hugonotta, vagy mint nibelung, vagy mint lázadó magyar főúr és egy-egy oktalan hangot eresztett bele az előadásba, ahol a partitura parancsolta. Ez volt élete pályája kifelé és hivatalosan, a világnak nem volt fontos és neki még kevésbé. Ő az anyjának Ede volt, a többi embernek a jó köszönő Halász. Mindenkinek köszönt, akit tisztelt és mindenkit tisztelt. Azt hiszem, soha életében senkinek be nem mutatkozott még, csak köszönt, köszönt, az ő köszönése egy néma áriája volt a szerénységnek, szolgálatkészségnek, tiszteletnek. Azoktól az íróktól, festőktől, színészekről, akiknek köszönt, semmit se akart, még az ismeretségüket sem akarta erővel kiköszönni, oly ártatlanul emelte le a kalapját, mint a hívó a templom előtt. Senki se bánta meg, aki visszaköszönt neki és végre mint ismerőst fogadta el. Ő volt az úgynevezett művészvilágban a legigénytelenebb, legjobb szívű, legjobb kedvű és legboldogabb ember. Ő volt a mindenkit hazakisérő, mindenkiért rajongó, mindentől elragadtatott. Azt, hogy ő is él, a legnagyobb kitüntetésnek vette és hogy ő is ebédel és a kávéházban ül és olyik nőt ő is átkarolhatja. Egy örök frissítő röhej volt, primitív és egészséges viccek duzzadt tarisznyája. Soha senkinek nem mondta: fáj a fejem, meghültem, nincs pénzem, jaj istenem. Semmit, aminek az élet rosszaságaihoz köze van. Ő volt a boldog, akinek jó élni és harminckét esztendőskorában a gázkályha belélehelte mérget a köszönő Halász ideálisan működő tüdejébe. Meghalt és ott áll most a Charon csónakára várakozók között és jobbra-balra köszönve, szerényen tessékeli előre a nála érdemesebb halottakat.

KÉKEM, HALLGASSANAK MEG

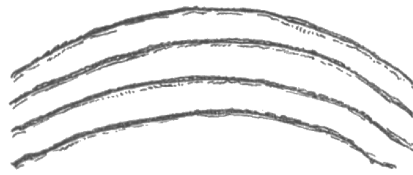
hadd panaszolom el önöknek, akik eddig is annyi részvétellel voltak irántam, esti életemet a kávéházban. Hát én bemegyek este a kávéházba, amely olyan gyönyörű, mint az ópium-álom, hogy itt majd pihenek és merengek és nemes szórakozást keresek a szép illusztrált lapokban. Merengésem első perceiben azonban megjelenik egy öreg civil, félreérthetetlenül az én asztalomhoz tart, ott megáll, kivesz a kabátja alól egy tucat papírszalaggal övezett krémszínű zoknit, vegyek. «Nem veszek. De kérem, nem veszek. Nem hallja, hogy nem kell? Még mindig itt áll? Hagyjon már békét.» Hiába, míg reagálok, nem megy el. Hát struccpolitikát követek, a fejemet az ujságba dugom, öt perc múlva merem csak kiemelni, na hálaistennek, elment, a szomszéd asztalnál kínozt már valakit. Megkönnyebbülten lélegzek föl, azaz nem egészen föl, a lélegzés a féluton megakad, mert egy kipedert bajuszú, Lavalliére-nyakkendőss fess fiú terem előttem, villanyos zseblámpát nyom meg a szemem előtt. Az erős fénytől elvesztettem egy pillanatra az eszméletemet, de a következő percben már van annyi lélekjelenlétem, hogy kifejtsem előtte, miért nincs szükségem villanyos zseblámpára. Nagynehezen rááll, hogy elmenjen az asztalomtól, de csak azért, hogy átengedje a helyét egy harmadik egyénnek, a legnagyobb gazembernek, akinek császárszakállától már évek óta összerezzenek. Édesanyám ezzel a bácsival ijesztgetett este, ha nem akartam imádkozni, ennek egy egész ládája van, amit szíjjon visel a nyakába akasztva, a ládában mindenféle bugyellárisok, inggombok, manzsettagombok, nyakkendőszorítók, tűk, zsebkések, ollók, cigarettaszípkák miegyebek vannak; ha egyiket egy megvető mozdulattal elutasítom, a másikkal hizeleg, csábít, fenyeget, belekerül egy fertályórába, míg ártatlan életemet szabaddá tehetem tőle és mérnöki szabályossággal parcellázott császárszakállának búcsút nem lengethetek hímes keszkenőmmel. Na. Mit gondolnak, vége van a kálváriámnak, melyet mások járnak és én ülök? Dehogyan van, dehogyan van! Még ki sem pihentem a ládát, a távolba révedő szemem elé egy friss tréfamester hatalmas szörnybogarat szöktetett, amely egy összehuzható és kinyújtható hosszú létrácska végéhez van erősítve. Sikerült tréfa volt, a drótból való csápok erősen megcsiklandozták az arcomat. Szívélyesen nevettem, megköszöntem a kedvességet, de nem veszek, nekem nincs szívem egy felebarátomra ezzel ráijeszteni. A tréfamester még egy párszor megráncigálta a bogarat, végre mérgesen tovább gyalogolt. Aki utána jött, az az ismeretlen, bemutatkozás nélkül a képembe hajolt és bizalmasan belesúgta az orromba: «Hólyag. Garantált legfinomabb hólyag.» Minden erőm elfogyott, megtörten emeltem rá tekintetemet, csak ennyit tudtam rebegni: «Nem kell hólyag, köszönöm, én magam fogok megpukkadni.»

ÁKOM-BÁKOM

Szép őszi délután a Margitsziget egyik szelíd hajlású sétányon ülök, a fehérre kencézett padon, a két könyököm hátratettem a pad hátára, a jobblábomat, amelyen a nadrágot feljebb rántottam, a bal térdemre bízta, könnyű botom a jobbkezemben ügyetlen, szándéktalan ingásokat végez. A hogy csendesen üldögélek, érzem, hogy ebben az órában van egy kis szerepem a mindenségben, a fák közé ebbe az őszi képbe kell ez a magános fehér pad és egy magános valaki, aki így elereszti magát a padon és félrehajtott fejjel szomorkodik, mert gondolkodik. Ha messziről nézném magamat, azt hinném, gondolkozom és szomorú vagyok a hervadás közepén, de hogy egy pillanatra számonkérem agyamat és szívemet, rájövök, hogy gondolat és bánat nélkül ülök itten, mintha csak rá lennék pingálva erre a néma tájképre, s komolytalan csodálkozással nézem a tiszta kék ég alatt a fák bágyadt arany kontyát s a lehullott levelek drága, nemes szemetjét a földön. Bevallom önöknek, ha ki nem nevetnek, micsoda felfedezést tettem mostanában: hogy ősszel a fáról lehullanak a levelek. Végtelen, leírhatatlan hatással van rám a természetnek ez a tüneménye, olyan málé szájjal nézem, mintha most látnám először, mintha se tavaly, se tavalyelőtt, se sohaelőtt nem lett volna így, mintha az idén esne meg először, hogy a zöld falevél megsárgul, elgyengül a szára s egy angyalian halk és titokzatos pillanatban elszakad az ágról és lehintázik a földre, mint az elejtett cigarettapapír, valami nem utánozható finom neszt hallatva, mikor a földet éri. Mi az: ősz? Ősz... ősz... ez volna a bánat nevelőnöje, ez az a sápadt, szakállas zenész, aki fojtottan gordonkázik a lelkekben, ez az a feketeruhás, keskenyajakú lelkész, aki a halálról prédikál az embereknek? Csodálatos. Nézegetem a zöld gyepet, a fák tetejét meg a leveleket a földön, milyen szép, milyen szép, mint egy virágzás, mint a természet ünnepi kendője, mintha ez a sárga lenne a levelek igazi színe, milyen boldogok, hogy elérték, miután tavasz óta türelmesen zöldeltek ezért a gyönyörű célért. Van-e más célja a fa levelének, mint hogy szép legyen és nem most a legszebb, ebben a mondhatatlan finom sárga, rozsdás és arany sejtelmek között való színében? Minek a színe ez... valahol ittam egyszer valami régi, drága francia bort, bágyadt édességű s rejtett tüzet csillogtató bort, ennek a bornak az íze mint emlék sóvárog bennem, egy kortynak, egy percnak emléke, amiknek zamatja, hangulata, elérhetetlen édes vágya, homályos kéje oly andalító és örökre kifejezhetetlen. Ennek a bornak hervadt levél-színe volt, italban is a legszebb szín volt. Mi a hervadt levél színe... nem látjátok a vigasznak, a tisztaságnak, a derűnek, a megfinomult örömnak a színét? Nem ez az elmerült ábrándnak a színe, nem ilyen színű lehet a megkönnyebbült sóhaj, nem ez a színe a boldogság sejtelmének, nem ilyen színt láthatnak lehúnyt szemeik előtt azok, akik végtelenül szeretik egymást? Ősz... ebben az órában tisztán érzem, hogy a természetnek ez a pár nap a teljessége, ez a legboldogabb ragyogása, pünkösdje, vigassága. Gyökerek furcsa futása a föld alatt, a fatörzs kérge, hajszálcsovésség a fában, ágak rejtelmes rendű rajza, egész élete a fának ezekért a mámoros szép napokért van, mikor zöld koronájából tündéri jutalom gyanánt arany korona lesz s a nap gyengéd, hízelgő sugárzásában kiragyogja magát. Oh, nem kell sokáig boldognak lenni, elég, elég, a megdicsőült lomb elbágyadt mosolylyal szórja le lassan arany leveleit.

Magam vagyok a csendben s egy különös koppanás rezzent meg: a vadgesztenyefa ejtett az útra egy kemény, ragyogó vadgesztenyét. Elém gurul, a szemem fut vele, míg meg nem áll a gesztenye. Tekintetem a földön sétál tovább, a pad előtt s egyszerre máson kezdek tünődni, mindenféle furcsa húzások átszanak itt a pad előtt az apró kavicsos porban. Erősebb húzások és egy kicsit tovább egészen halvány, vékony húzások. Ezen a padon ma vagy tegnap egy férfi meg egy nő ült, beszélgettek, s a férfi a botjával, a nő a napernyőjével vagy esernyőjével piszkált a földön.

Azt mondja a férfi:

TAVASZI FÉRFIDIVAT

A szezon beálltával az úri divatról szeretnék egy kicsit elmélkedni. Ugyebár nem haragszanak, ha nem a kedvelt divatcsevegések anyagát ölelem majd fel s nem a Lipótváros meg a mágnesvilág divatujdonságait veszem szemügyre. Isten a maga kiszámíthatatlan akaratából úgynevezett középosztályt is teremtett, sőt alsóbb rétegeket is, amelyek szintén öltözködnek, ha már élni kell. Az ilyen osztályokhoz tartozó egyének bizony nem Kollerhez és Brachfeldhez járnak vásárolni, az ő divatboltjaik kissé kisebb esnek az Váczi-utcától. Álljunk meg, kíváncsi olvasó, például a Király utca egyik úri divatüzletének a kirakata előtt s nézzük meg az egyes darabokat, amelyeket a kirakatrendező színre alkalmazott. A legszembeugróbb a sok nyakkendő, amely vékony drótpálcákra aggatva sorakozik egymás mellett egy-egy kis papirost viselve, s a papiroson rondirással a nyakkendők árai, 29, 37, 43, 66 krajcár. A nyakkendők között vannak csokrok, szár nélkül, amelyek a duplagallérba az inggombra akasztva ügyesen beilleszthetők. Zöld, kék, lila, rózsaszín váltakozik. A hosszú nyakkendők, melyeknek szára hátul összekapcsolható, sikkes formában összevarrva, ugyancsak nagy vonzóerővel bírnak. Az alapszín itt jobbadán kék; zöld, sárga, lila, fehér s vörös csíkokkal szépitve. Ezeknek ára 43-tól egész 66 krajcárig megy, míg a gigerlicsokrocskák 29-től 37-ig rúgnak. Fosszuk meg szemünket a divatnyakkendők lebilincselő színpompájától, gyerünk pillantásunkkal a gallér és kezelővilágba. A kirakat aljában vannak művészi tarkaságban elszórva, mint a mező virágai, a színes kaucsukkezelők, egy pár szürke-barna-zöld-sárga színben, a másik viola-kék-narancs-fekete-fehér-márvány színben, a harmadik pár a changeant és chamois andalító nuanceait regéli, a negyedik pár egészen fantasztikus színálom, melyet csak tekintünk élvez, de ajkaink elbeszélni nem tudnak. Kaucsukgallérok ugyancsak nagy számmal és szeszélyes színváltozatokban, a szimpla ízlésűek számára vannak tiszta fehér kaucsukgallérok is, azonban ezek is igen praktikusak, amennyiben egyszeri vizesrongyledörzsöléssel visszanyerik ragyogó tisztaságukat. Áruk 21 és 37 közt. Az egészen előkelő közönség számára léteznek gallérok és kezelők vászonból is, ezek azonban nem igen célszerűek, mert addig járnak a pucarájba, míg eltörnek. A kezelők az ing ujjához apró ércgépezetekkel hozzáerősíthetők. A kirakat háta szép vasalt ingekkel van tele, minden ingen az olcsóságot reprezentáló elegáns cédula. Piqué 90, damaszt 87, siffon 1.10, rajé 1.29, színtartó angol vászon 1.-. Az idén a legtöbb az angol vászon, színes, kék alapon keresztbefutó kottavonalak. Piqué, krém virágokkal, csakis ünnepélyes alkalmakra. A régi világból való takarékos egyének számára néhány kemény álingmell is nyugszik a sarokban, 37 kr. Gavallér-gamásnik kék, sárga és sötétzöld színben 66 és 81 között. Szivarzsebbe való selyemzsebkendő zöld, barna, szürke, rózsaszínben 29 és 48. Szép női szemeket imitáló manzsetta-gombok párja 39 és 43. Divatmellény mély kivágással, zölddel kockázott piros; lilával vonalozott krém túlnyomó. Gigerli-pálcák tavaszi Zigomároknak csont és ezüstözött bádogfejjel 87 és 1.19. Divatzoknik, melyekről a nadrág kacéran felhúzható, élénk színekben, körbemenő stráfokkal 13. Selyemmel hímzett égőpiros nyállal 19. Nyakkendőtükből az idén megint a lófej vezet, patkótól ölelve 33.

EGY PÁR MÉTER FILM

1.

Mentőkocsi áll meg egy kapu előtt a köruton. A kocsiból hátul kiszáll egy sapkás orvos-növendék, két ápoló hordágyat húz ki, mind felmennek a házba. A kapu környéke felzendül. A boltajtókba kiállanak a kereskedők, az utcán megállanak a járókelők, kérdezzgetik egymást, bocsánat, nem tetszik tudni, mi történt itt? Nem tudják, a házmester talán megmondja. A házmester ott áll a kapu alatt, erélyesen visszatanácsolja a kapu alá csődülőket, a kérdezősködésekkel szemben gögös és zárkózott, élete és hivatása az ilyen percekben rendkívül fontosnak tűnik fel előtte. Az udvarban az emeleti lakások függönyei szétmennek, a folyosók korlátjaira szobalányok, gyerekek könyökölnek. Az emberek kint tanácstalanul bámészkodnak, körülszaglászzák a mentőkocsit, felágaskodnak, benéznek az ablakán, sokan megunják a várakozást, elindulnak a dolguk után, arcukon átborong a szerencsétlenségek gondolata, amelyek mindnyájunkkal megeshetnek, összeégni, lezuhanni, elgázolás, öngyilkosság... Az eltávozott nézők helyébe újak jönnek, ágaskodnak, furakodnak, bocsánat mi történt itt... végre a tömeget a kapu előtt széjjelkényszerítik, hozzák a hordágyat. Nyúlnak a nyakak. A hordágyon fekszik a test, tetőtől-talpig betakarva. Nem tudni, mi baja. Az ápolók a hordágyat hátulról betolják a kocsiba, mint a téstát a kemencébe. A kocsis csettint egyet, a mentők elszaladtak, a bakon fürgén repked a kis piros zászló.

2.

Ragyog a kávéház este, az izzólámpák a nagy tükörablakon átal bevilágítják a kávéház előtt a járdát, a kávéház ajtaja előtt egy megvilágított üvegtábla áll ki, hogy ebben a kávéházban minden este ilyen meg olyan Jóska hangversenyez az ő teljes zenekarával. Ilyen meg olyan Jóska csakugyan odabenn hangversenyez az ő teljes zenekarával, semmi csalás nincs a dologban. A kávéházban hatan vagy öten ülnek egy-egy fekete vagy egy üveg szalonsör mellett és ujságot olvasnak. A cigányok játszanak az ő szerződésük szerint, új operetteket és régi nótákat. Benn nem igen rajonganak ilyen meg olyan Jóskáért, a Jóska méla cifrázásába kegyetlenül belé-belécsattan a billiárdozó két vendég. A cigány hívei kinn vannak az utcán: az az egy vagy két kopott ember, aki minden ilyen zenés kávéház előtt minden este megtalálható. Kicsodák, micsodák ezek, valami vidékről felkényszerült népek, akiknek az ő szegénységükben is kell este a cigány. A cigány az öröm, a vigalom, az úri dolog, az élet minden kellemeinek bájoló zenéje. Ez az egy-két árva itten lekuporodik a tükörablak alá, zsebredugja a kezét, elnyújtja a lábát az aszfalton, vagy az ablakhoz áll, odanyomja a képét az üveghez, vár, vár, mikor húzza el Jóska az ő nótáját.

3.

A köruton szaladnak kétoldalt a járdán az emberek, a járda mellett a villamosok, középen a kocsik. Egyszerre egy ló megcsúszik, bukácsol, elesett. A kocsis a bakról megpróbálja felráncigálni a gyeplővel, ráhúz egyet-kettőt, a ló erőlködik, végre belenyugszik és elnyúlik a kövezeten. A kocsis keserves arcot csinál, eladnolja kedvenc káromkodását, lemászik a bakról. A pasas is kiszáll a kocsiból. Odajön egy rikkancs, még egy rikkancs, egy hordár, egy úr, másik úr, mikor már tizen vannak, félkörbe állanak, néznek. A megállónál a villamosból fejek bújnak ki, mi történt, a villamos elindul, a fejek visszabújnak. A ló körül lassan vasta-

godik a félkör, egy fuvaroskocsis is leszáll, átfuvarozza magát a tömegben, ő segít. Üti a lovat. Egy mészároslegény jön, gyékénykosárral a vállán, meztelen karra, az oldalán láncra a fenővas. Lenyúl a lóhoz, a ló kapálni kezd, a kör kissé széjjelhúzódik. A kocsis kiabál, üt, a ló nem mozdul, úgy fekszik, mintha a mezőn lehevert volna s az eget bámulná. A kocsis végre lehajlik, hogy kifogja a lovat. Egy rikkancsnak elég volt, kifelé furakodik és elkiáltja a lapja címét.

4.

Egy járókelő, miközben ezt cselekszi, egy barackmagot pillant meg az aszfalton, a barackmag keresztezi a lépéseit. A járókelő egyet rúg a barackmagon. A barackmag fut az aszfalton néhány métert, azután megáll. A járókelő utóléri a magot, megint a lába előtt van, megint megrúgja. A barackmag hagyja magát, fut egy kicsit, újra megáll. Jön a harmadik rugás. Negyedszer a járókelő már nagyon vigyáz, hogy messzire el ne repüljön a mag, spirálisan követi a magot, tűnődve és makacsul csúsztatja, ugratja maga előtt. Így mennek, mendégélnek, mint a vadász meg a kutyája, egy ház előtt még egyet rúg a barátunk és bemeleg a kapun. A barackmag ott marad, várja a második járókelőt, aki tovább rúgja.

PUZZLE

angolul van és azt jelenti, hogy a bridge kiment a divatból. Azokban a finom társaságokban, ahol azzal szórakoznak, amivel még finomabb társaságok szórakoznak, most puzzle-t játszanak. A bridge, ugyebár, kártyajáték, még pedig monoton, fárasztó, kedélytelen játék, egyszer gibiceltem öt percig egy bridge-parti mellett s örök életemre eluntam és sajnáltam az ifjú hölgyekből és gavallérokból álló, vagyis ülő társaságot, amely lélektelen türelemmel viseli a bridge divatos béklyóit. Az előkelő népek, akik esztendőig szolgáltak a bridge alatt, most felszabadultak, mert a még előkelőbbek áttértek a puzzle-re, amelyet nemrég kezdek játszani a legelőkelőbbek, követve a legeslegelőkelőbbek hódító szeszélyét. Az angol udvarnál kezdték, a német trónörökösök azonnal éltek-haltak érte, hercegek, grófok, válogatott cigánygyerekek lázasan megszerették s a puzzle most már a legtávolabbi kastélyok asztalán helyet foglal és mennyi helyet foglal! Mert mi ez a puzzle, leírom röviden önnek, imádott hercegnőm. A puzzle egyszerű kirakó-játék s a gyerekszobából származik, ahol szelidebb és kedvesebb formájában régóta népszerű.

A felnőttek puzzle-játéka száz meg száz szeszélyes formájú festett kis darab fából áll, amelyeket egy óriási katulyából széjjelszórnak az asztalra. Az egyik kis fadarabon egy kék felhődarabot láthat, drága hercegnőm, a másikon egy ló patájának a felét, a harmadikon egy faág néhány levelét, a negyediken egy katonabácsi orrát s fél bajuszát, azután egy puskatust, majd egy kerék három-négy küllőjét, egy ház kéményének a tetejét és így tovább, minden darabkán van egy kis színes képtöredék. Már most csak össze kell rakni ezt az ötszáz, vagy ezer darab kis furcsaságot és előttünk folyik a Waterlooi ütközet. Milyen egyszerű, nem igaz? Bele lehet örülni, milyen egyszerű. Olykor egy hétig eltart, míg megtaláljuk a katona másik fél bajuszát, vagy a felhő másik részét, vagy míg összerakunk egy ágyut.

Aki a puzzle-lel viszonyt kötött, órákig görnyed kábultan az asztalnál s éjjel nem tud elaludni, fölkel az ágyból, hogy megkeresse a figurák őserdejében egy ágaskodó paripa negyedik lábát. A Waterlooi ütközet csak a történelemben volt gyors, könnyű játék, a puzzle-ben hónapokig tartó rettenetes munka. Ha megvan, a játékos megint széjjelveri a franciákat s a szövetségesek seregeit s elülről kezdi az egészet. Ó istenem, értem ezt a kábító divatot. Egyetlen hercegnőm, ugyebár, el kell fordítani a fejünket az unalmas és érthetetlen és nyugtalanító élettől, szórakozni kell, elaltatni idegeinket, lelkünket. A séta nem elég, a felhők, haldokló virágágyak, szél, víz hideg zajongása bántanak, borzongatnak, a könyvekben annyi szomorúságot tanulunk, a zene is néha szenvedést okoz, fölösleges, oktalan bánkódásokat... Ó szegény hercegnőm, a lelkünk mindig panaszkodni akar és születésünk, halálunk s a közbeeső világ oly kínos dolgok. Zárkózzunk pazar nyugal munkba, süketen, némán, gondolat és érzés nélkül hajoljunk fenyegető üres óráinkban a puzzle fölé, ejnye, hol van már ennek az elesett katonának a ballába...

OROSZ

Kocsi autó után, autó kocsi után tolakodik a Tisza Kálmán-téren egy kolosszális, idegen vonalú színház előtt. Dudálás, kiáltozás, ajtók nyílnak, csapódnak, a színház lépcsőzetén sietve feketéllik fel a közönség az esős estén, maga az egész tér olyan új, ismeretlen, ez nem budapesti színházi este képe, valami szép és szorongó illúzió száll meg, emlékeim és ifjanc ábrándjaim rebbenek föl, mikor taxaméteres trojkámból kiszállok. Orosz úr vagyok, idehajtattam a klubomból, a Newskij-Prospektől, mint tegnap, hogy az estémet a balletban töltssem. Ne bántsatok, ismerősök, hadd húzódjam össze csendesen a zsöllyémbe, hadd hordozzam körül tekintetemet a fényes nézőtéren, a magos páholsorok szép ismeretlenjein, s elhomályosulván a villany, hadd hallgassam az elinduló zenekart, az orosz muzsikát, s szemem lehunyván, hadd engedjek átsétálni a fejemben egy strófát Anyéjaimból:

... a függöny végre felsuhan,
És lágú zene kíséretében
Lebegve könnyen, égi szépen
Nympháitól környezve jó
Isztómina, a tündérnő.
A színpadon keresztül lebben
Pehelyként, melyet szellő hajt,
Alig érinti a talajt
És hajlong egyre kecsesebben
S amíg így hajlong és lebeg,
Bokái összepörögenek.

Fölnézek, nem Isztómina leng a színpadon, az ókori Karthago színei és vonalai díszlenek, rabnók, harcosok, négerok, papok s Kleopatra királynő, pogány pompájában s dicsőségében, érinthetetlen fátyolaiban, gyöngyfonatokkal megfagyott nyakán s eszméletlen keblein, köldöke fölött őrzítő s szívtelen zafir, rubintból meg smaragdból való szemek villognak ujjainak kígyóin s elefántcsont-lába fején. Nézd a rozsdabőrű pogány katonát, nézd a karthagói leányt, aki félti a kegyesét Kleopatrától, nézd a királynő egy csókjának halálos történetét, amit itt meztelen lábukkal eltáncolnak s festett orcáikon elszenvednek. Nézd milyen szépek mind, nők, férfiak, képük, termetük, tartásuk, minden mozdulatuk. Nézd ruházatukat, minden szegélynek s cifrának elképzelhetetlen hűségét s tökélyét, félj a színpad levegőjétől, melyet festőik néhány hatalmas vonással elárasztottak, hallgasd zenéiket, hallottál mind e zeneszerzőkről s mind e festőkről?

Armida pavillonjának álma elúszik, Seherezáde regéje elillan, világos, cukros, rajzó és csicsergő szünet elzárul, sötét van megint, csönd lesz, a legoroszabb muzsika bujkál a zenekar mélyében, gyors kis patakok csörögnek s mély folyó zúg utána. Ami most jön, azt a részt a poloveci táncoknak mondja a színlap. A függöny szétterjeszti két nagy szárnyát, ősi, vad, bajfelleges pusztá borong elébed, halvány füst úszik a felhők felé, sátrak barbár háromszöge messze, messze. Kucsmás, hosszúhajú, bőrbe öltözött, íjjas vad férfiak, paripát, vért és lángokat imádók, állanak ott némán, barna vad asszonyaikkal, ősoroszok, cserkeszek, tatárok, hunnok... magyarok? Magyarok, magyarok, hatalmas, gyönyörű eleink, elveszett nyomú komor ősmagyarok ezek, akik most előre dobbannak, íjjaikat összekocintják, letérdelnek, a nézőtérre céloznak, felszöknek, hajrá, a zenekarból a duhajkedvű s elbúsult magyar zene kergeti őket a vitézi illegésekbe s háborodott, fene haditáncba. Néma s baljóslatú fürgeteg a színpadon, a vitézek s némberek összefonódva, mint a körbenyargáló pusztai szélvész, hajrá, hajrá!

Eltemeti a függöny, vége, szaladnak az emberek kifelé a nézőtérről, mintha égne a színház. Csak a ruhatárba mennek. Én nem tudok mozdulni, megbabonázva maradok a helyemen egy percig, felgyúlva s elgyengülve a végtelen érzésektől, amelyekkel az orosz ballet megitatott. Az első estén csodálatom és örömöm kísért vacsorázni, a második estén, mikor a poloveci táncokat eljárták, valami mondhatatlan bánat ólmát viszem el lelkemben. Orosz regények, rokonszenvek, sejtelmek és egy oroszországi utazásom személyes emlékei kelnek fel bennem, nyugtalanítanak, kínoznak azzal a szép és fájdalmas meggyőződéssel, hogy oroszok vagyunk, mint ezek és ezek magyarok, mint mi. Könyveik, zenéjük, táncuk szebben, dúsabban s ragyogóbban virágoztatják ki lelkünket, fajtánk művészetét, mint mi magunk. A ballet a távoli, óriási s gazdag Magyarország vizitje a szegény testvérnél, ennél a kis Oroszországnál. Istenem, erről nagy könyvet kéne írni, nem ilyen gyámoltalan kis cikket.

PATHE-JOURNAL

Mit szeretsz te, kedves olvasó, a mozi műsorában legjobban? Asta Nielsenért, a kopenhágai démonért rajongsz, a karcsúért, a sápadtért, aki összeszorított ajkakkal és húsz szem helyett dolgozó két szemével minden héten új tragédián megy keresztül, aminőket az élet nem tud kitalálni, csak a vérfagyasztóan leleményes Urban Gad, aki a mozi-Duse darabjait szállítja? Vagy derék amerikai nagybácsinknak, a kövér Duci bácsinak derűs kalandjait kedveled inkább, vagy a mosolygó képű, csinos Max Linder hóbortjai vannak a legjobb viszonyban nevető-izmaiddal? Hát a primitív amerikai poézist méltányolod-e, szereted-e a szegény özvegyasszonyt, akinek a fia mozdonyvezető s mikor egy éjszaka a vihar megrongálja a pályát, a szegény özvegy egyetlen dunyháját viszi ki a sínekre s felgyújtja, hogy a dunyha lángja figyelmeztesse a fiút a fenyegető veszedelemre. Fellélegzel-e boldogan, mikor osztán az utolsó pillanatban megáll a vonat s a mozdonyvezető és édesanyja a megrongált sínek közt a viharban, a leáldozó dunyha utolsó sugarainál összeölelkeznek? Én a magam részéről mindezt tisztetem és imádom, ahogy csak isten tudnom adta, de ha nem vennéd rossz néven, nagylelkű olvasóm, a figyelmedet a Pathé-Journalra hívnám fel, erre a gyorsan elröppenő képegyvelegre, amelyben álomszerű szeszélylyel tárulnak eléd egymásután a német császár megérkezése Hamburgba, egy leégett gyártelep, felrobbant bányászok temetése, hadgyakorlat, csatahajó vízrebocsátása és végül, illetve az egyveleg legelején Legújabb párisi divat címmel egy nagy-nagy kalap s alatta egy kis-kis arc, valami párisi kalaposlány arca, akinek a fejére tette a kalapos-cég a maga legújabb kreációját.

A mozi sötétségében és csöndjében (a Pathé-Journal zene nélkül szokott menni) a vásznon a párisi kalap lassan fordul körbe, hogy a hölgyek jól szemügyre vehessék. A hölgyek megnézik a kalapot, az urak meg megnézik a kalap alatt a kedves, komoly kis francia model arcát, amely csak akkor szokott elmosolyodni, mikor végignézve a közönséget, elfordul. A kalapkreáció bemutatásának pillanataiban sokszor hallottam már magam körül elröppenni egy-egy könnyű fajsúlyú sóhajt, a sóhajok férfiak ajkáról távoztak, s e sóhajokat ilyenforma szavakra lehetne felváltani: «Milyen kedves egy ilyen kis párisi nő, milyen szép, milyen bájos, milyen jó a párisi embernek, aki víg fiatal napjait ilyen kis nővel hancurozza át.» S mintha a csöndben, messziről, halványan egy ócska, könnyű kis párisi nóta muzsikálna, míg a kalaposleány feje ragyog a vásznon: Les fleurs, qui nous aimons, sont les petites femmes... A kis nők azok a virágok, melyeket szeretünk... A filmgyárak minden héten végigmosolygatják az egész világon ezeket a kedveseket, a sok Mimi Pinsont, Páris virágocskáit, a könnyelműeket és hűséges szívűeket, finomakat és igényteleneket, dolgozókat és mindig jókedvűeket, ezt a rokonszenves és sajátságos népséget, amely sehol másutt nem terem. Az alatt a pár pillanat alatt, míg a vásznon a párisi lány orcája a nagy cégérkalap alatt megjelenik, körülnéz s eltűnik, istenem, a nagyvilágon mennyi árva férfi szívét futja át egy illatos kis fájdalom, mennyi szem mosolyog vissza rá röpke illúzióval a sötétben. Kis francia nő, köszönjük kedves szemedet, mosolyodat. Merci, ma petite, merci.

IBOLYA

Egy mellékutcán jöttem végig az este, húshagyó estéjén, a körút felől öreg nők jöttek kis gyerekekkel, hátulról, a külső részek felől fiatal népek siettek a körút felé, izgatott lépésekkel, vígan és hangosan. Fiúknak öltözött lányok, nőknek öltözött fiúk, kormos és lisztes arccal, némelyik alak képét álarc fődte, ragyogó pappendeklikből, rózsás, hízott, ittasan mosolygó álarcok alatt kacarászva, egymást karonfogva kettesével-hármasával igyekeztek befelé a városba, a maszkabálokra. Ma van a farsang utolsó napja, ma zajlanak le a plakátokon hirdetett elite-bolondestélyek, amelyeken csak ez a messzi szűk utcából jövő, fagypont alatti társadalom vesz részt. Valami erőszakos vonulásnak tetszett ez a világosabb éjszaka felé, az élet vigalmai s kéjei felé. Minden percben utólrértek, súroltak s elhagytak e víg figurák... egyszerre ketten, hárman, hatan, tízen megállottak s tolakodtak valami kis vendéglő előtt, ahonnét visító, mérges nyelvelés hallatszott. Odaértem. Mi van itt? A vendéglő külső és belső üvegajtaja között, mint valami pici színpadon, két nő veszekedett. Mind a két nő kezében kosár, a kosárban ibolya. Virágárusnők, az ibolya rikkancsai, mind a kettő vézna, rosszarcú kócos, az egyik rongyos gyászruha, ez egészen olyan, amilyennek a mozi életképein az elcsábított s kitalált leányt játsszák. Az egyik jött ki a vendéglőből, a másik ment be, a két ajtó közt találkoztak, ez, úgy látszik, épen elég ok volt a harcra. Elkéstem a felvonás kezdetét, már javában káromkodtak:

- Nem tudtad? nem tudtad, hogy az enyém ez a kocsma? Te szemtelen, a tűz égessen meg.
- Téged, te randa. A seb egyen meg, hallottam jó híredet! Ismernek már téged...
- Kit ismernek? Te szemét!
- Te rongyos! Te legutolsó!
- Te... te!

Rázták az öklüket, a nyakukat szaporán forgatták, ugráltak egy helyben, a virágkosár reszketve hintált a kezükben. A belső ajtót kinyitotta a pincér, kikiáltott rájuk:

- Menjenek innen a fenébe. Az utcán veszekedjenek.

Meg se hallották, sikoltoztak:

- Belemegyek a pofádba, te koldus.
- Én veszem ki a szemed, te moslék. Te...
- Nekem? Te?

A pincér kihajolt, taszigálni kezdte őket, kinyitotta a külső ajtót. A két nő egymáshoz esett, az egyik belemarkolt a másik kosarába, kikapott egy csokor ibolyát, az arcába vágta a másiknak. A másik elfogadta a fegyvert, villámgyorsan belemarkolt ugyancsak az ellenfél kosarába, két-három csokrot kapott ki, verte velük az ellenség fejét, arcát. A pincér lökdöste őket, hiába, ragaszkodtak a kis területhez, acsarkodva, dühvel és kéjjel kapkodták és csapkodták egymás ibolyáit, a nedves kék-zöld kis csokrok repdestek a fejük körül, távolról olyan lehetett ez, mint két mámoros bachansnő virágcsatája egy vad ókori ünnepen. A csokrok repültek össze-vissza, elszabadult kis ibolyaszálak keringtek s leszállottak, mint elgyöngült madárcák. Egy csokor kiesett a nyitott ajtón át a járdára. Ketten is lebuktak érte a nézők közül. Egy lisztes arcú nő kapta fel, aki férfi volt, rögtön egy kormosarcú férfi kezébe nyomta, aki nő volt, a két maszka karonfogva továbbsietett a körút felé, az elite-bolondestélyre, amelyre a plakátok elsőrangú cigányzenét, tréfás felvonulást, konfettit, tombolát és százféle viccet és gyönyörűséget ígérnek.

ÖTÁGÚ KORONA

Réges-régen, több száz esztendővel ezelőtt, mikor a vidékről a fővárosba jöttem, egy napon valamelyik fiakkerstand körül csavarogtam. A kocsisok, megannyi pepita gavallér, a láda tetején malmoztak, míg egy szegény meztlábas ember, akinek a nadrágja térgyig fel volt gyűrve, nagy dézsából zúdította a vizet a lovak lábára meg a kocsik kerekei közé. A lovak elől abrakoltak, hátul a legyek ellen gesztikuláltak, a napsütésben ragyogott a megfürdetett fiakkerek lakkja, emlékszem, a vidéki recsegő sárga kocsikhoz szokott szememnek mondhatatlanul ünnepélyes látvány volt a stand, a kurtára vágott farkú vékony paripákkal, a játékban elmerült kockás gentlemanekkel s a finom fiakkerekkel, melyek oly karcsuk voltak s oly könnyedek, hogy minden pillanatban azt hittem, egyszer csak felrepülnek a standról az égbe, mint a fecskék. Élvezettel etettem szemeimet a standon, gourmet módjára apróra vizsgálgattam a fiakkerek minden alkatrészét s bizonyos édesen kínzó, távoli nosztalgia ébredt bennem, hogy egyszer valamikor olyan gazdag leszek, hogy magam is beülhetek ilyen fiakkerbe, a sarkába ülök, szivarra gyujtok, egyik lábomat a másik fölé helyezem s felhúzem a nadrágomat. Míg így kéjelegtem, megláttam azt is, hogy a kocsi ajtajának kilincse alatt aranyos monogram pompázik s az egymással hajbakapott két betű fölött ötágú korona büszkélkedik. El nem mondhatom, milyen boldog voltam, hogy ha nem is az enyém a monogram s a korona, de legalább megadatott látnom s hódolnom ez előkelő dísz előtt. Nem tudom már, milyen képzeletek kergetőztek suhanc fejemben, komornyikok, ódon angol baronetek hajlongtak előttem s ősi kastélyok életének minden cifrasága járt tourbillont a ragyogó fiakker körül. E tündéri óra óta sok víz lefolyt a tejeskannákba, az úgynevezett suhancok körülbelül elugrott már, ravasz és rosszhiszemű egyén lett belőlem s végtelen sajnálatomra, például, igen nevetségesnek kezdem tartani az aranyos monogram fölött az ötágú koronát, amelyet minden bérkocsisgazda rápingáltat a tizedszer festett fiakkerre s a rongy konflisra. A legrothadtabb konflis se tesz egy lépést se ötágú korona nélkül, pedig hát, istenem, ott a taxaméter a bakon, ott a szám a lámpán, ki fogja elhinni erről a szegény ceigről, hogy egy angol baronet vagy egy gazdag jukkerasszony batárja? Vagy az emberek, az úgynevezett pasasok ragaszkodnak ehhez a gyönyörű ötágú koronához és zsentriknek képzelik magukat, mikor beülnek a konflisba s egy harmadrangú mulatóhelyre hajtatnak, amelynek bejáratánál vár rájuk a portás, persze erdélyi fejedelemnek öltözve.

A KATONÁK LÉPNEK

A kis katonákat, akik októbernek első napján beállítottak az ő ládáikkal a kaszárnyákba, Ferenc Jóska persze nem küldte rögtön a csatába, a hős ujoncoknak először némi útbaigazításra van szükségük egyetmást illetőleg, mielőtt elmennének a csatába. Meg kell tanulniok, hogy kell elsütni a puskát, hogy kell előbb megtölteni, hogy kell vele célozni, hogy kell részekre szedni, minden részét megtisztogatni és megint összerakni. De még mielőtt a puska rejtvényeit meg tudnák fejteni, a kékbe és szürkébe öltöztetett gyerekeknek még egyszerűbb dolgokat is el kell sajátítani, például, hogyan kell a lábakkal járni, sőt állani. Mert akármilyen szépen kocogtak otthon a piacon végig, s akármily szép rendben sétáltak csapatosan vasárnap a templom előtt, az most mind nem gilt, a császárnál ezt másképpen kell csinálni. És úgy látszik, ez megy a legnehezebben. Most november derekán vagyunk és október eleje óta minden nap látom a katonákat, akik a lépést tanulják. A Margit-híd mellett a pesti oldalon nagy darab üres telek van, oda kivonul valamelyik közeli kaszárnyából egy csomó friss baka minden délután, tisztek és altisztek vezetése alatt. A bakák itt apró csapatokra oszlanak, négy ember egy csapat s a négy embert teli tüdővel tanítja lépni a káplár. Ez a telek lenn fekszik a rakodóparton, s a kocsuiútról az elszórt csapatokban felállított katonák olyan kedves kis báboknak látszanak, amilyeneknek a párisi élclapok kitűnő karikaturistái rajzolják őket. Itt egy csapat guggol, feláll, guggol, feláll, amott a földre hasálnak, egy másik csapat folyton hátraarcot meg előrearcot csinál, az meg ott jobbra át, balra át, jobbra át, balra át. Négy vitéz még mindig ott tart, hogy kell kilépni. Ezek az előttük álló altiszt vakkantásaira felemelik és jó darabig kinyújtva tartják a ballábukat. Aztán letoppantanak, de nem jó volt, vissza, megint a levegőbe dugják a ballábat. Ennek a színháznak persze igen sok nézője van, iskolásgyerekek, csavargók, ráérő járókelők, messenger-boyok, akik sürgős levelet visznek, egy naiv tömeg gyönyörködik állandóan a rakodóparton vendégszereplő kaszárnyamunkában. Körös körül gyárkémények füstölögnek, hajókon sűrögnek-forognak, kocsisok káromkodnak, villamosok gázolnak, rikkancsok ugrálnak, kiki maga mesterségét folytatja, és a lármában és forgalomban, a város örök sietségében egy kis tisztáson ott áll a kis katona, aki a ballábát felemeli és egy egész percig kinyújtva tartja a levegőben.

KUGLERT!

Hogy kezdjem, tisztelt uraim? Szeretném szívhezszólóan elhúzni, mint Rácz Laci, a szívhezszólista, azt a búbanatot, amelyet énnekem a Kugler jelent. Fájdalom, se kottista, se fej-naturista nem vagyok, és nem rendelkezem a muzsika csodálatos hatalma felett, ami olyan könnyen kezessé teszi az emberek lelkét. Ó ha el tudnám játszani a lemondásnak és az életunalomnak azt az egyhangú kesergőjét, amely most a lelkem mélyén hegedül. Nehéz és áldatlan az én mesterségem, amelynek céhében a legkisebb inas vagyok, akit a kútra küldenek. Haj, haj. Önökhöz fordulok, uraim, ama független egyénekhez, akik mint magam, az úgynevezett vendéglőkbe járnak étkezni. Miután megváltuk dicsőséges párbajunkat a marhahússal, ugyebár, odajön az éthordó e szavakkal: Milyen tésztát tetszik? Az éthordónak erre a kérdésére én kitérő választ adok, s mielőtt elősorolná az aznapi tészták válfajait, gyorsan szólok: Kuglert! Az éthordó valamelyik asztról elhéljazza az üvegtálat, amelyet Kugler tarka kis állatai népesítenek be. Hosszú, küzdelmes évek felhőzték el a fejem felett, mióta a vendéglőben a Kuglerek közt válogatok. Előttem áll az üvegtál, amelynek minden darabját az elkeseredésig ismerem már. A csokoládésakat, a krémesekeket, a habosakat, a puncsosokat, a gyümölcsösöket, a rózsaszíneket, a fehéréket, a sárgákat, a barnákat, az okkereket, a changeantokat, sőt a chamois-színűeket is. És úgynevezett zsenge ifjúságom óta bámészkodom az édes kis díszeken, melyeket a Kuglerek tetejére ültettek, a békaalakú mézes dióbélen, a beékelt mandolaszemen, a cukorbafogyott szedren, meg a csokoládés Kuglerek fején ülő azonos kis kucsmákon. Elmeséljem-e önöknek, mennyire szomorúbban nézem a Kuglereket, amikor ezeket a kis kupolákat a másik asztalnál már lekaparták róluk? Na és az ember gusztál, válogat, míg végre kettőt kiszemel. Színek, formák, ízek szerint az ember időnként változtatja a Kuglereket és mindig csak visszajönnek az elhagyott formák, ízek, színek. Vannak napok, mikor nagyon a szívemre megy az örök Kugler, mikor e régi, régi süteményfigurákban hervadozó ifjúkorom kaleidoszkopját látom és önvád és csömör fog el. Ilyenkor megrázom lelkem sörényét, az energia pirul orcáimon s rákiáltok a pincérre: Milyen tészta van? A pincér felmondja a leckéjét: Almás, káposztás rétes, császármorzsa, habszelet, piskótatekerics, diós, mákos metélt, lekváros palacsinta, tiroli rétes, hölgyszeszély és torták. Egy darabig feszülten figyelek, a végén ellankadok és nem tudok választani, hisz mindtől egyformán rettegek. A pincér is épúgy utálja a dolgot, egyiket sem kommandálja, áll az asztalnál kedvtelenül, míg én küzködök magamban. Nagyon szégyellem magamat, végre felemelem a fejemet és megtörten sóhajtom: «Kuglert». Sohase lesz belőlem semmi.

AZ ANYÁDAT!

A történelmi hűség kedvéért a Vigadó előtt kell kezdenem, a Deák Ferenc-utca sarkán, mert ott vettem magamat egy egyfogatú bérkocsiba, amelynek a számára még a történelmi hűség kedvéért se bírok emlékezni. A bakon élő magyar ember beszállásom alkalmával félárbocra eresztette a taksamérő kis zászlaját, ez a művelet egy csengetés kíséretében történt, ezzel az egyfogatú bérkocsi el is indult. A konflis gördült velem (persze hogy gördült, mit kellett ezt leírni?), minden különösebb rázkódtatás nélkül eljutottunk a Deák Ferenc-utca végéig, de mikor a Deák-térnek nekivágtunk volna, nagy kiabálásra ijedek fel. Mi történt? Az történt, hogy a Deák-térről egy másik konflis a Deák Ferenc-utcába igyekezett s a két kocsi találkozott. Hajók ha éjjel találkoznak, nem lepődnek annyira meg, mint kocsik, ha nappal találkoznak. És hajók ha éjjel találkoznak, sokkal csöndesebben üdvözlik egymást, mint kocsisok ha nappal találkoznak. Nem történt összeütközés, semmi baj se volt, csak éppen hogy szembekerültek, az én kocsisom felugrott a bakon, az ostorával erőteljes zászlójeleket adott és rákiáltotta a kollégájára azt a Kárpátoktól az Adriáig zengedező magyar mondatot, amelyik úgy végződik: az anyádat! A másik ugyanezt ordította vissza, minden változtatás nélkül. A két kocsi ment közben, az egyik erre, a másik arra, egyre távolodtak egymástól, de az én kocsisom hátrafordult, hogy még egyszer hangoztassa azt a tősgyökeres frázist, a másik kocsis is visszaizente még elhalóan: az anyádat! Mikor már reménytelen volt, hogy a hang rendeltetése helyére jut, a kocsisom elhallgatott és fásultan hajtott tovább. Utunk zajtalanul vitt a Károly-körúton, kirakatok, villamos várótermek és ruggyantakészítő bódék között, mígnem szerény fogatomnak megint be kellett fordulni, ezúttal a Rákóczi-útra. Itt szegény kocsisom elkésett, mert a szemberobogó konflis elébb kinyitotta a száját és mint a villám megsértette a kocsisom édesanyját, aki éjszaka font nappal mosott, olyan keservesen tartotta a fiát. Kocsisom azon nyomban viszonzta a sértést, majdnem dühösen, mint akinek a szájából vették ki a szót. Háromszor-négyszer átkurjantották: az anyádat, de azt a jó édesanyádat, meg megint csak azt a jó anyádat. Azután itt is szétrepült a két kocsis, mint a dal két verebe a telegráfoszlopról, az egyik erre, a másik arra, ki tudja, mikor találkoznak megint szegények, hogy kiöntsék a szívüket egymásnak. Utazásunkat hallgatag folytattuk, elmaradt a régi Nemzeti Színház, amelynek öreg kapujához most egy *Enyves hát* támaszkodik, el az örökifjú Rókus-kórház is, elmarad az új Nemzeti, szül. Népszínház is, amely homályos ormaival hangulatosan határolja a tündöklő Apolló-mozit és ahogy a magyar stilusról pattant Emkekávéház is elmaradt, az embernek, kit beszélyem folyamán állhatatosan kocsisomnak neveztem, harmadszor is be kellett fordulnia, mint egyesek talán sejteni fogják, az Erzsébet-körútra. Emberem most ravasz volt, s mikor átfordult a körútra, rögtön mérges lett s hogy meg ne előzzék, belekiáltotta a szembejövő kocsiforgalomba: az anyádat! Ketten is magukra vették a szembehajtók közül a célzást, visszaüvöltötték az édesanyáról való ígét, kocsisom elemében volt, tüzesen osztogatta kétfelé az anyádat, az anyádat. Csend lett, utam iránya miatt több párbajra nem volt kilátás, s a kocsi magányában egy távoli egyszerű képen szórakoztam. Elképzeltem egy kis alföldi falut, napos vasárnapi reggel, mikor ennek az öt kocsisnak az édesanyja, öt elgörbült fekete öreg asszony, csendesén megy egymás mellett a templom felé.

MEGYEK A MOZIBA,

gondolom magamba este és megyek a moziba. Én - ha érdeklő önöket - egy Erzsébet-körúti tiszta kis moziba járok és ha nem érdeklő önöket, akkor is abba járok. Mondom, megyek a moziba. A pénztáros-kisasszony ott ül a szűk ketrecben a nádszéken, amellyel a végzete udvariassan megkínálta. Jóestét, szólok kedélyesen, mert törzspublikum vagyok, van-e még egy hely? Akár kettő is, hangzik a talpraesett válasz. A jegyszedő Bocskay-hajdúnak öltözve, már jön felém a műsorral, ára tíz fillér, adni huszat illik. Hányadik kép megy? - kérdem. Azonnal kezdődik, mondják ketten is egyszerre, úgymint a jegyszedő meg a kisasszony. Szóval szünet van, mondom én. Rögtön kezdődik, ebben a percben, csökönyösködnek ők. Tudom, hogy túloznak s lankadtan megveszem a jegyet meg a műsort. Méltóztassék besétálni, csal a jegyszedő, öt perc múlva kezdődik. Én már ismerem az én szerencsémét, a műsor csak tíz perc múlva kezdődik. Mit csináljak addig? Beszélgessek ezzel a nagysáddal? Nem. Kiálljak az utcára elszívni egy cigarettát? Esik az eső. Gyerünk be. Belépek a világos moziba, még csak négy-öt fej látható a székek fölött. Beülök az egyik páholyba. Mindenki rámnézett. Egy fiatal szőke lány elveszi a jegyet tőlem, egy másik lány, még fiatalabb és még szőkébb, felriad merengéséből, felkapja a tálcáját s indul a széksorok közé: Cukorkát, csokoládét tessék. Fel és le sétál a kurta ösvényen a tálcával, folytonosan énekelve az ő szenttelen kis zsoldját. A zongora hallgat, a tetején a hegedű és kották, a két zenész az udvaron cigarettázik. Az ívlámpák, amelyek itt alváshoz szoktak, únottan hunyorgatnak. Veszek két rúd csokoládét a két szőkének, koccintsanak az egészségemre. Azután csüggetegen ülök és nézem a fehér vásznat, amelyen semmi sincs. Egy-két perccel ezelőtt még az Északi-tenger hullámai ágaskodtak ottan, vagy Lehman úr mászott ki az ablakon nadrág nélkül. Most üres a vászon, itt kell tíz percig szenvedni a magányomat és életem céltalanságát. Bejött megint valaki, a helyére vezetik, körülnéz, sóhajtva magába mélyed. Lehet, hogy épp olyan boldogtalanná teszik ezek a nem várt üres percek, mint engemet, a magány nyomott hangulatában talán az ő fejében is ilyen határozatlan bús gondolatok csavarognak, ő is a vásznat nézi s lelke kis gépéből ugyanilyen fájdalmas fátyolképeket vetít maga elé az üres fehér lepedőre, amelynek sarkában lent mintha a halál-fő ásítana, a Pathé-fiúk kakasa helyett... Istenem, hát még mindig nem kezdik? Egy perc, mondja a kis szőke. Ez is hazudik, pedig vettem neki csokoládét...

ILLUZIÓ.

Hol kezdjem? Kezdem az Andrássy-úton, amelynek már a harmadik palotáját aláássa egy tündéri kávéház, az úgynevezett Miramare-kávéház. Miramare... már a neve is milyen szép. Hát még a kávéház. Az ajtaja körül a falon üveg alatt gyönyörű tájképek, kék tenger és fehér kastély sötétzöld fák között. Benézek a kávéház ablakán, odabent a falon meg a mennyezeten ugyanezek az andalító tájak, három-négy példányban mereng felém a miramarei palota, elfogódom és elábrándozok, Miramare... Carducci versét idézem hangtalanul, Miksáról, a tragikus császárról, aki hajóra szállott, elhagyta a kastélyt s asztalán nyitva feledte a Romanzerot. Benn a kávéházban ujságot olvasnak, beszélgetnek egymással szemben lovagolva a székeket, billiárdoznak, sakkoznak, alsóznak s a fess hölgyeket fixirozzák az úgynevezett emberek. Sétáljunk, sétáljunk, megálljunk, itt a Japán-kávéház, japán betűkkel, japán színekkel, japán vonalakkal, benn az exotikus tartományban ülnek a művészek. Akár a térképen, Japán mellett van Palermo, a kávéház üvegcímtábláján tengerpart s kéjlakok sora. Benn oszlopokon s mennyezeten ragyogványok s virulmányok, miket a kávéház-cifrázó álművészet pingált tündér ecsettel. A Palermo előtt leteszem evezőmet s körülhordozom tekintetemet az Oktogón Oceánján. Elöttem Mentone derül, jobbkéz felől Abbázia virúl, balkéz felől a kék és rózsaszín Sorrento andalog az ő vendégeivel, akiknek a szivük fáj s meggyógyítja ez a táj. Nem tréfálok, nem is értek a tréfához, komolyan hiszem, hogy a Sorrento-kávéházba a szerelmi bánatot feledni járnak a pesti egyének, akiknek nincs pénzük elutazni a távoli szép helyre, amely a kávéház nevét viseli. És az érzékeny lelkű művészek, a messze és gyönyörű világok nosztalgiájával a Japán-kávéházba mennek és a derék civilek, akiknek álma és fantáziája nem csapong messzibb Abbázia és Mentone virányainál, kábult illuziókkal iratkoznak be törzsvendégeknek e kávéházakba. Más, boldogabb országok népe fel-felkerekedik, pihenésért, élvezért, tudásért, kalandokért elmegy a külföld és más világrészek metropolisaiba, üdülőhelyeire, csodálatos tájaira. Az egyiptomi ifjú Berlinben meg Oxfordban tanul, az angol fiú Indiában edzi magát, az amerikai Párisban tanul életművészetet, az emberek utaznak, látnak, élnek. Budapest népe, szegény itt csavarog ebben a világvárosban, ez a város az egész világa, a kávéházi címtáblákra írta fel képzelt utazásainak gyönyörű állomásait, kikötőit. Itt szédeleg köröskörül, a Grénuából a Newyorkba, a Rivieráról a Citybe, a Belmonttól az Adriáig... mint a külvárosi szegény gyerek, aki vasárnap bántó villanyfény mellett, dohos levegőben, összeszorulva a szűk kis kocsin öt krajcárért járja be a barlangvasúton Tündérországot.

MIT ÁLMODTAM

A múlt éjszaka, úgy reggel tizenegy óra felé álmodtam ezt. Valami távoli mezőn sétáltam, egyszer csak hallom, hogy messzire tőlem keservesen vonít egy kutya. Körülnéztem, hát a kutyasintér kergeti amoda a kutyát kinyújtott bottal, aminek a végén nagy drótkarika van. Megsajnáltam a kutyát, elkezdtem arrafelé szaladni. Futottunk mind a hárman sokáig. A sintér utólérte a kutyát, már a nyakába is hajította a drótot és húzni kezdte maga után az állatot. Még gyorsabban szaladtam s ahogy közelebb értem, hallom, hogy a kutya kétségbeesve kiabál: «Segítetek meg jó emberek, meghalok.» Láttam, hogy a kutya nyakán mindig erősebben szorul a drót, előrántottam a revolveremet és lelőttem a sintért. Avval kiszabadítottam a kutya nyakát a drótból. A kutya nem ugrott fel, fáradtan nyelvelt a földön, de hálásan nézett fel rám és a szeme csudálatosan ragyogott a sápadt éjszakában.

Egyszer csak fölemelkedett a kutya és így szólt: «Köszönöm, hogy megmentetted az életemet. Mióta élek, mindig kerget ez a sintér, ha most le nem lövöd, biztos, hogy megfulladtam volna a dróthurokban». «Csekélység, szót sem érdemel» feleltem gavallérosan és tovább akartam menni. «Maradj kérlek, mondta a kutya és mondd meg, mit kívánsz jószágod fejében.» Egy kicsit csodálkoztam az egyszerű kutya mesebeli ajánlatán, majd szomorúan mondtam: «Szegény fiatal ember vagyok, semmim sincs és mindent szeretnék, hagyjuk.» «Mindent nem adhatok neked, mondta a kutya, de odaadom neked a két szememet, gyémánt.» Megnéztem a kutya szemeit, csakugyan, gyémántból valók voltak, még pedig remekül csiszolt, nagy, hallatlan színeket mutató gyémántból. «Vedd ki a két szememet, a tied, megérdemled» biztatott a kutya. Lehajoltam, a kezembe vettem a fejét és boldogan nyúltam a szemébe. De nehéznek látszott a dolog, kapartam, kapartam, nem birtam kivenni a szemeket. Leültem a mezőn a fűbe, a kutya az ölembe feküdt és tűrte, hogy kínozzom. De a körmöm mindig lecsúszott a gyémántról, sehogyse ment a dolog. Abba hagytam. A kutya megint megszólalt: «Gyerünk, talán van valami fogorvos barátod, az majd kihúzza a szememet.»

Nagyon megörültem ennek az ötletnek s vidoran indultunk a város felé. Már ott is voltunk a fogorvos ajtaja előtt. Ekkor azonban eszembe jutott valami. «Te szegény kutya, mondok, hiszen ha a szemed nekem adod, akkor vak leszel, soha többet semmit sem látsz a világon.» A kutya lehajtotta a fejét és hallgatott, «Nem, nagyon megmelekedett a szívem tája, nem húzatom ki a szemedet.» Levettem az újjam a csengő gombjáról és elmentem a kutyával. A kutya a lépcsőn megint felnézett rám és a következőket mondta: «Én most addig megyek utánad, míg csak meg nem döglök, ha megdöglöttem, akkor nyugodtan kiveheted a szememet. Addig meg mindenki látni fogja, hogy a kutyádnak gyémántból van a szeme, erre mindig kapsz majd pénzt az uzsorásoktól könnyen kihúzod, míg megdöglök.» Mélyen meghatódtam a kutya hűségétől és intelligenciájától és lassan símogattam a nyakát szőrmentén.

Az utcán voltunk és eszembe jutott, hogy veszek egy szép szíjjat a nyergesnél hitelbe és úgy fogom vezetni gyémántszemű kutyámat, mint a gavalléroktól láttam. Közöltem ezt a tervet a kutyával, a kutya el volt tőle ragadtatva, mindjárt be is mentünk az üzletbe. Míg a szíjjat néztem, nagy lármá támadt az utcán, ismerős és igen rossz képű emberek tolongtak az ajtó előtt. Egyszerre egy nagybajuszú ember, aki szmokingban volt, félrelökte a többi és berohant az üzletbe. Rémülten ismertem benne egy főpincérre. A főpincér hatalmas bicskát rántott ki a nadrágzsebéből. Felsikoltottam, de már késő volt, a főpincér egy szempillantás alatt levágta a kutyám fejét és kirohant vele a boltból. «Gazság, azért a rongyos pár forintért, gazság, gazság» - kiabáltam és kétségbeesve hadonásztam az árva kutyaszíjjal, addig hadonásztam, míg csúnyán belevertem a könyököm az éjjeli szekrény sarkába.

«KENYÉR?»

Na uraim, miről van szó? A kenyérről, a kenyérkéről, isten áldásáról. A kenyeret, isten áldását a vendéglőben felszeletelik s a kenyérszeleteket szalvétával letakart tálcán az asztalra helyezik a nőtlen, özvegy vagy elvált egyén elé, aki az asztalnál étkezés céljából helyet foglalt. A vendég az étteremben először is előhúzza a zsebéből egy reggeli lapot, vagy Új Híreket kér a pincértől, azt hiszem, a Mai Étlap című nagy papírt is abban a hitben veszi fel végre, hogy sikkasztásról, vagy hamis bukásról olvashat. Azután belétörődik abba, hogy az étlapban ételek vannak közölve, s ellenséges érzülettel választ valamit a reá mért sültök közül. Míg az ebédet fogyasztja, ujságot olvas, körülnézeget, minden ajtónyílásra felkapja a fejét, hátha fess nő jött be, akibe beleszerethet, azonkívül össze-összevész a pincérekkel, s hogy a legfőbbbet el ne felejtsem, ugyebár, kenyeret eszik a sültöz. Kenyereket. Miután pedig a vendéglői ebéddel viselt háborút befejezte, több járókelőtől izenetet küld a főpincérhez, aki valahol messze-messze lakik. A főpincér a legelső delizsánccal megérkezik, cédulát vesz elő, amelynek egyik oldalán nagy pezsgős üveg és egy mámorosan mosolygó delnő van ábrázolva, a másik oldala üres, s arra szolgál, hogy a főpincér számokat írjon rá. A főpincér megáll a vendég előtt s reá függeszti beszédes szemeit. A vendég vall, mint a karikacsapás: egy fehérleves, Stefánia-sült, két Kugler, egy deci tele szódával. A vendég elhallgat s merengő szemeit az ablakra irányítja. A főpincér kezében megáll a plajbász, s erélyesen kérdi: «Kenyer?» A vendég felriad, a tálcára néz, a tányérja mellé néz: Kenyer? Összeráncolja homlokát, félig lehúnyja a szemét, mintha valami rég elsülyedt emléket akarna felidézni, gondolkodik, kínlódik, végre megszólal: Két kenyér. De a hangján érzik valami határozatlanság, a főpincér is szemlét tart az asztalon, majd némán, mintegy bizonyítékok hiányában felírja a két kenyeret. A vendég fizet, elmegy s az utcán megdöbbenve megáll. Eszébe jutott, hogy három kenyeret evett, nem kettőt. Nyugtalanság fogja el, visszapislant az ablakon a vendéglőbe, nem rohan-e utána a személyzet, hogy visszahurcolja. Egy kenyeret nem mondott be, letagadott, ellopott. Csalt, sikkasztott, rabolt. Két krajcárért. Visszakullogjon kifizetni a harmadik kenyeret? Ez nevetséges, kényelmetlen, a dolga is sietős már. De jaj, mi lesz holnap, ha véletlenül rájöttek a dologra, hogy fog ránézni a főpincér, az éthordó, az ithordó, a szivaros-gyerekek. Az is megfordul a fejében, hogy ide többé nem szabad visszajönnie, elveszett a becsülete. Istenem, istenem. Uraim, gondolják meg ezt a dolgot, szálljanak csak egy kicsit magukba: hányszor sikkasztottak így, hányszor csalták meg az önökben vakon bízó főpincért. Budapesten, talán három-négy előbbkelő vendéglőt kivéve, bizony ilyen csunya, szegényes, utálatos a szokás: a vendéglős darabonkint, apró kis szeletenkint számítja a kenyeret, isten áldását, isten átkát. Zavarják, kínozzák az embert azzal a kérdéssel, hogy hányszor nyult a tálcára kenyérért. Hát muszáj arra emlékezni? Muszáj azt olyan aggódva számontartani? Számológépet vigyen magával az ember, hogy el ne felejtse valahogy a kenyerek számát? Szabad ennek oly fontosnak lenni a számlán? Nem érzik néha a vendéglősök, hogy csúnya üzérkedést csinálnak, mikor a főpincért darabonkint számoltatják meg a kis kenyerekről? Azt hiszik, a paraszt is minden kalászt megolvass, mikor kévébe köti a búzát?

HÁÁLÓÓKUPÉÉÉ...

Nem kell erőlködnöm az úgynevezett ecseteléssel, hogy szívrehatóvá tegyem ezt az ócska képet. Esik az eső, sár van, hideg van, éjszaka van és Örömleány néni az utcasarkon áll. Piros szoknyája, álszilszkin kabátja, áplörőz a feje fölött, kalapja, kalapja csurgóra. Orcája naív módon kifestve, akár a bohócoké. Cekkerje, a kacér koldústarisznya csendesen csüng a balkarjáról. Bizony nem valami vérforraló hatást tesz így Örömleány néni és ha előtte a kövezeten búzavetés állana, a varjak nem igen mernének odaszállani. Elég árván fest Örömleány néni, a kis Ámor nem pajkoskodik a szoknyája mellett, petrezselymet árul az utcai bálon, az eső kártékony az üzletre. Örömleány néni tűnődve nézi a járdák csatakját, ha nem lenne eső, ő bizony nem találná fel, jobban megfelelne az ő körülményeinek, ha mindig a nyári csillagok mosolyognának és a levegő fűszeres páráktól izzadna. De ezen már nem lehet segíteni, az éghajlati viszonyokba Örömleány néninek is bele kell menni és ott lesni a jó szerencsét a sarkon az ilyen rossz éjszakákon is, mikor körülbelül mindenkinek jobb, mint neki, talán csak a kivert kutya az, aki égalra játszhatik vele. Biztos, hogy nemcsak én, távoli néző látom szomorúnak Örömleány néni dolgát, ő maga is el lehet kámpicsorodva egy kicsit ilyenkor és rossz véleménye lehet az életről. Dehát a pálya már annyira okossá tette, hogy rossz, hangulatait nem árulja el, többre megy, ha pajzánkodik és kedveskedik. Örömleány néninek mindenkihez van egy szives szava, aki az esőben a nyakát lenyelve elsiet előtte. Kevesen mozognak az utcán, Örömleány néni minden járókelőnek utána reménykedik, egy pár lépést kíséri, de emberek gonosz passzivitással mennek tovább, Örömleány néni visszasetál. Jön egy kis középkorú egyén, spirálisan lépeget, szivar a szájában, hamus a melle, az ilyen biztatóbb, mint a józanok. Örömleány néni andalító hangon kezdi dúdolni: Hálókupé, hálókupé... és a többit szöveg nélkül, a többi szó alkalmasint nem ilyen édes. Örömleány néni kitartóan dúdol és a fejét is csavarja hozzá, mintha valóban egész lényét a pikáns kalandok poézise töltené be, hálókupé, hááálóóókupé, nn, nn, nnn... A kis részeg odaér Örömleány nénihez, felpislog, Örömleány néni mosolyog, mint a viasz és dúdol és a kis részeg lágy fantáziája megeszi a hálókupét, már megfordult, már megállott, már szólt is valamit, mert a szivarvég kiment a szájából. Örömleány néni hamar a derekához köti a kis részeg karját és viszi, viszi, csak ide közel, a föléledt cekker vígan leng a karján.

AZ IDŐJÁRÁSRÓL

beszélni, ugyebár, nem valami izgató, nem is igen illik, sőt nagyon kórikus. Az agyafurt szerzők, mikor azt akarják, hogy a közönség nagyot nevéssen, azt mondatják a zavarba jött fiatal urral a hölgynek: Szép idő van. Ezen aztán muszáj nevetni. Az ujságok, amelyek mindennap elcsépelik a világ esemény-termését, kurta és eldugott sorokban adnak számot arról, hogy milyen idő volt, az időjárás a nap krónikájában alig kap több helyet, mint egy pincetűz, vagy egy eljegyzés. Pedig vannak napok, mikor az úgynevezett időjárás mindenkinek a legnagyobb eseménye, csudálatosan nevezetes napok, mikor a reggeltől estig szakadó hó a fekete városból fehér várost csinál, vagy a végtelen őszi eső egy napja, vagy különösen dús köd napja, vagy szokatlanul ragyogó májusi nap, ezeken a napokon az ember egész nap az idő szenzációját érzi s a nagyvilág mindenféle dolgait az idő hatása alatt nézi és fogadja magába. Olykor az emberek csak az idővel vannak tele, kedélyük, energiájuk az égbolt szeszélye szerint hajlik, olyasmit merek képzelni, hogy a verőfénynek, vagy a ködnek, gyönyörű hónap és csúnya esőnek rendkívüli napjai nagyszerűen zavarják a világ folyását, az emberek kis és nagy dolgainak azt a rendjét, ami a tegnaptól logikusan következett volna. Olyan különös nap után vetemedem erre a mélységes bölcsesetre, mint a tegnapi nap volt, a kalendárium szerint február tizenkettedike, ha jól néztem meg. Azok közül a napok közül való volt ez is, amilyeneket az ember szinte öntudatlanul eltesz magában és sokáig emlékszik rájuk. Fölkeltünk és kiszállottunk lakásunkból a városba, ahol tegnap tél volt, február elseje, s ime, az utcákon törvénytelen tavaszi szél huncurozik, a tüdőnk más levegőt kap, mint tegnap, a kocsiútnak, a házaknak s a házak fölött elhelyezett égboltozatnak a színe más, határozottan más, mint tegnap volt. Az ember nagyokat slukkerezik a váratlan tavasztól, a márciusra kapott előlegből, szaglászik a levegőbe s szimatol befelé magába, emlékezni próbál az elfogyasztott életből hasonló napokra s hasonló hangulatokra. Dél van, többfelől harangoznak, hivatalokból, boltokból emberek és nők jönnek, szoknyák mint vitorlák birkóznak a széllal, a kezek a kalapok karimáját markolják, elevenen és sokat beszélnek s minden arcon ugyanaz a meglepett vidámság. A napfény nekifekszik a körút páratlan számú ház sorának, a fáradt sárga falak ragyognak, a napsugarak fölpofozzák az ablakokat, hogy szikrázik a szemük. Egyszeribe elrepül a tegnapelőtti tél, a szezon minden gondolata, hol a hó, hol a korcsolyapálya, hol a ródli, a felgyúrt bundagallér, meg minden. Az embert hirtelen a tavaszi gondok hullámozzák körül, überciher, zöldülő liget, séták, könnyű szerelem, utazás. Mennyi kedvet, mennyi női mosolyt, mennyi felszikkázó vágyat kelt ilyen finom friss nap e nagy városban, mennyire nem fáj a fejünk ma amiatt, hogy mikor megy a miniszterelnök audienciára, meddig csalogatják a népet, ezt a csacsit a választójog szénája után, mi lesz az Operaházzal, az autotaxikkal, meg a gyilkos villamossal... egy kis szél ideszökött a tavaszból, végigvisít az utcán és elhagyja a villamost.

GONDOLATOK,

A MILYENEK MINDENKINEK ESZÉBE JUTHATNAK

1.

- Na nézzünk az után, amiből élünk - mondják tréfásan a milliomosok, mikor leülnek a klubban alsózni.
- Én csak szórakozásból játszom - mondja komolyan az elszánt pointeur, mikor leül a baccaratasztalhoz, amelynél a kenyerét keresi.

2.

Mikor a pucerájából hazahozzák a fehérneműmet, a gallérokba tintával fantasztikus krikszkrakszok vannak írva, a zsebkendők csücskébe meg vörös cérnával csillagocskákat és egyéb kis figurákat szöttek. Nem, nem, a világért sem leszek kicsinyes, nem azt akarom felpanaszolni, hogy ezzel elcsúfítják és tönkreteszik a gallérok és a zsebkendőket, csak újra meg újra eltűnődöm azon, mi oka és mi célja lehet ennek. Nem hiszem, hogy gonosz emberek módjára nekem ok nélkül ártani akarnának, csupa szórakozásból sem pepecselhetnek ezzel a pucerájban, hiszen dolguk van sok, ugy-e bár. Talán van ennek az abrakadabrának valami jelentősége... ez a hieroglípha talán a puceráj munkásainak titkos szerelmi levelezése a kedves kis munkásnőivel annak a papirgyárnak, a hová a gallérjaim meg a zsebkendőim mint rongyok kerülnek.

3.

Elsétálok egy fiakkerállomás előtt. Az egyik bakról egy igéző kövér kocsis hódolattal leemeli a kalapját, mondván: «Alázatos szolgája nagyságos uram». Nono. Én az én genialitásommal már rájöttem, hogy ez az ünneplés nem érdemeimnek szól, a kocsis azért köszönt, hogy hátha mégis eszembe jut itten fiakkerre ülni és akkor ugy-e az övére ülök. Én azonban most sétálok, nem akarok kocsit és az első érzésem, hogy visszaköszönök neki, ha már így jártam. De mégis habozok, hisz kinevet, hogy én valami forró üdvözetnek ettem meg az ő hideg üzleti fogását. Hát mit csináljak?

4.

Egy épülő, illetőleg felépült ház tetején egy bokrétás ág meg egy zászló csüng, a zászlón: «Éljen N. N. a háziúr.» Ez az első és utolsó alkalom, mikor a háziurat éljenzik. Attól a naptól fogva, mikor a házba beköltöznek a lakók, a ház lebontásáig azt óhajtják, hogy dögöljön meg N. N., a háziúr.

5.

Egy ember bemegy a trafikba. Vesz egy krajcárért egy skatulya gyufát. Mikor a gyufát megkapta, elteszi a zsebébe, elővesz egy cigarettát, odamegy ahhoz a kis gázgyújtóhoz, amely minden trafikban ég, megrántja a láncot és rágyújt a cigarettájára. Pesten, ebben a legkönnyelműbb városban, így spórol mindenki egy szál gyufát.

6.

Szombaton reggel megjönnek a vicclapok a kávéházba. Minden vicclapban szokott lenni egy rejtvény. A vicclapokat felvágja az újságosgyerek és odaviszi őket egy vendéghez. A vendég, aki véletlenül zseniális ember, megfejti a vicclapokban a rejtvényt, ceruzát ragad, és odaírja a rejtvények mellé a megfejtést. Miért csinálja ezt? Ha a hírnévért tenné, aláírta volna a nevét is, nem igaz? Hát miért? Csak. És nem jut eszébe, hogy elveszi a gusztusát a második vendégnek, aki szintén szereti a rejtvényeket.

7.

A Margitsziget kertészetének virágágyait ganéjjal borították be a télen. A tél most hurcolkodik a szigetről, jön a tavasz. A kertész elhordatja a trágyát a virágágyakról. A ganéj csúnyán fel van háborodva, hogy kidobják, már virágnak képzelet magát.

8.

Megállok a multkor éjjel a hídon, lekönyökölök a híd korlátjára, nézem a szép vizet. Észreveszem, hogy jó messzire tőlem, még valaki könyököl és néz le a Dunába. Csak mi ketten voltunk a hídon. Eszembe jutott: hátha ez itt most öngyilkos akar lenni. Lesem, várok mozdulatlanul, ver a szívem, sohasem láttam még a Dunába ugró életuntat. Egyszerre észreveszem, hogy a másik is felém fordítja a fejét, épúgy les engem, mint én őtet, ugyanazt várja tőlem, amit én őtől. Sokáig tartott ez a néma és izgalmas párbaj. Becsapottnak kezdtem magam érezni, majd magamat éreztem csalónak, nekem se volt semmi okom rá, hogy ne ugorjak bele a Dunába.

9.

Gyermekszáj címmel szokott az élclapokban megjelenni az efajta kis történet. Egy három-esztendőes gyerek az anyja ölében ül. A gyerek kedves, simogatja a mamát s a kezeckéje végigcsúszik a mama keblén. A hároméves meglepetten néz fel az édesanyja arcába: «Mama, miért van ez még itt neked, hiszen már nem szopok?» Hány száz esztendeig kéne élni az embernek, hogy ki lehessen nevelni belőle azt az irtóztató önzést, amellyel született?

10.

Billiárdoztam a minap a kávéházban és minthogy jó hazafi, istenfélő, feddhetetlen erkölcsű rendes ember vagyok, a dákó ápolására rendelt kék krétát játék közben a zsebemben hordtam. Elvesztettem a pártit (rossz volt az asztal), hazatértem és otthon veszem észre, hogy a kék krétát magamnál felejtettem. Kiteszem az asztalra, mondok majd holnap visszaviszem. Elfelejtettem. Másnap is elfelejtettem. Harmadnapra elhányódott a kréta, most már sohase vihetem vissza. A kréta még egész volt, a kávéháznak bizonyára pénzbe került s énbennem dongani kezdett a lelkiismeret. A hazavitt kréta kínos titkával járkálok és nem minden szorongás nélkül vitatkozom magamban, hogy tolvaj vagyok-e, vagy sem?

11.

Cigarettára gyújtottam az utcán. Elővettem a cigarettatárcát a nadrágom jobb hátulsó zsebéből (ön nem ott hordja?), a rugószerkezet segélyével kinyitottam, a szalag mögül a sorból kihúztam egy cigarettát, beléfűjtam a szopókájába, ajkaim közé erősítettem, visszahelyeztem a tárcát a nadrág jobb hátulsó zsebébe, azután benyúltam a gyufazsebbe a gyufaskatulyáért, elővettem azt és mielőtt kinyitottam volna, megzörgettem a skatulyát. Háromszor-négyszer megráztam és a gyufaszálak száraz zörgése, mint valami régi kis muzsika, hirtelen visszarántott gyermekkoromba. Apám jutott eszembe, aki megrázogatta a gyufaskatulyát, valahányszor rágyújtott. Tiszteletteljes figyelemmel néztem mindig ezt a gyerekeszemmel komolynak és okosnak tartott műveletet és íme, már én is felnőttem, szabad dohányoznom és most én is mindig megrázom a skatulyát, mint apám, és nem tudom miért. Hisz a legtöbbször biztos, hogy van benne. Tétován állottam az utcán, a cigarettával a számban és a gyufával a kezemben. Tünődésem megfordult, mint a sebes madár és előre röppent gyermekkoromból, abba az időbe, mikor talán magam is megházasodok, tán nekem is lesz fiam, aki ugyancsak rázza majd a gyufát, ha megnő, és ha az én fürgé ujjaimról már leszopogatták a húst a sír éhes bogarai.

12.

Nagy társaságban, ahol sok egyént nem ismerek, mindig nagy kínom a bemutatkozás. Mikor kezdet rántok az idegennel, nem mondom a nevemet, hiszen én sem értettem az övét és semhogy ily olcsón s hiába kiadjam magamat, egy keresetlen, gyors szót suttogok. Rendesen ezt mondom: szakaszhatár. És úgy látszik, jól dolgozom ezzel a szóval, mert ezt sem értik meg. Még sohasem szólított senki Szakaszhatár úrnak.

13.

Vannak az életnek szenzációs napjai, az a nap például, amelyen egy újfajta szivar először kerül forgalomba. Hallottál már a nagy emberekről, akiket nagy idők szülnék? Az új szivar ünnepén nevezetes férfiak kelnek elő a városban, mint buborékok a tengeren. Ezek jókorabb kelnek ilyen napon, zabálni életük e nagy eseményét, hamar telivásárolják minden zsebüket az új trafikgyönggyel, divatkockás ingük alatt rejlő szívük úgy dobog, mint szerelem idején, a szemük felragyog, mint a villamos zseblámpa és arcukon az izgalom piros foltjai lángolnak. Egész nap az új szivart szívják, forgatják ajkuk között s nyálas végét, kiveszik a szájukból,

nézegetik, visszadugják, szimatolnak az orrukkal, néznek a füst után a szemükkel. Otthon, a hivatalban, a kávéházban, a klubban, az utcán minden ismerőst letartóztatnak, láttad már a cigarillót, parancsolj s elmondják véleményüket a formájáról, a színéről, az ízéről, az áráról, elmondják a viccet, amit már csináltak róla s a kedélyes nevet, amit kitaláltak neki. Az egész szenzációt kisajátítják maguknak, a dohányjövedéki igazgatóság s a fogyasztó közönség közé ékelve magukat. Vagy húsz ilyen férfiúval küzdöttem meg tegnap és mindegyiket nagyon irigyeltem. Boldogoknak láttam őket és magamat boldogtalannak, én bizony isten nem volnék képes egy újfajta szivarért a barrikádokra rohanni.

14.

Minden órának van a boltja fölött egy vasrúdon, vagy a kirakatában egy nagy-nagy órája, amelynek a cifferblattjára ráírták: Pontos idő. Az ember szent áhítattal közeledik a nagy óra felé, már ki is veszi a maga krumpliját, hogy hozzá igazítsa, ekkor azonban kiderül, hogy az órán nincs pontos idő, pontatlan idő sincs, a nagyképű óra egyszerűen nem jár. Némelyikről még a mutatók is hiányzanak. Azt hiszem, ezek a víg órák nemcsak hanyagok, hanem bölcsészek is, akik tisztában vannak vele, mennyire fontos Pesten a pontos idő.

15.

Sokszor hallottam élelmes emberekről, akik a jég hátán is megélnek. Mára kinn voltam a jég hátán korcsolyázni és megnéztem azokat az embereket, akik a jég hátán is megélnek. Ezek az emberek azok az emberek, akik a korcsolyapályát egész nap seprik ujjatlan keztyűikben, rongyos ruhájukban és violaszínre fázott füleikben, míg a hölgyek és az urak kéjekkel eltelve bógniznak körülöttük. Na, mondok magamban, végre láttam az élelmes embereket, akik a jég hátán is megélnek.

16.

Kőrakások és gödrök közt bukácsolok egész nap az utcákon s közben szelíden tünődöm, miért bontják megint a köveket, miért ássák fel folyton az utcát? Úgy látszik, azt a pénzt keresik a szegény pesti emberek, amit a föld alól is elő kell keríteniök.

17.

Egy úgynevezett munkáskülsejű egyén a Ferenc József-hídról a Dunába ugrott. Egy rendőr észrevette az öngyilkosságot, utánaevezett a munkáskülsejűnek, kihúzta, bevitte a rendőrségre, ahonnan elbocsátották, miután megígértették vele, hogy nem lesz öngyilkos. A munkáskülsejű egyén most már tovább fog kínlódni. Nem a haláltól fél, hanem a rendőrségtől.

18.

«Intelligens szobalány megismerkedne hozzáillő fiatalemberrel. Leveleket «Intelligens» jelligére a kiadóhivatalba.» - Ezt az apróhirdetést olvastam ma reggel valamelyik ujságban. Istenem, milyen ritka kincs: egy intelligens nő... ne írjak ennek a szobaleánynak?

19.

Már bocsánatot kérek, de ebben a kétségtelenül szegény és tökéletlen fővárosban napról-napra kövérebb egyének mászkálnak az utcán. Mennél középebb osztályhoz tartoznak, annál hevesebben híznak. Nem szép dolog amit mívelnek, de azért mégsem haragszom ezekre az egyszerű, bővített emberekre, mert tudom, hogy a sok gondtól híznak. Igen, igen, hiába csóválod a tokádat. Legbúsabb és legbajosabb ismerőseim szemlátomást gömbölyödnek, dagadnak, puffadnak, ez a kövér Budapest úgy néz ki, mintha a méregtől meg akarna pukkadni.

20.

Igaz, hogy önök utálják a folytatásos regényt a napilapokban? Én imádom. Mindennap olvasok egy folytatásos művet, amelynek a címe: Elgázolások.

21.

A trafik ablakában kinn csüngenek a halhatatlan budapesti footballisták arcképei, mint anizszok. Kissé figyelmetlennek találok, hogy ezeknek a derék gyerekeknek a fejét fotográfálták le, nem a lábukat.

22.

Mikulás bácsi, mint minden esztendőben, most is eljött fővárosunkba, amelynek egy napig szokott vendége lenni, mint más magas körökből való látogatóink. Nem mondok ujságot ugyebár, mikor elmesélem, hogy a gyerekek Mikulás érkezésének előestéjén kiteszik az ablakba cipőiket. Az idén egy szép legendát szerettem volna írni Mikulásról, de ellustálkodtam a dolgot. A kis legendának az lett volna a témája, hogy a derék öreg Mikulás odafenn az égből megtanulta a cipésmesterséget és mikor a földre leruccant, éjszaka sorba megtalpalta a cipőcskéket, amelyeket ennek a szegény városnak gyerekei kitesznek.

23.

Érdekes specialitása Budapestnek, hogy a villamoskocsik az utcákon állanak, merőben ellenkezvén a világ egyéb városainak villamosaival, amelyek, egészen tisztán emlékszem, mozgásban vannak, mennek, folyton mennek, leszámítva azt az egy percet, amelyet a megállóhelyeken pihennek. Ha jól szemügyre vesszük a budapesti villamosokat, egymás után felfedezhetjük rajtuk azokat a kellékeket, amelyek a külföldi kocsikat a mozgásra alkalmasokká

teszik. Úgymint kerekeket, a kerekek alatt fényesre vasalt síneket, a kocsi elején kocsivezetőt, csengőt, féket, különböző géprészeket, a kocsi hátulján kalauzt, az ablakhoz dugott logaritmus-táblázatokat, sőt ellenőrt is, aki a kalauztól felírt számsorokat gondterhelt homlokkal szokta megfejteni az ő plajbászával. A kocsiban pedig különböző kinézésű egyének ülnek. Az egész úgy fest, mint valami közlekedési eszköz. De nem megy. Áll. A kalauz mellette sétál a kövezeten, az úgynevezett kocsivezető a csengőre könyököl és szundikál egy kicsit. A közönség pedig, a mely a kocsiban a padokon helyet foglal, hallgatólag ül, nem ismeri egymást, az élet üressége ásít a feje fölött. Befizettek ebbe a helyiségbe és nincs előadás. Ha már a villamos-társaságok ragaszkodnak ahhoz, hogy a kocsikat jó időre leszegeztetik a sinekre, legalább ne taszítsák a közönséget az unalom karjaiba. Nem volna talán nagyon nagy áldozat, ha egy kis asztalkán régi németországi élclapokat s kellemes fürdőhely-albumokat helyeznének el a vendégek szórakoztatására, mint a fogorvosok előszobáiban szokás.

TALÁLÓS KÉRDÉSEK

A BUDAPESTI GYEREKEK SZÁMÁRA.

Elül megyen gyilkoska, közepén megy gazdagka, hátul megyen bűdöske. Mi az? (*Automobil.*)

*

Ha feldobják fehér, ha leesik sárga. Mi az? (*Köztisztaság.*)

*

Miért varrják a kabátra a gallért? (*A havi részletekért és a perköltségekért.*)

*

Császárok, hercegek sohse látnak olyat, de a szegény ember mindennap lát olyat. Mi az? (*Végrehajtás.*)

*

Tizenkét tanítónő elment állást keresni. Kiki kapott állást, mégis tizenegy maradt állás nélkül. Hogy lehet az? (*Csak Kiki kapott állást.*)

*

Ha felveszi, sír, ha leteszi, sír. Mi az? (*Szövetkezeti kölcsön.*)

*

Milyen ácsnak nem kell dolgozni? (*A közmunkatanácsnak.*)

*

Vizen kő, kövön vas, vason fa, fán ember, embernél réz, ha oda nem adod, nem mész. Mi az? (*Hídpénz.*)

*

Vízből van, tejnek híjják. Hogy lehet az? (*Bizony nálunk ez is lehetséges.*)

*

Vége, vége,
Libagége.

MÓRIC ELMENT PÁRISBA

Óh, nagyon kérem önöket, köztisztelőnek örvendő olvasók, ne haragudjanak rám azért a gyöngémért, hogy itt a nyilvánosság előtt mondhatatlanul jelentéktelen s nyomorult csekélységeken rágódom és olyan nem fontos s a világ krónikájához nem tartozó esetről kántálok mostan, mint hogy Móric, a barátom, elment Párisba. Talán azt sem tudják mindnyájan, kicsoda az a Móric... Istenem, nem látták egyszer véletlenül az Amerikai Parkban éjszaka dzsiggelni, a kávéházak előtt szavalni, pálcával, kalappal, cigarettával zsonglirozni és mindezek után a tenyerével tányérozni? Móric, e fölösleges munka hőse, valami tizenennyolc év előtt született Budapesten, mint egy morva származású pincérleány és egy magyar pincér törvénytelen gyermeke. Négy-öt év előtt jelent meg az aszfalton, mint egy eldobott narancshéj, vagy cigarettavég, vagy egyéb utcai szemét. Tizenhárom-tizennégy esztendő volt akkor, rongyos, kiéhezett törpe, groteszk, csupasz arca nem gyereké volt, inkább egy borotvált öreg zsokéé.

Édesatyja, akihez személyesen nem volt szerencsém, a fia állítása szerint ivó és rossz ember, korán elcsapta a házból Móricot, akit ősi ösztönök a kávéházba vezettek. Szivarosgyerek lett már tíz esztendő korában, de egy pár év múlva a kávéházakban nyert szenvedések s gerjedő egyénisége a kávéházból kivadították az utcára. Rikkancs lett, leginkább éjszaka árulta a lapot, s egyszerre az éj óráiban csatangoló fiatal újságírók után kezdett szaladgálni, mint egy kis kutya. Különös társaság volt ez a pár fiatalember, a kikhez a kis Móric úgy vonzódott; csupa tehetség, a jövő írói, költői, de egyik sem igen dolgozott, kártyáztak és csavarogtak, a tehetségüket hanyagul és nyeglén hordozták, ahogy nyalka csirkefogók a fülük mögött tartják a cigarettát és nem gyujtanak rá. Amit itt-ott írtak, Móric olvasta, ismerte mindnyájukat, s egyelőre talán az egyetlen volt a közönség közül, aki nagyrabecsülte és bámulta őket. A fiatalemberek viszontszerették ezt a szerencsétlen és mulatságos törpét, Móric mindenféle kunsztokkal szórakoztatta őket, táncolt, tudott minden kuplét, s hazafias költeményeket szavalt az ő egyéni feldolgozásában, sajátságos gesztusok s grimaszok kíséretében.

Egyszer hónapokra eltűnt Móric az utcáról, elment istállógyereknek Tatára, de otthagyta a pályát, súlyos veszteségekkel vonult vissza. A lovászfiúk Tatán félholtra verték mindennap Móricot, mert a verésre semmi okot nem adott.

Ősbudavár területén látjuk őt viszont, megint szivarosláda csüng a nyakában, de ő a nehéz teher alatt is táncol és komédiázik, a komoly üzletet elhanyagolja, inkább a knock about-októl ellesett tréfákkal szeret egy kis aprópénzt keresni a sétáló publikumtól. Az élet közben megbízta gondokkal Móricot, atyja, a rossz ember, otthagyta anyját, a megöregedett morva pincérleányt egy fiatalabb nőszemély kedvéért, otthagyta a morvát a három gyerekkel, amelyekkel az idők folyamán benépesítette. Ezt a kis családot Móric tartotta fenn, s ezért nevezte magát családfenntartónak. Estétől reggelig bolondozott, dzsiggelt, énekelt, vagy mint ő mondja: működött, s köpdöstette, rugdostatta magát pincérektől, kocsisoktól, rendőröktől, hogy anyjának át tudja adni reggel a keresetét.

Így teltek az esztendők, a világ forgott, Móric is vele forgott, tizenennyolc éves lett Móric, az éjszakai életben egy szikrát meg nem nőtt, de megöregedett és elkeseredett. Hosszú és küzdelmes működése után kikergették az éjszakai park területéről, mert engedély nélkül dolgozott. Megint a hóna alá vette az újságot, de rikkancstársait kölcsönösen lenézte, egyre kínzóbban érezte művészi tehetségeit. Hervadtnak dallá életét, mint a költő mondja, sokat siránkozott, hogy mi lesz már vele, mi lesz az ő életéből. Néhány erőszakos kísérletet tett ifjúsága folyamán arra nézve, hogy legyen valami belőle. Minden cél nélkül elzónázott Bécsbe, de egy-két nap múlva itthon volt, hazatoloncolták. Fellépett aztán a tavasszal egy kis

ligeti színpadon valami csibészszíndarabban, de ott rosszul bántak vele, nem akartak neki gázsit adni és Móric kilépett.

Mindezek szükséztel és szívtelen adatai Móric életrajzában, nem meséltem privát életének intim aprólékosságairól, hol aludt, hogy öltözködött, mit kosztolt, miket álmodott nappal, mikor aludt, mik forogtak rossz, vízszíntű hajtó koszorúzott kis fejében, ha egyedül volt, mit gondolt az életről, a halálról, a nőkről, a boldogságról... Na tovább.

Móric a tavasszal végre megtalálta az ő sajnálatos kis életének végső célját, legnagyobb ambícióját, álmát és egész értelmét. A moziban jött ez rá Móricra, ahová sokszor bekunyerálta magát a heti műsort végignézni. Mórictól levették a lábáról azok a képek, amelyek a programon mint «eredeti kórikum» szerepelnek «Lehman úr öngyilkos lesz», «Lehman úr, mint kiránduló», «Lehman úr, mint anyós» és egyéb címek alatt. Ezeknek a népszerű képeknek a címszerepét egy Deead nevű kistermetű projektográf-kórikus játssza, akinek furcsa, mitugrász figurájában Móric magára ismert, és egy fantasztikus terv kezdte bántani. Hogy ő is ilyen Lehman lesz, ilyen ünnepezt és istenített mozikórikus. Sokszor beszélt erről Móric nekem, örömei és bánatai letéteményesének. Elhatározta, hogy majd kimegy Párisba a Pathéhoz... és a többi megjön magától. Ezt az ábrándot, ezt a végtelenül szépet és ünnepeletet, beletetováta a szívébe Móric és becsapva a családot, amelyet fenntartott, az anyjának járó pénzecskekből mindennap lecsipett egy pár hatost magának. Ezeket az összegeket rendesen és pontosan hordani kezdte a postatakarékpénztárba, ahol egy sárga füzetben a hivatalnok komolyan elkönyvelgette Móric pénzügeit.

Az agyongyűrt, piszkos postatakarékpénztári füzetet Móric a zsebében hordozta, ha meglátott, előkapta s mondhatatlan boldogsággal számolt be: Már harminc korona... már negyven... már ötven... ha száz koronám lesz, utazom Párisba. Páris... - mondta szegény átszelleműlten, ragyogva, Páris... Páris Móric ajkán, valami borzasztó, kegyetlen és nevetséges volt, ifjú és örök vágyaink és terveink csúfos karrikatúrája. Mórictól fantasztikus elszántsága erélyessé tette, kiküzdötte a kitűzött összeget. Száz korona gyűlt össze a könyvecskében. Páris...

Tegnapelőtt elutazott Móric, estefelé ment, délután még meglátogatott a Margitszigeten, hogy elbúcsúzzon tőlem. Azon kevesek közé van szerencsém tartozhatni, akik Móric szívéhez közel állanak. Látogatásakor Girardi-kalapot, szürke ruhát, amelyet délelőtt vett a Petőfi-utcaiban újonnan négy forintért, puha zöld inget, sárga nyakkendőt, harmincötös lábacskáján negyvenhármast betétes lakkcipőt, szürke és vöröskockás harisnyát, nagy fehér glacé-keztűt és felnött vastag sétabotot viselt Móric. Mellén monokli ragyogott, mely vékony zsinóron csüngött a mellénye legfelső gombjából. Olyan elegáns volt, mint az ócska-ruhakereskedők tábláira pingált gigerlik, akik hetiként lépnek ki egy grófi parkkerítés kapuján. A zsebe tele volt mindenféle irományokkal. Születési bizonyítványa, amelyből kiderül, hogy Móricnak tulajdonképpen Fassler József a neve, újjáélesztési bizonyítvány, Franciaországba egy évre szóló útlevél, amelyben Mórictól munkásnak tüntetik föl, azután a Pathé-fivérekhez és másokhoz szóló ajánlólevelek, amelyeket fiatal festőktől kapott, akik ismerősök Párisban.

- Csak utoljára látni jöttem önt - szólt Móric, mikor megtalált. - Ki tudja, - mondta megindultan - mikor látjuk megint egymást...

Hamar tovatűnt az ellágyulás Móric vonásairól, elragadtatva beszélt, hogy mindjárt útra kel a nagyvilágba, hogy a hír és dicsőség kapuján becsengessen.

- A Pathé Fréres úr biztosan fölvesz, - mondta - angolul fogok vele beszélni, megtanultam az artistáktól angolul és ha a Pathé Fréres úrral szemben fogok állni, mindig csak így csinálom (Móric egy grimaszt mutatott, a jobb felső ajkát egész az orráig felhúzta, ez leírhatatlanul kórikussá teszi az arcát).

Még bemutatta megbírálás és jóváhagyás végett néhány új tréfás mutatványát, a kalappal, a bottal és égő gyufával. Ezek után az én kedves kis Móricom feltette a monokliját, megnézte az órámon az időt, kezet csókolt, mint hűséges barátához illik, megígérte, hogy írni fog és eltávozott. A hajóállomásra ment, ott várta kis batyuja, mert kispekulálta, hogy olcsóbb, ha Bécsig hajón megy. Ez tegnapelőtt volt, már elment a Móric hajója, azóta már a vonaton ül Móric a harmadik osztályon, Franciaország vidékein robog, kidugja gondokkal telt kis fejét a kupé ablakán, nézi az idegen szép tájakat, mezőket, hegyeket, tavakat, kastélyokat, hangos állomásokat, nem tudom, talán be is robogott a vonatja a Gare de l'Est-re, a kalauz elkiáltotta: Paris, tout le monde descende! - és Móric is leszállott s elindult Párisban, kezében kis podgyászával és ajkán grimaszával.

PÁSZTORTŰZ.

A parlament tájékán hajtottam el a minap késő este és találd ki mit láttam? Na? Fogadjunk, hogy nem találod ki. Fogadjunk: fogam a vajba, fogad a margarinba. Hát megmondom: pásztortűzet láttam. Komolyan. Pásztortűzet, az úgynevezett parlament meg a Margithíd között Budapesten, a Duna rakodópartján, egy üres telken, e zavaros vidék épülő házai között. A hűvös és csillagtalán őszi éjben a jelzett helyen pásztortűz lobogott, olyan szépen és korrektül, mint a hogy gyermekkoromban a kishegyesi pusztán láttam. A tűz körül négy-öt ember kushadt a földön. Nem akarlak én téged becsapni, tisztelt olvasóm, nem vagyok én olyan hamis ember: a tűz körül beverő alakok nem voltak pásztorok, hanem alkalmasint napszamosok és a pásztortűzet is, ha parancsolod, napszamos-tűznek nevezheted, kérlek alássan.

Ám dacára annak, hogy ezek az emberek a Duna partján, a fővárosban vannak elfoglalva téglahordással, malterkeveréssel, vagy talán egész nap a partról a keskeny hídon meztelen vállukon étellel teli zsákokat cipelnek le a bécsi hajóba, azért látod, estére mégis csak összejönnek és összehordanak egy kis fát-forgácsot, alágyujtanak és nézd, milyen szépen elnyújtóztak mind a fejükkel a tűz irányában, könyökölnek, pipálnak és engedelmesen nézik, hogy ég a tűz. Nem látom a kocsiról egész pontosan a képet, van-e bográcsuk vagy pirítanak-e ott szalonját, lehet, hogy már elköltötték a vacsorát és csak azért nézik a tüzet, mert ég és lehet, hogy csak azért gyújtották, hogy lehessen egy kicsit nézni és melegedni mellette.

Tizenegy óra felé jár az idő, ezek az emberek hajnal óta talpon vannak, egész nap dolgoztak, mint a marha és mikor a marha már boldog, vak álomban hever a szemetes almon, ők, ezek itten, mert emberek és lelkük van, még nem döglének, inkább tüzet gyújtottak és bámészkodnak belé nehéz pilláik alól és szólnak egymáshoz fáradt és szikkadt szájukkal. Alattuk, a vizen, a parthoz húzódva, koporsóalakú rakodóhajók és vontatógőzösök rostokolnak, sötét kéményüikkel, ami olyan, mint az üres szivarszipka. Jobbról-balról a Lánchíd meg a Margithíd hullámanak által Budára, a Duna fekete vizén a parti lámpák sugarai mennek egymás mellett, mintha valami mérnöki hajlamokkal bíró angyal felülről fénynyel vonalozta volna meg a folyó hátát. Az emberek, akik a budapesti pásztortűz körül virrasztanak, itt elnézik mindezt és elbeszélgetnek a hajókról, s a gyárakról s a bérházépítésről s a hidakról s a vízről s a képviselőházról és a lámpák sugarairól és életük soráról, és amit mondogatnak, az nagyon érdekes és szép lehet, nem gondolod kérlek? Olyan kedvem volna leszállani, odamenni közéjük és szóba állani velük, de tudod a kocsi olyan kellemesen kocog és hűvös van és olyan alaposan körültekaróztam a lópokróccal.

FODRÁSZ-ÜDV

Megy az utcán az ember és gondolkozik magában és nézeget erre-arra, kocsikat, villamost, járókelők arcát, kirakatokat, rendőrt, mindent megnéz, a nélkül, hogy külön tanulmány tárgyává tenne mindent, csak nézeget, mert szeme van, nem igaz? Így nézi meg az ember, a hogy mondani szokták, önfeledten, a borbélyüzletek ajtaja mellett kétoldalt a táblákra kipingált szép embereket, akik a borbélyműhely fölé kilódított két réztányérral vállvetve arra szolgálnak, hogy a járókelő megtudja, hogy itten borbély és fodrász terem. Nekem nem igen van szükségem a fényesre súrolt réztányérra, meg a két remekbe frizírozott szépmemberre, ugyanis tudom, hol a borbélyom, de azért jól esik, hogy ott diszelegnek, mindig megnézem őket, kis utcákon, nagy utcákon, az arcukat emlékezetemben viselem gyermekkorom óta s a hogy elhaladok előttük, mint régi jóismerőseim előtt, szeretem, hogy merev szemüket utánam fordítják.

Remélem, nyájas olvasóm, te is ismered és kedveled a borbélycégek komoly arszlánjait, nemzeti hőseinket, Deák Ferencet, Andrassy Gyula grófot, Baross Gábort, Apponyit, meg Szemere Miklóst? Ezek ugyanis az ős fodrász-portrait-k, a lelógó bajuszú, magyar üstökű s hortobágyi simaságúra leberetvált Deák, a raffinementtel és ódon stílusban frizérozott s ondulirozott Andrassy külügyminiszter, az erélyes polgári arcú Baross Gábor, akinek az alsó ajka alatt légy feketéllik, az ápolt nagy szakáll ünnepélyes képviselője, Apponyi gróf s az elegáns rövid körszakáll nagyúri letéteményese, a gavallér Szemere Miklós. Bár nyilvánvaló, hogy a történelemnek, magas politikának s magas társadalomnak ezeket az alakjait haj- és szakállviseletük különös kiemelésével pingálta a borbélyok művésze, a borbélyok gusztusa szerint, mégis, van bizonyos hazafias s fenkölt zamatja, vagyis pomádéja ezeknek a képeknek s ifjabb és fogékonyabb koromban megilletődötten sétáltam el e nevezetes arculatok előtt, majdnem hogy kalapot emeltem a borbélytáblák előtt, úgy éreztem, mintha egy történelmi arcképcsarnok festményei előtt állanék.

Jeleseink arcképein kívül képzelt dandyk, uraságok, méltóságok és gigerlik rózsaszínre beretvált és selyemhullámosra fésült fejeit is elénk tárták a borbélyok festői az ő tündérecset-jükkal. Miért beszélek mult időben, azért kérlek, mert napjainkban kérlek, e lázasan átalakuló és berendezkedő divat zavaros napjaiban egyre-másra tűnedeznek a cifra, üveges és aranyos és márványos portált csináltató borbélyok elől politikánk és társadalmunk nagyjainak ünnepélyes fejei, már inkább csak a kisebb utcákon ékeskednek, ahol a borbély nem alakít át, szépen dolgozik tovább a horpadt réztányérokkal, Apponyival és Szemere Miklóssal. A nagy utcák hivalkodó Figarói pedig rejtélyes új piktoraikkal a régi uraságok és gigerlik helyébe modern úriembereket s Zigomárokat pingáltatnak, nem díszmagyarban, hanem négertáncosi eleganciában s borotvált ajkkal, s mesterségesen körülgömbölyített vagy kacéran stuccolt bajusszal. A politikáért meg, úgy látszik, nem rajonganak már úgy, se Tiszát, se Justh Gyulát nem látom seholsem.

GRAMMOFON

Este lett Budán. A Duna partján és a jámbor hegyeken kigyúltak a lámpák, az égbolton is felgyújtották a csillagok kis villanykörtéit, lámpák és csillagocskák rokon fénynyel, összebeszélve ragyogtak, az ember nem tudhatta, hol végződnek a lámpák s hol kezdődnek a csillagok. Egy szűk kis utcában dadogott a konflisom a vad kövezeten, egy ócska utcában, ahová lépcsők visznek le és fel, amely mintha rejtőzködve bujna el félig a földbe süllyedt barna házaival, itt e nagy városban. Körös-körül csikorogva, nyikorogva építik az új hatalmas házakat, az új utcák mint ellenséges hadoszlopok nyomulnak, zárják körül ezeket az ódon, elgyöngült kis budai részeket. Itt még virágcserepek vannak a kis ablakokban, a nyitott kapun át belátni az udvarra, a csendes, kisöpört udvarra, ahol kis kacsák sántikálnak, halvány virágágyak fekszenek, vidoran zöldel az eperfa s naiv filagória van a fenékszínen, mint a Gartenlaube címlapján.

Egy ilen kis ház udvarára láttam be, a rácsos filagóriába s egy kép úszott el előttem: a budai család ott ült a filagóriában, az asztal körül a körlócán, egy idősebb s egy fiatalabb férfi ingujjban, egy asszony s három leányka. Kövér fehér lámpa állott az asztalon, már vacsora után voltak, az asztal szélén az utcának fordított tölcsérrel grammofon zenélt. A család tagjai fehér arcaikat két tenyerükbe bekeretezve könyökölték körül a grammofont, az ő hangversenyüket, színházukat, ábrándjukat, kábulatukat, boldog nosztalgiájukat. Mereven ültek, kissé félrefordult fejjel és figyeltek, mint egy plasztikon idillje. A grammofon krákogott, zúgott, harsogott, egy erős, fúrge amerikai indulót játszott, amelyet valami fúvózenekar közölt vele.

Átkocsiztam a képen s a grammofon utánam nyávogott a méla kis utcán. Hirtelen és belátom, indokolatlanul, egy másik kép jutott eszembe, a nagyvilágon való csavargásom egy éjszakájából. Hamburgban voltam télen s egy szeles s a ködtől sárga éjszakán abban a szomorú s szívtelen negyedben bolyongtam, amelyet a tengerről érkező matrózok az első este megrohanak. Egyenes, szabályos, szűk kis utcáskorok vannak ottan, egyforma, feltűnően számozott kétemeletes sárga házskatulyákkal. Ezekben a színpadi díszletnek ható utcaketrecekben dülöngének fel s alá azok a szerencsétlen férfitömegek, munkások, matrózok s egyéb szegények, akik itt esnek át a nővel való összefüggésükön.

A monoton kis kéjbörtönök rabjai egy szál ingben, amely a fél vállukról kötelességszerűen lecsúszott, a nyílt kapukban állottak ötével-hatával, kimázolt halálfejeikkel s kábító szaporán, megállás nélkül beszéltek a világ minden nyelvén az utcán ténfergő határozatlanokhoz, hívták s mindenféle fantasztikus örömökkal biztatták őket. S az egész kétségbeesetten duruzsló hangverseny fölött egy grammofon dominált, egyik ház földszinti ablakában állott eldugva, egy szép férfiguartett énekelt a grammofonban. Egy andalító olasz dalt énekelt a grammofon, sokan állottak meg az előtt a ház előtt, ágaskodtak az ablakhoz, a kint silbakoló lányok rángatták a nyakukat s a karjukkal hátra-hátra mutogattak az ajtóba. Igyekeztek meggyőzni az embereket illúziójuk reális alapja felől, hogy igen, ott benn élő emberek énekelnek, vidám, boldog, nótázó társaság van odabenn a komor, barátságtalan falakon belül. A grammofon volt annak a háznak a trükkje. Miért jutott ez eszembe, miért meséltem el...

A SZIVAROS MEG AZ UJSÁGOS

Két kis fiú jön az utcán éjszaka. Szmokingban vannak, de én az én okos fejemmel rögtön kitalálom, hogy nem estélyről jönnek, hanem a kávéházból, ahol az ujságos és a szivaros tisztjét töltik be. Nahát jönnek az utcán, egy-egy kis fehér füzet van a kezükben és hangosan, mérgesen beszélgetnek. Kedves, ártatlan arcocskák, melyeket a kávéház finomított, hangjuk csilingel, meg-megállanak, az ember azt hinné, azon tanakodnak, miért futnak le a csillagok az égen. Ahogy közelebb jönnek, hallani, miket mondanak.

- Pretzner full ridinggel startolt.
- Neki kellett a topveitot vinni.
- Nekem négy reá volt.
- Ne beszélj buta, hármás eventem volt, de off lett.
- Paribandot leóvták a sztuardok.
- A ringben pari állt.

Megállnak, nézegetik a kis füzeteket, ezekről okos fejemmel most már megállapítom, hogy turflapok, amelyeket a hordárok «Holnapi program» címmel ráznak a képembe.

- Holnap venném a mezőnyt Rascal ellen.
- Én négy krónnal plöndzsölöm Stikkinteimot.
- Rórer. Fiatal.
- Fircueinsz légolom neked.

Most merengve felsóhajt a másik gyerek:

- Goan Hewitt, goan Hewitt...

Féktelen tisztelettel hallgatom a két kis gyereket, akik legfeljebb tíz-tizenkét esztendő kortehert vittek. A vitájukban csak itt-ott ejtettek egy magyar szót, nagylelkűségből. Zavartan rebegtem utánuk, amiket mondtak, minden szavuk félelmes rejtelem volt számomra. Ijedségem, sajnálatom, csodálkozásom forgószele táncolta körül a szerencsétlen kis művelteket, akiknek a kisujjában van a fantasztikus, kegyetlen turfnyelv, mikor még azt se tudja, hogy a gyereket a gólya hozza.

«BENŐSÜLNI ÓHAJT»

címmel olvastam ma több apróhirdetést egy nagy újságban, amelynek utolsó oldalain a szerelem országos vásárja kavarog, a vásárok csodálatos muzsikájával, amelyben pásztorfurulyák szólnak, madárutánzó siposkák zengicsélnek, hegedű sóvárog, boldog cimbalom pattog, koldusharmónika sír, mindez közeli kábít és messziről érthetetlenül, gyerekesen bánatos és szerencsétlen. Sokszor végigolvasom e mondhatatlan vágyakkal, lázakkal, érdekekkel, hazugsággal s kétségbeeséssel fogalmazott kis annonce-okat, mindig a kellő izgalommal, mulatsággal s részvéttel és ma véletlenül jobban ráértem pizmogni velük s szomorkodni azokon az apróhirdetéseken, amelyekben valaki valahová benősülni óhajt. Ezt a benősülni igét az iskolában nem hallottam, szép regényekben nem olvastam, az apróhirdetéseken ismerkedtem meg ezzel a csúnya, szívtelen szóval. Benősülni óhajt harminckét éves egészséges egyén jóforgalmú fűszerüzletbe. Benősülnék jól menő vegytisztítóba a fővárosban, vagy a vidéken «Szolid 18654» jeligével. Benősülni óhajt így tovább több józan és törekvő, szívét szerény igényeivel elfödözve köszönt be a benősülni igével a szerelmi bálba, ahol körös-körül Junó és Hektor örjöngenek, élvágyó középkorú egy bájos függetlent messzi kéjúttra invitál, ártatlan szőkének mondott médi tündöklő főurak s főpapok pártfogásáért kacsint, a kisujját a szájába dugva, mindenre elszánt rabszolga vérszomjas démont keres, ideális gondolkozású aggregény molett özvegnél szeretne lakni, fenkölt szellemű úrigyerek gazdag koros úrnő uszálya után siet, egy csalódott hű szívet, egy jukkerasszonyka fess kalandot akar és gavallérok és babák és jogászok és gépírók andalognak és forognak és e bolond, forró bálba maszk nélkül bekellemetlenkedik a «benősülni». Benősülni... semmi illúzió, semmi hevület, semmi szív, semmi figura, semmi zene, semmi. Egy szegény férfi meg egy szegény nő tolódnak így egymás felé, a lap fölött oktanul tünődöm sorsukon messziről, «Szomorú az élet» jeligével.

A 8 SZÁMÚ MASSZŐR

A nagy gőzfürdőben voltam, ahol langyosban, hidegben és ravasz tussokban harcoltam, hogy a hadjárat végével üdén dugjam vissza a lelkemet porhüvelyébe. Mikor a gőzből mint egy ájult indián kitámolyogtam, a gőzfürdő házirendje szerint a masszörök barátságos kis morguejai felé tartottam. A véletlen, ez az ötletes francia, egy egészen különös masször markába juttatott.

Lefeküdtem a masször szappanvízben úszó padjára s átadtam magamat sorsának. Massziroz, massziroz, vasal és gyalul rajtam, édesbúsan nyögdicséltem, egyszer aztán olyat greifolt a nyakamon, hogy felordítottam.

- Pardon, - mondja, - ügylátszik egy kicsit erős akkordot vettem.

Megfordultam és felemeltem a fejemet a disztíngvált kifejezésre.

- Hogy érti ezt? - susogtam elhalóan.

- Köszönöm, jól, - mondja nyugodtan gyilkosom, egy sápadt, kékszemű, hosszú hajú fiatalember. Zongoraművész vagyok és zeneszerző. Dehát lehet abból a mai világba megélni?

Ijedten néztem szép kék szemébe s visszadugtam a fejem a szappanvíztől rotyogó párnába.

- Egy fenéket lehet abból egzisztálni, - folytatta az ifjú masször s egy sóhajjal megint nekem esett. Mint jól sejtettem, egy perc múlva részletezni kezdte különös sorsát s a szabadúszók köpködésének, a tussolók csapkodásának távoli morájában a következő adatokat masszirozta belém:

- Gerő vagyok, uram, Gerő, egész fiatalkorom óta zenével foglalkozom. Rengeteg marsot, népdalt, kuplékat komponáltam, nálunk Pesten borzasztó rosszul fizetik a zenét, nem tudtam konkurrálni, szegény ember vagyok, mit lehet csinálni, mikor a mozik megindultak, elszerződtem az Edison-Színházba zongoristának. Azóta mindennap ott játszom éjfélig. Puccinit, Grieget, Csajkovszkyt, Wagnert, attól függ, milyen kép megy. De a publikum jobban szereti Lehárt meg Zerkovitzot.

- És hogy jön ide? - nyögtem haldokolva.

- A mozi is kevés a megélhetésre, hát azt hiszi kegyed, egy zongorista megélhet ottan tisztességesen? Nagynehezen spóroltam háromszáz koronát, azért a pénzért itt a doktor úrnál kitanultam a mesterséget. Nagy szerencsém is volt, hogy mindjárt fölvettek a Hungáriába masszörnek.

- Úgy éljek, hogy szivesebben dolgozom itt, mint a zongorán - folytatta a rendkívüli masször, kissé vígabban. Öt koronát masszirozok össze mindennap, míg nem kell a moziba menni s a publikum jobban méltányolja ezt a munkát, mint a zenét. Itt az urakat végigzongorázom, este hatkor bemegyek a zongorát masszirozni. Tessék, kész.

Föltápáskodtam, egy percig szemközt álltam vele, ránéztem és nem tudtam, mit mondjak. Ő tudta:

- Nyolcas szám vagyok. Alászolgája.

A MEGSZÓLÍTÓ

Megszólított egy ember ma este a Boulevard des Capucines-en, hátrafordultam, visszafordultam, tovább mentem. Meg se kellett volna fordulnom, a hangjáról is rögtön megismertem. Aki megszólított, az a megszólító volt. A megszólító, aki este kilenctől éjfélután kettőig a nagy boulevardon, a Café Americain-tól a Hotel Scribe-ig meg vissza sétál és megszólítja az idegeneket, akik Páris éjszakájában tanácstalanul ácsorognak. Fantasztikus helyekre invitálja őket, ahol rendkívül jól lehet mulatni. Kedvetlen hangon kezd belé a mondókájába, amelynek én csak az első pár szavát ismerem, a többi elől eliszkoltam s azt hiszem, legalább ezerszer belekezdd, míg egyszer végig duruzsolhatja. Valami öt esztendővel ezelőtt, mikor először voltam itten, magam is az idegenek kávéháza, a Café de la Paix előtt üldögéltem s minden istenadta éjjel sokáig elnéztem a megszólító nehéz életét. Macskabajuszával, komor, fekete ruhájában, szerencsétlen formájú keménykalapjában, ernyőjével a kezében minden öt percben elsétált a Paix előtt s oda-odahajolt a külföldieknek tetsző egyének füléhez. Az idegenek azonban mind nemet intettek a fejükkel s otthagyták a mondata közepén. Sohase láttam, hogy valaki elment volna az örömök rejtelmes tanyáira, megnézni ama szívtelen s unalmas produkciókat, amikkel Páris a kalandszomjas idegent traktálja. Nagyon sajnáltam akkor ezt a szerencsétlen figuráját Párisnak, akinek az élete örökös csalódás, minden lépése balsiker, minden szava hiába, minden percének felemelkedő reménye megszégyenülésbe roskad. A külsejében volt a hiba, komor s bizalmatlan külsejében, amellyel inkább papnak vagy rablógyilkosnak kellett volna mennie. Ha az emberek az arcába néztek, könnyen visszariadtak az ígért gyönyörűségek barlangjaitól. Hogy csúszott a megszólítói pályára ez a nem oda való ember, az isten tudja. Ma este, mikor engem is megszólításával tüntetett ki, ránéztem és észrevettem, hogy a haja egészen megszőrkült. Még két esztendő előtt is egész fekete volt, úgy hatott most rám, mintha bepudereztek volna a fejét. Minden napra száz meg száz kudarc esik az életében, ez véníti ilyen rohamosan szegény jámbor megszólítót. Most már egy kicsit el is késett a megszólító attól, hogy más módon próbálja a kenyerét megkeresni, hát ősz fejjel tovább cserkészik a boulevardon éjszaka, a féllábával a sírban lesz már s a másik lábával még mulatni csalogatja a japánokat meg a németeket.

Páris.

A LEDÉR AGGASTYÁN

Gyere, víg olvasó, elviszlek egy párisi mulatóhelyre. Mássz csak bátran utánam ezen a szűk utcán felfelé, ne félj, nem esznek meg az apache-ok. Itt sétálnak a Hotel című ócska házak között, a lámpák alatt a francia nők, csupa eredeti francia nő, kezükben retiküljükkel, amelyben fontos okmányaikat őrzik, az utca közepén üldözik egymást az automobílok, bennük szép, estélyi öltözetű amerikai gazdagok ülnek, repülnek Páris éjszakájába, a montmartre-i híres mulatóhelyekre. Na, itt a Grelot, fényes, zajos etablissement, gyere föl velem a lépcsőn. Ne oda ülj a fehér asztalok mellé, ott pezsgőt kell rendelni, oda az amerikaiak ülnek, ülj ide hátra, egy piros abroszos asztalhoz, rendeljünk egy szerény oranzsádót. Innen jobban is látni. Itt muzsikálnak, a hosszú alacsony helyiség sarkában, a piroskabátos álcigányok kottából, előtűnk táncolnak a táncosnők, az egyik matrónának, a másik odaliszknak, a harmadik spanyol nőnek, a negyedik cowboynak, satöbbi satöbbinek öltözve, vállalkozó szellemű fiatalemberbe kapaszkodva, a hivatalos spanyol, néger meg orosz táncos a cigányok mellett ülnek békésen, örülnek hogy egy kis pihenőjük van. A fehér asztaloknál pezsgőző gazdag idegenek, különösen az asszonyaik, lázasan bámulják az előttük bomló éjjeli életet. Az ajtóban a helyiség énekese kántál elaggott frakkjában, egypár alkalmazott nő vele énekel, a helyiség politikája, hogy mennél nagyobb láрма legyen.

Ez az egész kép sablonos, nem ezzel akarlak megvendégtelni, azt az aggastyánt akartam neked megmutatni, aki ott táncol a fiatalok közt, látod, a török nővel járja a medvetáncot. Ezüst fürteivel, tiszteletreméltó fehér szakállával, régiszabású redingotjában, keskeny fekete csokrával a lehajtott gallérja alatt egészen olyan, mint egy ódon daguerrotyp. Az arca piros, hátrahúzott tiszta kék szeme mosolyog, a szája reszket, mellényén hintázik a lesóványodott régi aranylánc, ahogy az aggastyán a medvetánc groteszk figuráit próbálgatja a török nővel. Új tánc, most tanulja az apóka. Tudod hány esztendő? Nyolcvan. És minden éjszaka itt mulat, tizenkettőtől négyig, tíz esztendő óta. Egy kis szőke mesélte nekem a minap, mikor kérdeztem, ki ez a jószágos aggastyán. Hetvenesztendő koráig a legrendesebb polgára volt Franciaországnak, reggeltől estig dolgozott, mint a motor, hetven esztendeig szeszes ital nem ment le a torkán, hetven esztendő koráig minden este kilenc órakor lefeküdt. Mikor aztán hetven éves lett, búcsút vett gyermekei, unokái és dédunokái körétől, megsimogatta összegyűjtött vagyonát: most aztán élni fogunk. Az élet örömeiről való hetvenesztendő álmát itt váltotta valóra az aggastyán a Montmartre egyik táncos és zenés éjjeli vendéglőjében. Éjfélkor pontosan megjelenik, gyémántlakodalomra öltözve, egy üveg Ai-pezszt bontat, két-három leányt az asztalhoz ültet, virágot és cukordobozokat vesz nekik, vacsorázik velük és az ünnepélyes lakoma végével, miután egy szallagos szivart is lenyálazott, összecsókolózik a hölgyekkel és megy a munkába. Órák hosszat táncol sorba az alkalmazott nőkkel a terem közepén, nézd hogy járja fáradhatatlanul és kiábrándíthatatlan szédületben, nyolcvan esztendővel és az életunt arcú török nő kezével a vállán. De a ledér aggastyán nem látja a nő arcának kifejezését, oda-odacsókol a haja meg a vállá irányába, nő, éjszaka, pezsgő, muzsika, ének, ő élete alkonyán megfogta az élet üdvét e hitvány díszű falak közt, e szomorú énekes, e lesántult pincérek, ez elcsüggesztő zene, e cifra, elcsunyult nők között oly boldog mosolylyal szédül, mint a gyerek a ringlispílen. Mi pedig menjünk már haza, jó?

(Páris.)

MONTMARTRE

Szép idő van, sőt nem is szép, mert meleg van. A fiatal nyár napjai melegednek, nem vagyok barátja a nyugodt, boldog melegnek, az időt, mint a nőt, szeszélyeiben szeretem, s ha lusta vagyok a Bois fái közé kivándorolni, meghúzódok így délután a hűvös hotelszobában. Az ember, már mint én, könyvvel az ölében az ablakban ül, a tekintet elmélyedve úszik a könyvben, a nyitott ablakon át egyszerre ének és gitár röppen fel a szobába, az ember felveszi a könyvből a szemét s leküldi egy kicsit a világba. Én, már mint az ember, a Montmartreon lakom, évszázadoktól megfüstölt szűk, lejtős utcában, épp szembe a hotelemmel, egy kicsi kis tér is beköszön az utcába, egy paddal, egy gázlámpával s három vadgesztenye közé szégyenlősen elbújt nyilvános illemhelylyel. A padon leejtett fejjel alszik egy megbízhatatlan külsejű egyén, a két karját a pad támlájába fonva, mint a szárazszatyi kiakasztott ing. Az alvó előtt két gazdátlan kis kutya ismerkedési estélyt tart, lassan keringve egymás körül. A gitár meg a dal egy öreg embertől származik, aki ebben az órában mindennap itt házal, az ő színehagyott chansonjaival. Az utca másik oldalán itt varroda van, két kis lány az ablakba könyököl a zenét élvezni, a levegő elkapja egyiknek a froufrouját. A gyenge hangú öreget elnyomja a zöldséges asszony erőlyes kotkodácsolása, aki a kézi talyigát lassan zörgeti felfelé az utcán. Charpentier népe ez, a Louise című operából.

Egy álmos kis Café-Restaurantból, a kifeszített verescsikos redőny alól előtipeg a szakácsnő, alkudozni kezd a zöldséges asszonnyal. A Café-Restaurant mellett fűszeresbolt van, a szappanok úgy ülnék a kirakatban, az ostorfelek úgy állanak az ajtóban, akár az alföldi faluban, otthon. Egy pincében, ahová az utcáról lépcső viszen le, pucéráj működik, alacsony ablakában vegyileg tisztított fehér selyemblúz és csipkegallér, lent fehér ruhás sovány nők vasalnak. Egy fiatal ember száll le a lépcsőn a pucérájba, sportsapkában, sportingben, a lábán papucs. Ez egy egészen jellemetlen fiatal ember, egy makró, egy apas, de a vörös kendő hiányzik a nyakáról, azt már csak a német kabaréművészek hordják. Egész szelíden fest így nappal, most viszi haza hölgyének a fehérneműit. A pucéráj mellett régiségbolt, a boltos kinn áll az ajtóban, kezét fog az elmenő makróval, beszélgetnek egy percig. De azután siet a fiú, fél, hogy kikap. A csendes kisvárosi délután mulóban, készülődni kell a Montmartre leányainak. Az első, ni, már ki is szállt a kapu alól, a nappalban még nagyon rikít éji pompájában, mint a halálfejú pillangó, egy órával ezelőtt még leeresztett hajjal, egyszerű blúzban bámészkodott kifelé az ablakon. Mingyár jönnek a többiek is, ki innét, ki onnét röppen ki, mennek a csatába, a boulevardok felé, a messziről zúgó, fénylő, kavargó párisi éjszakába. A fűszeres, a régiségkereskedő, a blanchisseuse az ajtóban állanak, biccentenek feléjük, búcsuznak, gyöngéden és aggodalommal s néznek az eltűnő lányok után, mint valami halászfalu népe, mikor a halászok indulnak a tengerre.

(Páris.)

A BOULEVARD

Színház után mit csinál az ember Párisban, ugyebár, kiül a nagy boulevardra a kávéház elé. És mit rendelek a kávéház előtt, Párisban, éjjel tizenkét órakor? Egy pohár hideg tejet rendelek, bele-belenyalok, s nehogy túlságosan egészséges legyek, tejivás közben szaporán szívom a telivér francia cigarettát, a Marylandot, amelyet jó magyar dohányból csinálnak. Azon gondolkodom, hogy más tisztességes újságíró tudósítást írna a hazai lapokba az új francia darabokról, én haszontalan egyén azt se tudom már, mit játszottak, nem is igen figyeltem a színpadra, a nőket néztem egész este, semmi érzékem az irodalom iránt. Így ülök, csendesen gyóntatva magamat s üres tekintettel nézem az éjféli boulevardot, az úgynevezett embereket. Egy kokott, két szemüveges német ember, egy kiabáló camelot, egy frakkos francia, egy kokott, egy szivarvégygyűjtő aggastyán, három röhögő zuáv, két amerikai, egy fiatal festő, egy vén virágárusnő, egy kokott, egy néger, egy egyszerű francia polgár, egy kínai gyerek megáll késekkel labdázni, egy német házaspár, egy ordító camelot, egy kokott, három fezes török, két rendőr, egy apache, egy gyászruhás öreg nő, egy nagyszakállú egyén hajadonfővel, egy sánta, egy kokott, egy képeslapkereskedő, egy pici rongyos fiú, egy magasrangú tisztt, egy üvöltő camelot, egy kokott, egy angol, egy nyomorékkező megáll kéregetni, két viveur frakkban és szalmakalapban, egy japán diák, egy kokott, egy pesti ismerősöm (egy pillanatra lekapom a fejemet), egy fuldokló camelot, egy cvikkeres hölgy, egy játékszerárús hintáztat gummin egy kis majmot, egy szép hindu, egy kokott, két rendőr, egy apache, egy becsületrendes öreg, egy orratlan rongyos ember, egy friss nászutaspár, egy kokott, egy tengerésztiszt, egy kínai, egy kifestett fülű fiatalember, két közkatona, egy púpos, egy pirosarcú öreg angol, két tuniszi arab, egy kokott, egy cifra perzsa megáll hamis szőnyegeteket lógatni, egy pap, egy félszemű, két kövér szerb, egy kokott, egy rekedt camelot... mindez a figura egy félperc, tolong, árad, úszik, kering a boulevard, a két szemem mint két merev üveg a panoptikumi szekrényben, az emberek, az emberek, az élet támolygó, fájdalmas végtelensége... mit is adtak a színházban?

(Páris.)

AZ ŐSZ GYŰJTŐ

Megengedik, kérem, hogy elmeséljek önöknek egy kurta kis semmiséget az életből? Köszönöm szépen. Történetem vagy micsodám hőse egy rongyos öreg szivarvéggyűjtő, akinek erre a pályára a következő készülsége van: hetven év, nyomor, meg egy hosszú kóró, amelynek a végén egy csomó pici gombostű van, persze a hegyével kifelé. Az agg francia gyűjtő ezzel a kóróval sétál a boulevard kávéházai előtt, vén, piszkos feje erre-arra reszket, szemei ép olyan szűrők, mint a sétatálcája, egyetlen szivarvég, egyetlen cigarettahulla nem kerül el a figyelmét. Gyűjtőnk könnyedén ide-oda bök a kóróval, a tűhegyek felszippantják a használt cigarettát, szivart az asztalok alól, az öreg a balkezevel lehúzza őket a tűkről, s a kabátja zsebébe ereszti. Így nem kell neki lehajolni, a vendégeket se bántja a lábatlankodásával, én hát az öreget nemcsak mint szivarvéggyűjtőt, hanem mint elmés feltalálót is tisztellem. Tegnap este, a hogy javában tiszteltem a kávéház előtt böngésző gyűjtőt, a szomszéd asztalnál egy ötven év körüli elegáns fiatalember elővesz egy dagadt Havannát, ropogatni kezdi, a Havanna leesik a földre. Az ötven év körüli fiatalember egy mozdulatot tesz, mintha utána akarna hajolni, ezt a mozdulatot mint ember tette, azután egy második mozdulatot tesz, mint gavallér: legyint, hogy ott egye meg a fene és másik szivart vesz elő. Az öreg gyűjtő, aki Isten különös akaratából ép ott gyűjtött, látta ezt a dolgot, s mikor egész bizonyos volt, hogy a gavallér bácsinak nem kell a hatalmas, drága, gyönyörű szivar, reszkető kóróval s némi lámpalázzal a szemében nyult a fejedelmi zsákmány után. Odabökött a Havannához. A Havanna nem mozdult. Mintha a vizilovat csiklandoznák. Az öreg ember jobban célbavette a Havannát, s nekidöfte a hosszú botot. A gombostűk megint nem szúrták fel a vizilovat, csak egy kicsit arrébb mászott a szivar. Megint, megint, megint nekidöf, nincs, nincs, nincs. Egy páran észreveszik a bikaviadalt, biztatják az öreget, csak jöjjön közelebb bátran, vegye fel a szivart, egy jó ember le is akar hajolni, hogy majd odaadja az aggastyánnak. De az öreg tiltakozik, nem, nem, így is menni kell a dolognak. Szurkálja, hol gyöngéden, hol dühösen, a nehéz, kemény, gonosz szivar a földön marad, ide-oda gurul, a finom kis gombostűk kikezdtek, lyukad, foszlik, rongyolódik, de marad. Egyik néző nevet, a másik részvételt van, az öreg gyűjtő se lát, se hall, a szemei mániákusan, részegen ugrálnak a szivar után, alsó és felső ajkai rezgőcsárdást járnak a belső felindulástól, már nem is tud olyan jól célozni, olykor a kőre bök az érzékeny kis tűkkel, a szivar csupa por és csupa seb, foszlik, szakadozik, az öreg szúr, bök, döf, mint a bolond, míg a drága nagy egész szivar, életének és pályájának talán egyetlenegy Havannája széjjelmegy, poros cafatokban hever a földön. Az öreg ember felemelte a szemét a lámpák és házak fölé, visszahúzta a tűkkel ellátott kórót s tovább indult. Nagyon öreg ember a szivarvéggyűjtő, az ilyen öreg emberek húzzák a lábukat maguk után, a cipőik gyenge csoszogása néha úgy hangzik, mintha a járásukkal is sírnának...

(Páris.)

WAGGON-LITS

A hálókocsi kalauza, elegáns barna őrangyalunk, megvetette a pamlagot, lett belőle két ágy. Az alsó az enyém, a felső egy középkorú kopasz úriemberé, aki németül kért ásványvizet a kalauztól. Itt állunk a folyosón a fülkénk előtt, szürke útisapkánkban s dohányozunk és bámulunk kifelé az ablakon a sötét sötétségbe, amiben szeszélyes időközökben szállanak el a gépből kiszökött szikrák rajai. A középkorú végre kidobja szivarját az éjszakába, bemegy, ő már álmos. Udvarias fickó vagyok, magam is csakhamar utána vonulok, bár még szeretném egy kicsit a sötétséget tanulmányozni. Bemegyek. Uriember bácsi már levetkőzött, ép mászik felfelé az asztalkához támasztott kis lajtorján. A felfüggesztett matrác nyöszörög, aztán csend lesz, ismeretlen feljebbvalóm szépen elhelyezkedett. Magam is lefekszem. A középkorú odafenn összehúzza a lámpa függőnyeit, sötét van. Csönd. Egyszerre sóhajt hallok. Egy szép, szabályos sóhajt. Az ismeretlen egyén sóhajtott, mikor sötét lett, a tüdejével, a sóhaj halk kis melódiája haloványan szállott el a kerekek zakatolása felett, mint a madár szárnya a viharos tenger fölött. Nyitva volt a szemem, felfelé néztem hozzá a sötétben:

- Hát te is, Menschenkind? Te is sóhajtasz, mikor lefekszel és eloltod a lámpádat? Te is ember vagy, te is élsz? Kiféle-miféle vagy? Hogy hínak? Hova utazol? Üzlet? Gyárad van, vagy valami találmányod, valami vállalatba fogsz? Vagy látogatóba mégy, vagy tán hazautazol a csaláodhoz, amely nyugtalan örömmel várja ezt a vonatot? Házas ember vagy, megnősültél s gyermekeket alapítottál? Szerelmes voltál, vagy csak azért nősültél meg, mert a többi embertől így láttad? Hú hozzád a feleséged? Persze hogy hú, te vagy az egyetlen, akit nem csálnak meg. Nem is lehet megcsalni olyan szép embert, amilyen te vagy. De talán agglegény vagy, barátnőt bérelsz, akit kiöltöztettél, bebútoroztál és felgyűrűztél. És boldog vagy, mikor hetenkint háromszor-kétszer meglátogatod? Hány éves vagy, negyvenöt-ötven, mi? Hogy érzed magad ebben a korban? Jól? Mit gondolsz, meddig élsz? Irigyelsz engemet, mert fiatal vagyok? Mit csináltál, mondd, ifjúságodban, hogy volt, mint volt a húsz és harminc között? Ismered ezt a sort: «Qu'as tu fait, ô toi, que voilà, de ta jeunesse?» Mikor meghalt az anyád, sírtál nagyon? Tudsz jó pikáns vicceket? Van valami szép régi nótád, ami ha eszedbe jut, boldogtalannak érzed magadat? Szoktál furcsa butaságokat álmodni éjszaka és mit gondolsz erről a dologról? Mit gondolsz egyáltalán, mikor úgy magadban elgondolkozol, az egész világról, a szerelemről, a tengerről, a holdról, a madarokról, a vad népekről, a szélről, a virágok különböző illatairól, a katonákról, a szeszes italokról, a gyufáról, az Istenről, mindenről... mit gondolsz, milyen furcsa lesz, ha ez a vonat véletlenül nekimegy egy másik vonatnak, a két mozdony széjjelrobban, a kocsik egymásra másznak, össze-vissza törnek, te lepottyansz onnét és épen rám zuhansz, a földre és az ágyak, tetőzet, oldalfalak összenyomnak bennünket, téged meg engemet, úgy egymásba olvadunk, a hogy két örült szerelmes se tud és egymásba gyömöszölve egyesülünk a halálban én meg te... hogy hínak?

KRÉMES

Száz esztendeje, vagy kétszáz, már nem tudom pontosan kérlek, mikor még a hónom alatt szigorú és haszontalan könyvekkel, füzetekkel, körzőtokkal, léniákkal egy kisvárosi gimnázium épületét látogattam... jaj, bajban vagyok, a mult hirtelen felhúzza zsilipjeit, zúgnak, dőlnek, ostromolnak a felszabadult emlékek, mindjárt elsodorják nagynehezen kispekulált kis témámat. Hadd nyitok be ajtóstul mondanivalómba, hadd nyitok vissza a csengős ajtajú cukrászdába, ahol mint kis diák hébe-korba édes és előkelő hangulatban üldögéltem egy kis asztalnál a polituros és aranyozott pult tündéri rakománya előtt, amelyből mindig egy nagy krémes süteményt választottam. Egy beteges szőke kisasszony szolgált a cukrászdában, ebbe a kisasszonyba szerelmes is voltam, ha jól emlékszem. A kisasszony nyújtotta át a kiválasztott krémest tányéron, kis sárgapengéjű életlen késsel. Szegény kisasszony nem volt kedves nő, rosszindulatú teremtes volt, nem nézett a szemünkbe és mérgesen, durván utasított el, ha ártatlanul kurizálni próbáltunk neki. De a kisasszony nem esett nagyon rosszul, a krémes pedig nagyon jól esett. Édesebb édeset, gyönyörűbb gyönyört, finomabb finomat a krémesnél, akkor nem képzeltem. Cukorral hintett, vékony, törékeny rétegek közt duzzadt és ömlengett a krémtöltelék, ha az ember nem elég gyöngéden fogta meg a süteményt, a drága krém mindjárt kimászott a rétegek közül és lecsöppent az asztalra, meg a nadrágra. Milyen édes volt, milyen édes, milyen kimondhatatlan, visszahozhatatlan édes, óh, kábító, ittasító és elálmosított fantáziánkba a kéjek vak birodalmát bájolta a hatkrajcáros sütemény. Nem ittam rá vizet, hogy az íze ne menjen ki a számból.

Abban az időben, kérlek, tizennégy-tizenöt esztendőskoromban, csak az ideális szerelmet ismertem, az érzéki szerelemnek még nem voltam bemutatva, de ép úgy, mint te, magam is sokat gyötrődtem sejtelmével. Az aranyos cukrászdában, a krémes percei alatt, míg a töltelék andalító sárga kéjfelhőjét nézegettem s ízleltem, ilyen ízűnek sejtettem az igazi, már mint az érzéki szerelmet. Száz vagy kétszáz esztendeje, hogy a krémes szerelmi illuzióját élveztem, azóta, mint tudod, be lettem mutatva a szerelemnek, sok mindenféle szerelmeknek, végigküzdöttem sok mindenféle nőket és hölgyeket, akiknek a nevét nem árulhatom el, mert elfelejtettem és most, kérlek, megint itt ülök egy kisvárosi cukrászdában, előttem egy kis tányéron krémes-sütemény, életlen sárgapengéjű késsel. Régen ültem krémes mellett csendes vidéki cukrászboltban. Bocsáss meg cukrázipar, nehéz, fárasztó egy ilyen krémestészta és utána valami keserű marad az ember szájában a nagy édességtől. A nőket úgy a hogy megismertem s az édes nők után szoktam volt érezni ezt a keserűt a számban vagy a szívemben. Krémes, krémes, hova lettél...

TOMBOLA

Leszáll az este, szombat este, leszáll a csend, leszáll a por, leszállnak a dübörgő vasrolók a piactéri modern üzletekre, fenn az égen csillagról-csillagra repkednek a lámpagyújtogató angyalkák, az utcáknak oszlop hegyébe tett, üveg alá bujtatott esti csillagai is kigyulladnak, a Royalban már játszik a cigány, valami kisebb utcában citerázik a borbélysegéd, egy távol zörgő szekéren két ember szaggat egy nőtát, a kaszárnyában trombitálnak s a város szélein köröskörül ugatéroznak a kutyák. Hová menjünk, élvvagyó olvasó, hová vigyelek, hogy ne unatkozz, sőt hogy az élet szombatesti derűjével s ünnepélyével lelkedet megítasd, hisz a szombat este jár neked, holnap pedig vasárnap, reggel elheverhetsz az ágyban. Jőjj, sétáljunk ki a szép sárga keramitúton a városi parkba, ott a kioszkban tombola lesz. Ó, látod, már el is késtünk, teli van a kioszk kertje, a fehér asztalkákat körüllepte az elite-közönség, a kioszk szelid kis pavillonja körül, a fák közt körbe aggatott naiv lampionok alatt, fehérruhás hölgyek, hervatag kalapokban, aranyos huszártisztek egy hosszú asztal körül, gömbölyded, csendesen szivarozó polgárok s kedves ifjú gavallérok fenhéjazó hölgy és saját töltésű purzicsán-cigarettával a szájban, az egész andalítóan hasonlít ódon gravürökhöz, Thackeray valamelyik elfeledt regényének egy kedves oldalához. Fájdalom, elkéstünk a játéktól, ülünk le, irigyeljük a boldogokat, akik izgatottan hajolnak pappendekli-tábláik fölé s lesik a Dunszt cukrász úrnak ajkáról elröppenő számokat. A cvikkeres cukrász a pavillon terraszán parancsnokol, előtte az asztalon a tombolajáték nyereménytárgyai. Egy egész csillogó eldorádó, zsebkések, tárcák, ébresztőóra, kékbársony album ezüst koronával, Souvenir felírással, üveg pezsgők, virág-vázák, s a középen a főbálvány, a tombola: egy nagy fekete bársonnyal bélelt skatulyában egy ezüst service nyugszik sápadt előkelőségében. «89», nyolc-van-kilenc, ki-lenc: hirdeti a cukrász úr, nagy zsivaj, kiki ismétli a számot, belemerül a táblába, vidám ujjongással lyukaszt, ha ott a szám. Quaterno! Quaterno! - győzedelmeskedik egy bácsi, lengeti a pappendeklit, amelyen négy szám egymás mellett lyukadt ki, felmegy a terraszra, visszatér a ragyogó, testes ébresztőórával. Útjában üdvözlések s irigy pillantások kísérik. Visszaül a családhoz, a wecker kézről-kézre jár visszakerül a családapához, aki rögtön kipróbálja. Furcsa berendezésű sárga hátán fe húzza, a másik kulccsal az időt igazítja, az ébresztő mérgesen csengetni kezd. Öröm. Odafele a terraszon közben harsognak a számok, a quinterno, deciterno is eldőlt, a kioszk viharelőtti csöndben hallgatja az ünnepélyes, nagy horderejű számokat, a lampionok is remegnek a levegőben, most már a tomboláról van szó... Vajjon kié lesz?

(Kecskemét.)

SZENT ISTVÁN NAPIJÁT

szerencsésen átéltem, anélkül, hogy kinn lettem volna a budapesti gyepen. Ehelyett a kecskeméti gyepen voltam kinn, ahol az egyszerű nép szentistvánnapi nagy mulatsága zajlott le. Finnyás gusztusommal, nyűgös kedélyemmel a népiünnepélyre jöttem, fáradt utazója az életnek. Engedd, hogy magam után csaljalak, közönyös olvasóm, a malacbanda, meg a civil fúvózenekar irányába, e papírvirággal koszorúzott sátrak felé, a nagy rudak alá, amelyek hegyében ócska választási zászlók lengenek, azaz, hogy csüngenek, mert nem fú a szél. Fájdalom, nincs annyi helyünk, hogy az összes sátrakat és bódékat és lacikonyhákat körülmerengjük s apróra megnézzük, mit főznek a fürge menyecskék s alkalmi kereskedők mi minden tízkrajcáros dísz tárgyakat, süteményeket, cukorkákat árúsítanak a nép közt, amelynek asszonyai, lányai cipőben, szép rékliben, cifra keszkenőkben, emberei húzómuзикára vasalt gatyában, csizmában s nehéz téli ujjasokban andalognak ez ünnepélyességek között.

Nézzünk meg talán egy-két programszámot azok közül, amiket a nagy zöld plakát ígért. Gyerünk át a nagy tisztásra, ahol a nép Olympiádja folyik. Első szám:

a csacsiverseny.

Négy-öt szűzhátú vad csacsit vezetnek elő, ki mer felülni rájuk? Egy hatos a Szentistvándíj. Egymásután jönnek a bátor gyerekek, a csacsi, mihelyt a hátára másznak, felrug a két hátulsó lábával s a lovas a földön fekszik. Óriási kacagás ezer meg ezer torokból a tiszta kék ég alatt. De ez csak a kezdet, most jönnek az igazi cifra dolgok, az evőversenyek. Nézzük a

lepényevést.

Félméter átmérőjű lekváros lepénynek négyfelől négy gyereket eresztenek neki. Az óriási lepény közepébe egy koronát sütöttek bele. Aki leghamarabb a közepéig eszi a lepényt, azé a korona. Eszik, zabál, pofázik a négy bajnok, kétségbeesetten rágnak, mert minden falatot le is kell nyelni, közben az egész képük teli lesz lekvárral, mire a versenynek vége, négy szerecsen lett a négy magyar gyerekből. Nyilallást kaptam a nevetéstől.

A zsemlyeevés

még pompásabb. Egy akasztófáról vékony spárgákon tizenkét zsemlye csüng alá. Tizenkét fiúnak hátrakötik a két kezét s a zsemlyék alá állítják őket, tessék zsemlyét enni. Egy forintot kap, aki megeszik egy zsemlyét. Igen ám, nyájas olvasó, de próbálj beleharapni a zsemlyébe, mikor a keziddel meg nem foghatod s mihelyt az orrod hozzáér a kemény zsemlyéhez, elugrik előled. A gonosz zsemlyék hintáznak a spárgán, a gyerekek ugrálnak, forognak, ágaskodnak alattuk, ezerféle kis terv dől dugába, a zsemlyék csak kacérkodnak a kitátott szájjakkal, azt hinném, hogy valami pokoli büntetést nézek a másvilágon, ha a nép nem mulatna így körülöttem s ha magam is nem könnyeznék a kacagástól.

Az óra int, fájdalom le kell mondanom a féderweiszszal bekent rudra való mászásnak meg a zsákfutásnak méltó ecseteléséről. Jámbor cikkecskémet azon forró óhajjal zárom, vajha e hajdankorból ránk maradt egyszerű és szívderítő játékokat úri köreinkben is meghonosítanók. Milyen jól mulatnának zsurokon, estélyeken, hölgyeim és uraim, ha például lekváros lepényt enne versenyt az aranyifjúság a szájával, amellyel beszélni szokott.

(Kecskemét.)

A GYEREKEK ÜDVÖZLIK A VONATOT

Van itt Nagykőrös körül a vasut mellett egy nagy pocsolya, libák, rucák Balatonja, ezek a szelid fehér szárnyasok a legteljesebb illúzióval uszkálnak a napon, a faluvégi gödrös rész sáros vizében. Ez az örök magyar tájkép, amelyet most az étkező kocsi ablaka keretez: nád-fedeleles néma fehér tanya, kútágas, alacsony, fakó tengeri, meg ez a nagy pocsolya a boldog kis rucákkal. Még nem fejeztem be, nagyérdemű közönség, a pocsolyának az innenső partján most, mikor a gyorsvonat elrobog mellette, öt-hat faluvégi parasztgyerek guggol sorban, mozdulatlanul. Nem arccal guggolnak a vonat felé a gyerekek, hölgyeim és uraim, hanem háttal guggolnak a gyorsvonat felé. A gyerekek pucérok, csak az egyik fiún van rajta az inge, az is jól felhúzta a hátára. Így, ebben a helyzetben sorakoztak a gyorsvonat fogadására és meg nem moccannak, míg az utolsó vagon el nem szaladt. Nézem a kölyköket, akiknek az arca letről, a lábuk közül, állal fölfelé kukucskál vissza a vonatra, s minthogy magamban ülök, s nem vagyok gőgös, erről is elgondolkozom, úgy-e bár. Az első pillanatban elmosolyodom, azután úgy teszek magamban, mintha nagyképp lennék és íme, mondok, hát ez Magyarország, kicsúfolja a haladást, a kulturát s fügét vagy mit mutat a gyorsvonton elrobogó Európának, e mélyen járó eszméért azonban gyorsan elszégyellem magamat, ellágyulok s azt gondolom, milyen igaza van ennek a pár szegény, nyomorult parasztgyereknek ezen a koldus tájon, egy más, szép, úri világ itt elhenceg előtte és nyugtalanítja az ő tudatlan és reménytelen életét, hátat fordítanak, ne is lássák és egyuttal megmutatják neki. Megmutatják a világnak, amit a magyar meg tud mutatni a világnak, mikor azt mondja, hogy majd megmutatom én! De végül az összes szimbólumok és viccek elhomályosulnak lelki szemeim előtt, ahogy testi szemeimmel még visszanézek a pocsolya felé, a vonat elment, a gyerekek már felállottak, boldogan ugrálnak, cicáznak, másznak egymás után befelé a vízbe, a rucát zavarni. Gyerekek, faluvégi csavargó kölykök, pocsolyák vad cowboyjai, a világ legigazibb szuverénjai, vígan és szemtelenül csúfolódtok, mulattok a vonaton, az urakon, az egész világon. Tudnátok, mennyire a ti pártotokra álltok, illetve guggolok.

(Kecskemét.)

MECHMEDOFF, CSERKESZ

a Donnerth-féle cirkusz, nevezett műlovarda előtt ül egy kiszolgált ferslőgon. Estefelé van, az alföldi meleg, mintegy láthatatlan óriási dongó döngi teli a levegőt, a sötétedő ég bágyadtan könyököl le a kimerült földre, az ember attól fél, hogy a csillagokról izzadságcseppek fognak leesni. Mechmedoff a sült alkonyatban magos fehér báranybőr kucsmában, hosszú, vastag, kék dolmányban, veres bugyogóban és csizmában ül a cirkusz előtt. A mellén két sor áltöltény, mint igen nagy cigarettahülnik. A keze az ölében nyugszik, a jobbkezét egyszersmászor fölemeli, lehúzza a homlokáról a verítéket és lecsapja a porba. Talán messzi szilaj hazájából hozta ezt a dacot, hogy a kánikulával ilyen melegen öltözködve száll szembe.

Vonásain különben nem igen fedezni föl ezt a büszke elszántságot, széles fakó arcába berakott kis szemei lomhán kérődznek jobbra-balra, hervadt bajusza mint két nagy buzakalász lankad lefelé. A cirkuszsátor körül néhány meztelen, bántó villanykörte sugárzik át a poron, a sátor mögött álló zöld kocsi is ki van világítva, a pénztár mellett egy kis forgó-kerék piros meg zöld karikákat hány, a pénztári ablakban egy rózsaszinhajú, sovány hölgy könyököl. Egy vászonruhás, katonasipkás ember fagyaltot mér, krajcár egy adag, emitt cukorkák izzadnak egy ládán, egy cigányasszony friss vizet árul korsóban s egy pohárral a kezében. Városvégi heptikás parasztasszonyok, kövér gyerekekkel a karjukon, két huszár, egy pár mesterlegény, parasztfiúk, néhány vászoncseléd, íme a kíváncsi közönség, mely már itt van a cirkusz előtt s amely idekinn fog állani előadás alatt is.

Szabálytalan félkörben álldogálnak s a ferslőgon kiállított, azaz kiültetett cserkeszt nézik. Egy gyerek egészen közel gyáválkodik hozzá, látja, hogy nem eszi meg Mechmedoff, hát ágaskodik és bámulja a tölténykoszorút a dolmányán. Benn a sötét sátorban valami fojtott trombita panaszkodik, a fúvózenekar készülődik. Mechmedoff mozdulatlan felsőtesttel ül, mint egy piszkos bálvány, a feje lekonyult, csak a jobb lábafeje mozog, lassan jár jobbra-balra, Mechmedoff ezt figyeli. Az országút szélén, poros falombok alatt néhány homályos arató halad, egy legény a következő népdalt danolja: «Mikor mentem hazafelé, Kinyilt az ég három felé, Ragyogtak rám a csillagok, Sej, mert tudták, hogy árva vagyok.» Mechmedoff cserkesz arra fordítja a kucsmáját, mereven figyel, mintha értené.

Megint elutasítja a homlokáról a verítéket, azután benyul a kék bugyogójába, összement pakli dohányt vesz elő, meg cigarettapapírt, kitép lassan egy gyenge papírt, telehinti a pakli fenekéről dohányporral, megsodorja, felemeli a bajusza alá, kinyitja a száját s a nyelvével jobbra és balra végignyálja a papír szélét. Háta mögött a cirkusz bejárata mellett nagy plakát, rajta két trikós víziló összefonódva, alatta óriási betűkkel: «A Cserkesz nem nyugszik!!! Ő minden áron győzni akar!!! Ma nagy, visszavonhatatlan döntő mérkőzés Czája magyar világ bajnok és Mechmedoff cserkesz között. Kitűzött díj 100 korona. Ezen mérkőzés fogja eldönteni, kié a pálma. A Cserkeszek Kinizsi-e és a Magyarok Toldi-a egymás ellen! Számos látogatásért esd az Igazgatóság.»

(Kecskemét.)

FŰ

Nem valami ildomos helyzetben beszélek veled, előkelő olvasóm, én bizony hason fekszem idekint a gyepen, Isten szabad ege alatt. A szabad ég az istené, a gyepterem tudom kié, senkié, leheveredtem rajta, az enyém. Többször elkövettem már ezt a kihágást Kecskemét határában, egyszer se jött karszalagos gyepfinánc, aki elzavart volna, még csak Buchwald agg jegyesei se járultak elém, csodálatos, nem kell félni és nem kell fizetni, mikor a természet helyiségeit meglátogatom. Örömben messzire elhajítom a kalapomat, kigombolom a puha nyári inget a nyakamon, beléférom a két könyököm a fűbe és vígan kalimpálok a két lábammal az ég felé. Nini, mennyi eget kap az ember itten, nézek felfelé, körbe jártatom a fejemet, sehol egy torony, egy kupola, gyárkémény, víztorony nem szurkálja ezt a kifejezhetetlen kékséget, a végtelen, örök Óceán van odafenn, benne a felhők Afrikái, Amerikái, Ausztráliái, Izlandjai s széjjelszórt apró szigetei. Mintha a földabrosz nézné magát az ég vizében. Mi az? Hangya sétál a karomon, indul felfelé az ingujjam alagútja alatt. Leveszem, visszafricskázom a fűbe. Mennyi hangya, istenem, egy tenyérnyi helyen legalább száz hangya fut, keresgél össze-vissza, mennyi lehet az egész gyepen itt és mennyi lehet az egész világon? Hát ezek a többi bogarak, feketék, szürkék, pirosak, zöldek, kisebb-nagyobb, ide-oda futnak hangtalan, mint mikor az ember magas hotelszoba erkélyéről az utcai közlekedést nézi. A két szemem is mint két nagy bogár sétál közöttük, nézem csodálatos színeiket, alakjaikat, finom lábaikat s vissza próbálok emlékezni, melyiket hogy hívják.

Ez a kedves piros, ez katicabogár, az a zöld ott... nem tudom, elfelejtettem. Pedig, úgy rémlik, tudtam gyerekkoromban. Hát ez a sok mindenféle kis virág, apró, különös giz-gaz a fű közt? Lassan, messziről, fáradtan s halványan jön meg emlékezetembe egy-kettő neve: ez a sárga kutyatej, a szárát ha kettészakítottuk és megnyomtuk, fehér, keserű nedv jött ki belőle... az a kis finom, szagos ott istenfű, ez férjű, ez itt fecské, hát az a kékes, hát az a lila, hát az a másik sárga, ó mennyi mindenféle, hogy tudtam a nevüket és hogy elfelejtettem. De fáj a szívem. Elpártoltam a gyepter virágaitól és megnéztem a világot, országokat, városokat, muzeumokat, színházakat, megtanultam történelmek és regények neveit, betegségek neveit, tudom a politikusok neveit, rossz írók neveit és szívtelen nők neveit és mindenféle furcsa, közönséges, ügyes-bajos, illetve ügyes-bajtalan és ügyetlen bajos emberek neveit, ezer meg ezer nevet, amelyikhez semmi közöm sincs, ha jól meggondolom. Tudok telefonszámokat és ismerem valamennyire a vasuti menetrendek rejtelseit, kártyajátékok műszavait, figuráit, fogásait, étlapokat... és ezeknek a szép, kedves, csodálatos virágoknak, fűeknek a nevét elfelejtettem. Egy száraz kis gazt a fogam közé veszek, milyen furcsa, kellemes íze, szaga van. Emlékszem, emlékszem... A híg-zöld színű tücsök az orrom előtt kezd a lábával muzsikálni. A fűvek piszkálják a hajamat, érzem, hogy kúszálják szét a frizurámat, a szellő is segít nekik a hajam választékát elrontani. Elrontani? Talán gyengéd szemrehányással helyreigazítani, úgy, ahogy hatéves koromban volt. Csakugyan, minek idomíttatom mindennap a borbélylyal? Hát szebb úgy? Hol van a gyepter frizurája elválasztva?

(Kecskemét.)

HETIPIAC

Ó be régen csavarogtam friss, zajos, egészséges reggelen a kisvárosi piac bódéi, sátrai között, jószágú, ragyogó gyümölcshalmok közt, zöldségrakások fárasztó illatködét szipákolva, tojásos kosarak közt, belé-beléütközve az izgatott, sürgős kék parasztasszonyok kaskáiba, e mindenfelől hangzó zörgésben, morajban, zshivajban mintha egy felzendült városban volna az ember... Ó be régen nem állottam meg a nyerges bódéja előtt, beszívni a heti piacra kihordott gyönyörű új ostorok, szíjjak, bőrszerszámok aromáját, meg a német szabó sátra előtt, ahol mindig próbálnak egy ünnepélyes parasztgyerekre egy ujjast, meg a kis boltos ponyvája előtt, ahol a segéd térdelve fészíti a sárga rőfön a piros galandot, meg a hűvös, homályos csizmadia-sátor előtt, meg a kofák előtt, ahol alacsony kis padokon nyugszanak a domború kenyerek, mint az állatkertben alvó teknősbékák. Megállok, jártatom a szemem össze-vissza, hallgatom a kedves lármát, szédítem a fejemet, kezdem visszaérezni magam messzire... gyerünk, gyerünk, mert ellopom itt az időt, pedig a kecskeméti zsibpiacot akarom megmutatni önöknek, ami itt van a nagy piac mellett, a színház háta mögött.

A színház háta mögött, az isten háta mögött, a mesében, vagy álomban, szívélyes olvasóm, nézz körül ezen az ócska házak közé szorított kis téren, ezen a népen, ezeken a rongyos ponyvákön, és nézd meg, mi minden van ezeken a leterített ponyvákön, piszkos kendőkön, vagy a pusztá földön, a porban. Egy csomó kisebb-nagyobb rozsdás szög, egyiknek-másiknak nincsen feje, egy félharisnya, egy fejkendő, amit a közepén kiégettek, háromlábú tehénfejőszék, pipára való rossz kupak, törött poharak, egy darab gyertya, petróleumlámpa kormos sisakja, egy darab összecsavart madzag, egy kis szemétnyi hervadt tyúktoll, asztalláb, valahonnét elorzott szódásüveg, egy kopott patkó, egy harmincesztendő formájú megfagyott gigerli-nyakkendő, egy egész piros téglá, használt fogkefe, leírhatatlan nyomorba jutott kofferek, székek, ládák, asztalok, ablaklámák, régi zsíros, tépett kalendárium, meghalt ébresztőóra, kopasz hegedűvonó, kétfelé vált bádög gyerekpisztoly, félig elégett olajnyomat, sárban elhullott, meghasadt szívű cipők, egymáshoz nem tartozó csizmák, papucsrongyok, létrának egy foka, isten tudja hová való kulcsok, óráknak gépeknek, lószerszámnak széjjelzüllött apró részei összevissza, amelyeknek értékét és hasznát nem lehet kinyomozni. Egy összement, rongyos vén paraszt lehajlik, felvesz egy csikó nyakába való csengőt, meglóbálja, a csengő némán rázza a fejét, nincs nyelve. A vén kis paraszt megveszi, indul nyelvét keresni.

Egy zöldre sápadt pipázó cigányasszony ül a földön, előtte egy fekete kendőn egy szál D-húr. Azt árulja. Mindennek van kereskedője, mindennek van vevője, ez vásár, élet, forgalom, ezek az emberek vagy micsodák aggodalmasan, vizsgálódva, ravaszul járnak-kelnek, mérlegelnek, elalkusznak egy és két krajcár között, ott hagyják a portékát, visszajönnek. Házastársak egy madzaggal összekötött cugos cipőt emelgetnek, szagolgatnak, feszegetnek, borzasztó problémája és messze kiható eseménye az életüknek, hogy megveszik-e vagy se. Az, aki árulja, rimánkodva és ellenségesen nézi őket. Az asszony azt mondja: «Mennyi az utolsó ára?» «Tíz krajcár.» «Ötért adja!» «Nem én, még kilencért se. Kilencér vigyék el, na, csak hogy vevőjét lássam!» «Hát a hatot megadjuk érte.» Ó, nagy világ, hát melyik komolyabb, a kecskeméti zsibpiac vagy a newyorki börze?

(Kecskemét.)

CIGÁNYVÁROS

A kocsit megállítjuk egy fűszeresbolt előtt, bemegyünk váltani. Koronáért, nikkelért csupa krajcárt veszünk, kell a rézpénz majd a purdék közt szétszórni, látogatást teszünk a cigányvárosban. Három piktor meg alúlírott, tisztelettel. A városvégen, ahogy a kocsi egy kis utca porából kiúszik, megállunk. A por leszáll, süt a nap s előttünk egy kissé lejjebb fekvő lapos részen egy exotikus meglepetés: alacsony, monoton fehér falak, lapos tetők, csend. Tripoliszi, meg tuniszi fotográfiák egy külföldi képes lapban. A kocsizörgésre, azaz a zörgés elnémulására előszaladnak a falak közül a félmeztelen fekete gyerekek. Tíz, húsz, harminc, mint a bogarak, tyhű, pedig ez a rajkóhad csak a legszélső pár házból csődült össze. Körülfolynak bennünket, szagolják a rézpénzt, ugrálnak előttünk, minden áron kézcsókot akarnak elkövetni, egypár dicsvágyóbb purdé előreszalad fellármázni a cigányvárost, hogy jönnék a tekintetes urak.

Bevonulunk a házacsákák közé, már egy tiszta, fehér liliputi utcán vagyunk, a házak előtt hever s a közepén lustán sétál a cigányság. Láttál már, világjárt olvasóm, cigányembert a putrija körül sétálni, hosszú pipával, mezteláb, sarkigérő alsónadrágban, melynek kioldott pertlije a porban kígyózik, vasalt fehér ingben, gallér nélkül s kemény fekete kalappal a fején? Majd estére elviszi a nótát a kis korcsmákba a magyar embernek, egész nap semmit se csinál, sétál, pipál, melepszik. A keményített ingről, kemény kalapról otthon se mond le; a cigányok vad urak, ahogy vannak vadludak és vadrucák. (Ezt a tehetséges definíciót Göndör Aurél jellem- és cigánykómiakustól hallottam valamikor a Paradicsom-kabaretben.)

A napban tündöklő fehér vályogskatulyák előtt a cigányvilág hölgytagjai lustálkodnak, leterített nagy kendőn kuporog egy ajtó előtt három nő: nagyanya, anya, leány. A nagyanya olyan öreg, mint a kő, az arcán annyi ránc van, mint a repedések a régi képeken, élettelen szájában pipa, szortyogatja belőle a füstöt. A száradó, elcsúnyult anya alszik, a feje félrefordulva a falnak, emlői az ölébe hullanak. A kendő szélén ül a leány, felhúzott lábakkal, sárga keszkenő alól mereng elő gyönyörű bronz arca, a kezében napraforgóvirág, olyan, mint az ő feje, csendesesen forgatja a napraforgó szárát, csodálatos, fölényes bágyadtság illatozza finom alakját, kínai tusból öntött szemei a lapos viskók fölé álmódoznak, tunya, mély képzelete fantasztikus szőnyeget, arabeszket, ókori ékszereket rajzolhat. Cigányország, cigányprincek, cigányhercegnők...

Egy lapos háztetőn meztelen felsőtestű fiú áll, galambokat etet. Nézünk jobbra-balra, bonyolult kis névtelen utcák, számozatlan egyforma, ma meszelt putrik, sok, sok, rengeteg, végtelennek tetszik a cigányváros. Már tudják, hogy itt az urak, messzi utcácskákból sivalkodnak errefelé a purdécsapatok, az ajtók sötétjéből egymásután bujnak elő a férfiak, asszonyok sötét csecsemőikkel kinyitott mellükön, alázatosság, hízelkedés, kézcsókostromok. Tizenöt-tizenhatesztendő asszonyok jönnek elő, akiket már szi a gyerekük, mind azonnal ajánlkoznak «ülni». Egypáran már voltak kinn a művésztelepen, nagyon tetszik nekik az aktjukkal való kényelmes kereset. A purdék egyre fenyegetőbb gyűrűt vonnak körénk. Valamelyikünk már elkezdte a krajcárosztogatást, sikoltoznak, verekednek a kölykek, a szülők szégyenkeznek az urak előtt: «Ne cigánykodjatok már, csúnya rajkók, a seb egyen meg!» Benézünk egy-két putriba. Konyha, szoba. Tisztaság, cifra, naiv díszek, szentkép az ágy felett, nehéz paraszt-levegő. Az egyetlen pici ablakot soha nem nyitják ki, nem divat. Az asszonyok előreszaladnak rendet csinálni, odabent mentegetőznek: «Nagyon szegények vagyunk, kezét csókolom, szegény a cigányság.»

Ahova bemegyünk: ilyen szegények vagyunk, olyan szegények. Kiséretül innen-onnan muzsikanyávogás: a cigányfiúk tanulnak. Indulunk kifelé a cigányvárosból, a purdék megint

előntenek bennünket: krajcárt, krajcárt, krajcárt... Az utolsó ház előtt széjjelszórjuk a rengeteg krajcárt magasra tartott kézzel. Mind a gyerek a földön fekszik, mászik, hencsereg, úszik, egy vonagló rongyhalmaz. Acsarkodnak, kacagnak, sírnak, tépik, püfölik, rúgják, karmolják, csípi, harapják egymást. A délibáb-Tunisz eltűnt, a kocsin még messziről utánunk nyávog a nyomorult purdék élet-halál harca...

(Kecskemét.)

GIGERLIK

Ha az ember hosszabb távollét után megjön Budapestre, az első nap mindig azokban a meglepő s némileg nyomasztó felfedezésekben telik el, hogy milyen szűkek az utcák, milyen kevés kocsi jár s milyen rosszúl járnak, milyen sötét a város éjjel, milyen otrombák a lázasan épülő új paloták, milyen füst van, milyen sok a kávéház s milyen földült arcok néznek kifelé belőlük az utcára, s ezeken az állandó tüneteken kívül mindig várja az embert valami friss meglepetés, vagy péksztrájk, vagy zsandár. Ahányszor életemben külföldről hazaérkeztem, mindig három-négy nap kellett hozzá, hogy lehangoltságom elmúljon, a budapesti állapotokat normálisaknak érezzem s belékábuljak megint abba az életbe, ami itt folyik. De kérem, ne sajnáljanak, ne higgyék, hogy mindent fenékgig szomorúnak látok, ó, istenem, itt sétálnak, ülnek és kocsiznak a nők, a gyönyörű nők, a kik gyönyörűek. Sőt, hogy egészen felviduljak, s hogy rányissak téveteg közleményem tulajdonképpeni tárgyára: szünni nem akaró bámulattal és üdüléssel nézegetem megint a budapesti férfiakat, a fess nyári gigerliket, akikhez hasonlókat sehol a világon nem látni. Nem főrangokról szölok, hölgyeim és uraim, se nem húsz éves viveurökről, meglett és rendes polgárokon legeltetem szemeimet most a kávéházban, az utcán, ligetnek és szigetnek árnyas sétányain. Ezek a derék, fess, sőt molett urak Budapesten a nyár beálltával a legkitűnőbb legelőt képezik a legelni szerető szemnek az ő makulátlan s kétélű törnek vasalt krémnadrágjukkal, vakító sárga cipellőikkel, a bokájukon megfeszülő élénk fuszeklikkel, vékony, finom babapálcikájukkal, gallérjukból kipattanó kecses nyak-kendőcsokraikkal, hosszú slicctől bevágott kabátjaikkal, melyeknek szabása olyan, mint a női korzeté. Ha még az ehhez a rajzhoz tartozó fejre rátesszük szépen, ferdén, a spanyoltáncosnők széleskarimájú hetyke, szürke vagy barna posztókalapját, ime előttünk áll a pesti nyári gigerli, akit némán megéljenek magamban, mikor ellejt előttem egész búvölő és kacér megjelenésében. Ellejt előttem, kabátja bódítóan simul hátuljára, mint a szírom a rózsára, pálcikáját forgatja, suhogtatja s hajlítja a földön, az eszemadta, a pechemadta, megy a hölgyek után, az ő bús téli éjeken megálmodott nyári eleganciájában, mint egy tarka kövér pillangó lebeg el s meg van győződve róla, hogy a nők most megállanak, utána néznek s egyik odasugja a másiknak: «Nézzed ezt az ennivaló gömbölyűséget».

BAR

- Mondja kedves báró, szép a menyasszonya?

- Izlés dolga. Nekem például nem tetszik.

Ezt a viccet a Le Rire című párisi élclapban olvastam valamikor, egy elegáns színes illusztráció alatt. A bárónak nevezett egy srófra járó magas széken ült egy pult előtt, amelyen rengeteg nagy üveg és kis pohár sorakozott, a szájából szalmaszál vezetett egy pohárba, mely a pult szélén állott, a poharat fehérkeztyűs kéz ölelte, maga az egész báró frakkban volt, a lábán könnyű escarpin, a középén kétfelé parancsolt haját mintha csak rávasalták volna a koponyájára. Az orra felső végétől jobbra a jobbszem, balra a monokli foglalt helyet. Aki a báróhoz a kérdést intézte, egy hölgy volt, egy démon, az éjjeli helyiségek mosolygó, kecses dúvadja, szintén magas széken ült, oly szépen s könnyedén, mint a felszálló cigarettafüst.

A kép címe American Bar volt. E szívtelen kis vicc s ez a két finom, szép állat jutott eszembe, ahogy most neki gyürkőztem cikkecskémnek. Az éjjel úgynevezett víg társasággal bementem egy budapesti barba. A minap nyílt meg a bar Budapesten, emeleten, s az emeletre igen biztató lépcsőház vezetett fel. Néger fiú sietett a kabátot levonni rólunk, alacsony, fehér, tükrös és gazdagon világított helyiségbe léptünk, amelynek sarkában ott állott a külföldi szabályok szerint felszerelt pult, a pult mellett néhány idegen arcú fiatalember hegedült kottából, állványok előtt. Kevesen voltak a vendégek, három-négy kis társaság, jó messzire egymástól, csendesen ültek, nézegették a plafont s a falakat. Az emberek itt úgy festettek, mint várakozó páciensek az orvosi előszobában, nem mint mulatók a mámoros éjben. Szagolták, kóstolták a bart, ezt az új és egyelőre nagyon-nagyon idegen dolgot Pesten. Talán erőszakot téve a gusztusokon, a barokban divatos szenttelen whiskyt szítták, a schrammel-zenélést pedig egyenesen elkámpicsorodva hallgatták. Frakk, szmoking persze egy se volt a barban, a személyzetétől eltekintve. Elegáns, víg démonok sem ültek rendelkezésre, a bar egyáltalán nem volt a párisi bar. Se a whisky, se a halk zenekar, se a komoly angol üvegekkel megrakott pult nem olyanok voltak, hogy az ember a barátja kalapjára csapva felkiálthatta: Ez kell a magyarnak!

Mert úgy áll a dolog, hogy ez így, a hogy van, ma még nem igen kell a magyarnak. Kár, mert a bar diszkrét, kellemes éjszakai intézmény, amely már elférne Budapest világvárosi életében is. Csak úgy látszik, egyelőre több magyarádi meg csopaki üveg kell a pultra, mint angol üveg, és míg a természetünk valahogy hozzábágyad a német fiatalemberek kottáról való hegedüléséhez, dombovári Babári Jóskát kell még beültetni a sarokba az ő tizennégytagú zenekarával, a szép hajnali órákban pedig cock-tail helyett jó erős káposztalevest csináljanak a magyarnak, vidám kis kolbászdarabokkal teleaprítva.

1912

Ez a négy egymás mellé fogott arabs paripa híz most majd bennünket a jövő Szilveszter napjáig, akkor az ostorhegyes megint kidűl és más számjegyet kell fogni a helyére. Ilyenkor, január első napjaiban megakad még a tollunk, mikor levélre, váltó-blankettára, előlegnyugtára dátumot írunk, nehezen szokik a penna az új évszámra, de egy hét múlva már biztos fogékonysággal firkantom le: 1912 és azontúl egy esztendeig hűségesen és kábán könyveljük minden istenadta nap az évszámot. Önök, fölényes olvasóim, bizonyára sokkal okosabb emberek, semhogy ilyen hiábavalóságokon töprenkedjenek s alkalmasint mosolyogni fognak rajtam, ha bevallom, hogy ilyenkor nem bírom megérteni, mi közöm nekem az 1912-es számhoz, mit jelent ez nekem, hogy jön ez az én életemhez, életem dolgaihoz, hogy minden nap olyan vak meggyőződéssel írok egy egyest, egy kilencest, még egy egyest, meg egy kettest egymás után, miért köteleznek engemet ezek, éppen ezek a számok. Hát élek én ezerkilencszáztizenkét esztendő óta, hogy olyan pontosan olvasom az időt? És mi a fenének tartom számon régesrég elhanyagolt nemzedékek éveit, hát érdekelték azokat az én életem esztendei? Ülök, mint egy írnok az örökkévalóság óriási irodájában százmilliomodmagammal, csak arra való vagyok, hogy én is bejegyezzek egynéhány évszámot a rubrikákba, azután letegyem a pennát és meghaljak. Ne haragudjanak, de az úgynevezett boldog újév hejehujájában egy-két napig úgy el vagyok keseredve, mint a liptai túró, az újesztendő hangos cécóján úgy érzem magamat, mintha a halál névnapi lakomáján volnék, nem tudok szabadulni ettől a gyermekkorból magammal hozott naiv benyomástól.

Újesztendőre apám mindig megvette a Regélő Bácsi Naptárát, a gyerekeknek nagy és gazdag eseményei voltak ezek a kövér rózsaszínű kalendáriumok. A kalendárium szövegrésze az év halottaival kezdődött. Király, pápa, táborszernagy, főrendiházi tag, tudós, egykor ünnepelt énekesnő, miniszter gyászkeretes mellképei. Azután jöttek az elmúlt esztendő nevezetes eseményei, egész oldalas nagy képekkel. Emlékszem az Elba hajó katasztrófájának borzalmas ábrájára, a félrefordult hatalmas gőzösre, a tengerben fuldoklók kétségbeesett nézésére. Emlékszem a párisi jótékony bazár égésére, ahol lángoló ruhájú emberek dulakodtak a legázolt holttestemek fölött, földrengésektől okozott pusztítás képére, egy képre a boxer-háborúból, színházégésre, bányaszerencsétlenségekre, nagy vasúti katasztrófák fotográfiáira és a kalendárium minden oldalán százával feküdtek a földön a holttestek. Regélő bácsi nem regélt egyébről, mint hogy az emberek meghaltak. Semmi egyéb nem történik, mert utoljára ez történik, pitty, meghalunk. És nem bírom ebből a buta fejemből kikergetni azt a gyerekkori képzelődést, hogy újesztendő első napján a halál bemegy a vaskereskedésbe új kaszapengére alkudni.

CSOKOLÁDÉ EZÜSTPAPIRBAN

Szegény boldogtalan barátomról, Gerzsonról szándékozom önöknek egy kis történetet elmondani. Gerzson barátom huszonöt esztendő körüli fiatalember volt. Se külsejéről, se életéről, se a világban elfoglalt szerepéről semmi imponálót nem mondhatok. Gerzson bölcsészethallgató volt és ifjonti álmaiban Heinrich Gusztáv utódja kívánt egykor lenni, de a szívtelen nyomor addig rugdalta, míg végre könyes zsebkendőjével örök búcsút intett az egyetem kapujának s beállott hivatalnoknak a szemmértékhitelítő hivatalhoz. Negyven, legfeljebb harminc forintja volt egy hónapra, ebből az összegből élt Gerzson, ebből evett, ivott, szórakozott, dohányzott és lakott Gerzson valahol a kis stáció-utca tájékán egy sötét kis spájzban, vagy talán csak egy kiürült befőttes üveget bérelt lakás gyanánt.

Egy senki, egy koldus volt Gerzson barátom, az ő életének, a világon való létezésének semmi komolyabb értelme nem volt. Gerzson ezt belátta. Sorsát diszkrét mosoly mögé rejtette és csak magamagának való csendes életet folytatott, nesztelenül szívogatta a legolcsóbb dohányból sodort cigaretteit, mindennap tündöklőre subickolta durva kis cipőit, fényesebbre kefélté ócska öltönyét, körülnyirbálta tiszta fátermörder-gallérját, egyre ravaszabbul kötötte csokorba foszladozó kravátlíját és a könyökével gyöngéden körülhizelegte ódivatú, kopaszodó cilinderét.

Egy agyonlapozott Anyégin volt a kedvenc olvasmánya, életöröme az utcákon való céltalan flangérozás. Legszívesebben Budán, a Vár régi, szűk, elhaló utcácskáin sétafikált Gerzson, lassan lépegetett, mint egy finom öreg úr, el volt bájolva az ég kék színétől, a levegőben rejtőzködő virágillattól, az ablakok ragyogásától, örült, hogy szép idő van, hogy lát egy magasrangú tisztet egy karcsú hölgygyel, örült, hogy él és hogy egy nyitott ablakon át hallja egy zenélőóra erőtlen Klapka-indulóját.

Így sétálgatott Gerzson és locsolgatta lelkében a romantika fonnyatag virágát.

Egy szép napon ez a diszkrét és finom egyéniség, nagyon megéhezett séta közben. Betért egy kis kávéházba, amelynek az utcára kiakasztott tábláján egy nagykávé és egy kiskávé volt kipingálva, a nagykávéhoz 9 krajcár, a kiskávéhoz 7 krajcár volt írva és a két kávéspohár alatt két fehér és egy piros billiárdgolyó volt kimázolva és hogy egy óra éjjel-nappal 22 krajcár. Gerzson benyitott, mosolyogva üdvözölte az öreg pincért, leült és kiskávét rendelt. Majd a falra akasztott ujságok közt a Hölgyfutárt kezdte keresni. A Pesti Futárt adták oda neki helyette, amelyben egyre fokozódó csüggedéssel kutatta a multheti Anna-bálról való tudósítást. Gerzson letette a lapot s körülnézett az ócska kávéházban. Egészen egyedül volt mint vendég, vele szemben a kassza csillogott hulló díszével s egy szőke kaszirnővel a ketrecben, aki valami kölcsönkönyvtári regény fölött öregedett.

Itt kezdődik tulajdonképpen kis beszélyem, abban a percben, amikor Gerzson ártatlan kék szeme a kaszirnőn megakadt. Az élet amilyen kiszámíthatatlan, a vágy és a bánat most egyszerre nekiestek Gerzson szívének, felhúzták mint egy álló órát, Gerzson szíve járni kezdett, Gerzson érezni kezdte árvaságát, ifjú életének halálos hiányosságát, hogy nem udvarol senkinek, kínozni kezdte a nő képzelete, csókoktól csengett a füle, úgy érezte, hogy nem bírja így tovább ki az életet... Gerzson kis vártatva fölkel az asztaltól, a kasszához lejtett, kecsesen meghajtottta magát, bemutatkozott az ijedt kaszirnőnek, hogy nevem Gerzson, mit olvas nagysád, oh, oh, és bókokat mondott a kaszirnő rongygyá kolmizott rosz szőke hajára, majd halálos elszántsággal bevallotta, hogy a kaszirnő az egyetlen hölgy, akit ő szeretni tudna.

A kaszirnő végigmérte Gerzsont:

- Ismerem magukat férfiakat, maguk férfiak, - mondta - maguk nagy gazemberek, maguk mindjárt bűnös viszonyt akarnak folytatni a nőekkel. Csak hagyja, ismerem én magukat, férfiakat.

Gerzson a szívére tette jobbját, meghajlott és elpirulva suttogta: Ó asszonyom... - Megvallom, - mondta a kasszirő kissé hajlékonyabban, - nekem tetszik az ön modora és nincs kifogásom a személye ellen se. Meghallgatom önt, Gerzson úr, de csak akkor, ha próbáját adja igaz szerelmének. Ha hű, türelmes, áldozatkész és kitartó lesz, mint a középkori lovagok voltak.

- Királynő, - mondta Gerzson - dobja a Dunába a keztyűjét... én ugrom.

- Ne ugorjon, önt kimentik és a keztyű odavész. Más vitézi próbát ajánlok fel önnek, Gerzson úr. Hozzon nekem mindennap egy tizkrajcáros darab csokoládét ezüstpapirban. A csokoládét megeszem, az ezüstpapírt összegyűjtöm, összenyomkodom nap-nap után, addig, míg egy kilót nem fog nyomni. A csokoládénak egy nap se szabad elmaradni, s ha az ezüstpapír egy kiló lesz, akkor... akkor... szóval három év múlva öné a zongora - mondta az ábrándos kasszirő szemérmesen.

Gerzson kezet csókolt, eltáncolt a kis budai kávéházból s másnaptól kezdve hűségesen hordani kezdte a csokoládét ezüstpapirban. Tíz krajcár volt a csokoládé, két krajcár a hídpénz, ez mindennap tizenkét krajcár rendkívüli kiadást jelentett Gerzson megható kis büdzséjében. Bizony, meg kellett vonnia egyetmást magától Gerzsonnak, de szívesen viselte a nyomort, volt kiért szenvedni, koplalni. Küzdelem a királynő kegyeiért, gondolta néha, mikor tapogatta útközben a finom nyaláncságot, sokszor éhesen és üldöztetve a vágytól, hogy beleharapjon a csokoládéba. Ment ez így egy-két hétig, de elkövetkeztek azok a napok, mikor Gerzsonnak nem volt meg a tíz krajcárja a csokoládéra és a legmegalázóbb kölcsönkérések, bús pumpok árán bírta nagynehezen előteremteni az ajándékra valót.

Egy híves őszi napon, mikor az ezüstpapír a kasszafiókban már körülbelül 83 dekagrammot nyomhatott s a hónap utolsó napja volt, Gerzson egész estig nem tudott tíz krajcárt szerezni. A hivatalban már mindenkinek tartozott és már eladta volt minden eladható kis holmiját. Attól, hogy rejtett szerelmét fölfedje, vagy hogy az utcán kolduljon, visszatartotta szemérme és előkelő egyénisége. Csak a hídpénze volt meg, azzal áttámolygott Budára, felmászott a Várba, a kis kávéház elé és dobogó szívvel belesett az utcáról álmai tartományába. Vendég nem volt benn, csak két szomorú gázember tisztogatta a billiárd fölött a lámpát. A szőke kasszirő hátradőlve, fejét a kassza tükréhez nyomva tátott szájjal aludt, két aranyfog kegyetlenkedett a szőke démon szájában, mely annyi csokoládét elnyelt. Előtte a pulton ugyanaz a regény feküdt, amelyet a Gerzsonnal való megismerkedés napján olvasott. Gerzson egy negyedóráig nézte, míg könnyei a szájába és a nyakába folytak. Egy intenzív sóhajtással búcsút vett szerelmétől, az élet üdvétől, boldogságától, az ifjúságtól és tétován megindult a rendetlen kis utcák közé... Köcsöskalapja és egész törékeny figurája eloszlott a homályban, eltűnt, beléúszott egy halk, örök vándorlásba, mint Anyégin, mikor eltávozott Tatjana hercegné szalonjából...

HUNCUT A VILÁG.

Képzeljék, bementem tegnap a borbélyomhoz. Képzelik? Akkor folytatom. Hát bementem én az én borbélyomhoz, még pedig azért, hogy az arcomon mindennap újra meg újra kibuvó érdes kis fekete pontokat leberetváltassam és e mindennapi csúf és unalmas munka után, mikor a borbély az ő sajátságos prosodiájával azt mondja: alászolgálja, - egy pillanatig a tükörbe meredhessek azzal az illúzióval, hogy simaképű iskolásfiú vagyok megint, sejtelmem sincs az élet ravaszságairól és gonoszságairól, még semmi se történt s előttem a szép jövő. De ezek privát csacsiságok; azt akartam elmondani, hogy amíg a borbély borotvált, arra használtam az életemet, hogy a falra szegezett reklámképet néztem. Ez a reklámkép az az ismert német kompozíció volt, amelyen egyik oldalon egy szép kövér férfit borotvál a borbély, akinek az arcán az életöröm sugárzik, a kövér úr arcán ugyancsak. A kép másik felén egy másik német férfi borotválkozik egyedül egy tükör előtt, giletten. Ez egy szerencsétlen sovány, az orcája több sebből vérzik, mint egy mártírnak és kétségbeesetten nézi magát a tükörben. A reklámpiktúrának ezen az alkotásán igen eklatánsan állott szemben az élet kéje az élet keserűségével és hosszú merengés után átéreztem a kép gondolatát: a borbélynál való borotválkozás biztosabb, vígabb, szebb, mint ha az ember önmaga borotválkozik. Jó. Elmentem a borbélytól és utam történetesen a szemközt lévő drogériába vitt, ahol vásárolni akartam valamit. Hát én bemegyek a drogériába, kérek ezt meg ezt, míg hozzák, ugyebár, körülhordozom tekintetemet az üzletben. Uramfia, drogéria, a falon a többi reklámkép közt egy sok színben előállított német reprodukció. A sujtje ugyancsak a borotválkozás és ugyancsak két részből áll. Egy szép kövér úr ingujjban a tükör előtt ül, a fél arca szappanos, a kezében giletten mosolyog, mintha mondaná: Óh milyen pompás ez a gilette, óh milyen szép is az élet. A kép másik felén egy sovány és bánatos férfi ül a borbélynál, a borbély, akinek gonosz az arca, magasra tartja a kezében a borotváját, amely vértől csepeg. A székben ülő sovány úr képén több véres vágás látható. Borzasztó. Irtózáttal gondoltam arra, hogy öt perccel ezelőtt magam is a borbély keze alatt voltam. Kitántorogtam a drogériából, a járdán megállottam és tanácstalanul néztem magam elé. Istenem, megint egy új probléma. Mi előnyösebb, a borbély, vagy a gilette? Ki hazudik itt és kinek van itt igaza? Ki becsületes és ki csal? Nem tudom kérem, én nem tudom, én csak szenvedek, mert én azt képzelem, hogy a világon mindenki jó és csak az igazat mondja a legáhítatosabb meggyőződéssel.

AZ ÉLET ZENÉJE

A Balaton partján mulattam egy pár napot, a Balaton partjáról hozom önöknek a jelen soraimban írott csekélységet, amelyet a címben az élet zenéjének bátorkodtam feltüntetni. Ha kéremalássan alkonyodott a Balaton felett, az utolsó fürdőzők is kimásztak a vízből, megszáradtak, felöltöztek, eltakarodtak, a Balaton meg az alkonyat magukra maradtak, csak én felejtkeztem ott a kabinok karfájára könyökölve, úgy néztem, mint a katona a karzaton, a természet csodálatos színházát. Hang nem hallatszott, éppen hogy a víz csámcsogott a partnál, a szürke kis fakabinok olyanok voltak a gyér nádak közt a vízben, mint a finom japán rajzok, a tulsó part hegyláncolatának vonala, mint egy gyengéd, egyszerű melódia. A nap lassan ereszkedett lefelé a Badacsony mögött, mintha spárgán bocsátanának le egy kerek lampiont, amelyben gyertya ég. Elérhetetlen s elzenghetetlen színek versenyeztek az égen, amelyeknek új nevet kellene kitalálni, mert ezt a kéket, ezt a pirosat, ezt az opált, ezt a sárgát, narancsot, violát, szürkét nem találni se a festőknél, se selymeken, se köveken, se a szemekben, csak az égen, és csak alkonyat idején és talán csak éppen a Balaton fölött. És milyen szép volt az ég alatt a víz, a Balaton vize, amelyről az elemi iskolában tanultam egy verset, hogy a jó Isten örömkönyéből lett. A nap búcsúzó sugarai, ég, víz, hegyek, fák, csend... a lélek melanchóliába lankad, s az «őszült idők képeibe merül», mint Berzsenyi mondja.

E páratlanul nemes, gyönyörű vidék aranykorára kellett gondolni, a Tátika, Csobánc, Badacsony alatt leélt életre, a szüretekre, a keszthelyi Helikonra, Kisfaludy Sándorra, akinek hajdan itt reszkettek ezüst huron gyenge szerelmei, Berzsenyire, akit a Balaton tája szinte a klasszikusnál magasabb zengzetekre ihletett, Csokonaira, aki vándorlásaiban leült a tihanyi echóval átellenben. A nap sugarai búcsúztak, mondom, és bocsánat a hosszú bevezetésért, de jön, jön is már a csolnak, amelyről cikkecském szóland. Nagyocska csolnak, négyen ülnek benne, úgy látszik, mondschein-parthiet beszéltek meg estére.

Most mennek ki a vízre, milyen szép, milyen szép, a fekete úszik az ezüstön. Nini. Hegedü cincog.

A csónakon muzsika lesz. Stimmel, csend, ah, most rákezd. És egy szép női alt énekel hozzá. Istenem. Nono.

«Palkó, te drága rajkó,
Ajajajajajaj,
Palkó, te rossz kölkök...»

Igen, ez a Palkó, a népszerű kuplé. Palkó, te pitiáner, érted megőrülök. Szépen, vígan, harsány meggyőződéssel végigénekelik. Csend. A csónak úszik. Az evező egyet-egyet koppan, kacarásznak. A hegedüs megint stimmel, a következő percben lelkesen, átszellemülten és ordítva felhallatszik a friss nóta:

Trinkma noch a Flascherl,
Trinkma noch a Flascherl...

A nap sugarai búcsúztak: Szeavasz Scburl!

GYŐZNI VAGY HALÁL!

A városligeti vendéglőben, ahol tegnap ebédeltünk, a terraszon egy hosszú asztal körül vidám nagy társaság ült. Vagy ötvenen voltak, köztük két-három nő, a férfiakon fehér sorhajókaptánysapka, a mellükön aranyszegélyes nemzetiszín jelvények. Söröztek és zajongtak, szem-melláthatóan boldog emberek voltak. Hosszú halljukozásra feláll ott egy székre egy fiatal-ember Ferenc-József-kabátban s fehér nyakkendőben s elénekelt a «Náci, végy nekem egy æroplánt» című megzenésített költeményt. Az éneknek nagy hatása volt, az éneklőt megéljenezték, mindenki felemelte a söröskriglijét a szájához, kinyitotta a száját s a sárga sört beleöntötte. Egy kis idő múlva Gebhardt urat sürgették, hogy mulattassa a társaságot, Gebhardt úr is felállott a székre s több andalító régi kuplét adott elő, különösen szép volt az a pajzán dal, amelynek ez volt a refrénje: «Egyszer egy, másszor egy, ez már aztán egyremegy». Majd a kezéből csövet formált a szája elé s egy elromlott grammofont utánzott a rokonszenves Gebhardt úr, akinek az előadás után sokan megrázták a kezét s megint körülkocintottak a sörökkel.

Beszélgettek, hallgattak, dohányoztak, majd egy tekintélyes sapkás intésére felállottak, csoportot csináltak, a tekintélyes a csoport közepén állott s halkan diktálta a hangokat. Dalárdisták voltak s valami erőteljes kördalra készültek. A tanár kiosztotta a hangokat, s egy kis köhécselés után felzendült a dalárda éneke, egymásnak hizelgő s egymással feleselő magas és mély hangokon énekeltek egy ismeretlen indulót, amelynek a szövegében előfordult a tengerparti szél, az ormon lobogó zászló, fel, fel és legtöbbször egy kurta s erélyes sor: Győzni vagy halál! Ez a sor túlzengte a bérceket, kidagadt nyakkal, megrendítő hősiességgel zúgott: Győzni vagy halál! Halál, halál, Győzni vagy, Győzni vagy, vagy halál! Ekkor megjelent a terraszon a főpincér, beleszúrta magát a mámoros csoportba s a tanár úrnak tudtára adta, hogy nem szabad énekelni, itt volt egy miniszteri tanácsos és idegesen távozott az ének miatt, tessék abbahagyni. Egy kis vitatkozás támadt, a dalárda elnémult, a főpincér nem engedett a szigorból, a dalárda szétoszlott, leültek a sőreikhez, nem igen ittak, már elment a kedvük. Már-már úgy nézett ki, hogy e sziesztázó iparosoknak lesz az életben egy boldog órájuk, de a főpincér az ötvenkilencedik percben leintette életörömüket. Nagyon elkámpicsorodott a víg társaság, fizettek és lassan elmentek.

IDEGEN SZÍNEK

Jónapot, kedves olvasó, hogy van ön, remélem jól. Ugye, nem fogom nagyon untatni, ha egy-két percig megint olyan fontatlan dologról szólok önnek, mint a mozgóképszínházak előtt kiragasztott nagy plakátok. Ön komoly dolgai között alkalmasint előkelően tovasiet a hidegben e fantasztikus reklámképek előtt, amelyek előtt én tétova egyén annyit szoktam dévankozni. Ime itt a szegény mellékutcán a Démon-mozi előtt hat-nyolc lángoló plakát, mindmegannyi bűvös idill, vagy egy néma tragédiának legmagasabb pillanata. Milyen szép, milyen lebilincselő képei a kacér formájú kis színházban benn berregő moziköltészetnek. Itt egy viruló park fái, a lombok fölött a kastély tornya látszik, szökőkút szívja az ő vízcigarettáját s két százados fa között háló hintázik, a hálóban egy élvővár hölgy omlik el, a hölgy fölé egy távoli állam hadseregének sujtásaival cifrázott karcsú lovastiszt hajol, egyik kezével a háló kötelét fogja, a másik kezében lovaglőostor, melynek vékony vége önfeledten firkál a földön. A hölgy jobb lába igézően lecsüng a hálóból, szép, kövér boka, mely után annyira epedeznek az úgynevezett férfiak. Ez a szerelem. Oh, de amint az élet az andalítót és rettenettest gyorsan forgatja, ime a szomszéd plakát már a sorsüldözött öreg virágáruslányt tárja elénk, aki havas éjszakán, rongyos nagykendőben és kopott virágokkal néz be a ragyogó restaurant ablakán; ki más dőzsölne odabent a mámoros levegőben, mint az a szívtelen gavalér, aki őt ártatlan ifjúságában elcsábította, majd kacagva mutatott ajtót a zokogónak. Most egy orfeumi csillaggal kocint, gyöngyöző pohárral a kezében, a nyomorult grandseigneur, aki nem is egy virágot, de egy egész virágáruslányt tiport el.

El, el az élet útjainak e lehangelő képétől, el a másik plakáthoz, amely a Tuileriák legpazarabb termét mutatja be, magas oszlopok, arany, bíbor, csillárok tündöklő lombozata és milyen társaság! Marsallok és márkizek, a közepén Napoleon, a legközepeken madame Sans-Gêne, amint magyarosan odamondogat a nagy császárnak, hogy hallja maga, majd adok én magának. Fűzzem-e tovább a lebilincselő képek e füzérét, meséljek a a flórenci kertekben lefotografált romantikus történetről, a kert magas lépcsőzeteiről, hol középkori delnők s lovagok szállanak alá, meséljek Pifke úrról, akit a gyönyörű Avenue de l'Opérán kergetnek ezren, indiai pagodákról, Velence gyönyörű csatornájáról, melyen egy fekete gondola mereng tova szerelmes párral a baldachin alatt, a végtelen szép tengerről, melynek kikötőjében Nick Winter a sikkasztót felismeri, s a moziplakátok többi csudájáról, amiket a Nordisk Film, a Cines, a Pathé, meg a Vitagraph képeiből elébünk bűvölnek, melyek kedvéért annyiszor lassítom meg lépteimet s ácsorgok és bámészkodom e tarka és különös dolgokon, e hirtelen Budapest arculatán termett idegen színeken.

ELBESZÉLÉS

A kalauz megrántotta a szíjat és a villamos egy csengetéssel elindult a Nyugati elől. A kalauz előbbre igazította a derekán a fekete táskát, belépett a kocsiba, szolgálhatok. Az ülők a kocsiban elkészítették szakaszaikat, egyeneseiket, átszállóikat s mikor a kalauz kész volt, visszajött hátra, az állóhelyre. Itt egy cseléd állott magában, egy egészséges, kedves, cifra magyar leány, tizenhárom szál szoknyába, veres strimfli a lábán, kezébe összehajtogatott fehér zsebkendő, fején gesztenye haja. A markában már ki volt készítve a hat krajcár, szakaszjegyet vásárolt a táskából. A kalauz végignézte a cselédet, míg a fehér göngyöleget lassan kivette s leszakított róla egy jegyet. «Hová igyekeznek?» - kérdezte. «Erre megyek.» «Erre, hová?» «A szerzőhöz.» «Szép szobalányt visz majd a szerző valahová», mondta a kalauz, a téma ezzel ki is volt merítve, a lány mosolyogva nézte a szakaszjegyet, a kalauz a kis bajusz hegyét kezdte macerálni, olyanok voltak, mint Rózsahegyi és Ligeti Juliska.

A kocsi megint megállott, megint felszállottak, a kalauz megint dolgozni ment. Szaporán tépdeste, lyukasztotta a jegyeket, adogatott vissza a hatosból, megint hátrajött, de már a cseléd körül három-négy dohányzó álldogált, ezeket is el kellett jegyezni a villamostársasággal, hát csak alig-alig nézhetett a kalauz a leány felé. Ez a kalauz ifjú ember volt, huszonhárom-huszonnégy esztendő, most jöhetett ki a katonaságtól és nem régen hagyhatta ott a mezei nyomort. Parasztlegény volt, csak a lábán volt csunya, nagy cugos cipő recsegős csizma helyett, a fejében darutollas kalap helyett a villamos szürke sipkája s a válláról a szijjon nem csíkos szeredás csüngött, hanem ez a kegyetlen táska, amelyet mindenféle utcanevekkel meg számokkal telinyomtatott cédulával tömtek meg neki. Ezeket a jegyeket szakasztja, lyukasztja jókor reggeltől öreg estéig, meg a szijjat rángatja, meg a Megtelt-táblát igazgatja, néki idegen és ellenséges emberek között, egész nap furakodik, bajol, veszekedik a Nyugatitól Kőbányáig meg vissza. Minek élnek az ilyen emberek? Emberfeletti hősiesség vagy állatalatti butaság, hogy ezek az emberek viselni tudják az ő rettenetesen értelmetlen életüket? De ime, az élet-öröm egy kis hasadása, itt a cseléd, akire rákacsingathat, akihez szólhat egy szót. Furakodik is hátrafelé a lány irányában, arcán a legénység csintalan kedve játszik, tán hamarosan jobban megismerkedhetne véle, egy kicsit még elcicáznának ott hátul, megfoghatná a kezét, suttyomban megérinthezné gyenge melleit. A lány is nyújtja a nyakát, mikor meglátja a közeledő kalauzsipkát. Odajut a kalauz a leány mellé, már ki is nyitotta a száját, hogy megkérdezze, hová való, de a kocsi megint megáll, a kalauz hirtelen elkiáltja az utca nevét. Sokan szállanak fel, az ellenőr is jön, a kalauz hamar megy vissza a csatába. Népszínház-utca a következő megálló, itt a cseléd leszállott. A kalauz csak akkor vette észre, mikor a lány már lenn volt a lépcsőn. Előrehajolt és utánanyult a cselédnek, hogy legalább megfogja a karját, lesegíti. De nem sikerült neki, a lány már lenn volt a járdán, vissza se nézett és a legény kinyújtott kezébe egy felszálló dagadt öreg hölgy kapaszkodott.

A JUPITER ÉS BOLYGÓI

Budapest utcáin időről-időre felbukkan egy-egy hatalmas teleszkóp, komoran, mint az ostromágyúk a megszállott városban. Az aszfalt csillagvizsgáló állomásán egy bármely boldog és boldogtalan búvárkodhatik egy húszfilléres pénzdarab ellenében, amelyet a csillagda tulajdonosának kinyitott jobb markában elhelyez. Most egy pár nap óta a Károly-körúton állomásozik egy ilyen csillagvizsgáló alkotmány, egy vasállványon nyugvó nagy teleszkóp, amelynek az ég felé fordított csövén át a nagyérdemű közönség egy pillantást vethet az égbolt csodáiba.

A nappal zajában árván, részvétlenül áll a csillagvizsgáló, a tulajdonos csak alkonyat idején nyitja meg az üzletet, mikor az esthajnalcsillag kibúvik az égből, mint a szeg a szákból. Ekkor az öreg tudós nekicéloz a csillagnak a teleszkóppal, egy kis székre áll s az odagyűlt két-három bémész részére tudományos előadást tart a mennyboltozat szabad szemmel nem látható isteni csodáiról, amelyek azonban a nagyérdemű közönség előtt egy pillanat alatt feltáruznak csekély húsz fillér csillagászati tandíj lefizetése után. Az ősz csillagász befejezte asztronómiai csevegését, senki se mozdul, megint odaállnak ketten-hárman, a csillagász egy únott sóhajjal elülről kezdi és szó szerint elmondja megint az egészet.

Végre valaki ingadozva kotorászni kezd a nadrágzsebben, a tudós bátorítja, a hatos csakugyan előkerül, az ősz boldogan beledugja a teleszkóp csövét az egyén szemébe. A csekély díjért még magyaráz is a benéző fülébe. Csak bátran, uram, a jelzett irányba tessék nézni, ön nyomban megpillantja a Jupitert, ez egy égitest, ami laikusoknál csillag néven van ismerve, az égitesten látható foltok nem onnan származnak, mintha teleszkópom lencséje piszkos volna, teleszkópomat Párisban készítettem, a foltok a Jupiteren vannak, melynek középső átmérője nyolcvanezer, alsó hetvenezer mértföld hosszúságú. Az égitest előtti két kisebb, szabad szemmel nem látható és utáni két kisebb szabad szemmel nem látható csillagok Jupiter bolygóinak neveztetnek. Ezen ritka égi csoda csakis húsz fillérért a nagyérdemű közönség által sorrendben megtekinthető. Elég, tessék távozni. A benéző nagyon ragaszkodik, alig bírja a fejét elvenni onnan, végre átadja helyét egy másik kíváncsinak a tömegből, eltántorog, boldogtalan álmodozó arccal megy tovább az utcán a dolgai után, hébe-hóba felemeli a tekintetét a Károly-körút házai fölé az égre, ahol már több csillag látszik, a szegény tanácstalan már azt se tudja, melyiket vizsgálta...

HOGY VAGY?

TANULMÁNY.

Lehet, hogy önök, elolvassván ezt a fölösleges kis laptöltelék, megneheztelnek rám, amiért a nagyképű *tanulmány* alcímet adtam a cím alá, minthogy semmi mélyebb fajta bölcseséget nem élveztek ebben az igénytelen közleményben. Ám a mindennap ezerszer meg ezerszer elröppenő Hogy vagy? és azok a változatok, amelyek e körül a kérdés körül kifejlődnek, én nekem régi, régi és örökös tanulmányom, problémám, izgalmam és szenvedésem. Megpróbálom ezt itt önök előtt fejtegetni, komolykásan köhécselve egy kicsit. Ehö, ehö. Az ember találkozik az utcán egy barátjával, nem is barátjával, csak olyan ismerőssel, aki mellett úgy érzi, mégse lehet egy szívtelen szervuszszal elmenni. Hát megállnak egy pillanatra. Hogy vagy? Az ilyen ösmerősök többféleképpen válaszolnak erre a kérdésre. Egyik azt mondja: Köszönöm jól, hát te? A másik így felel: Megvagyok. A harmadik: Na, élünk barátom. A negyedik: Vagyok. Az ötödik: Csak úgy, mint a szegény legény gazdag városban. Vannak, akik viccesen formulázzák: Hát vagyok? Sokan ezzel a fülbemászó sablónnal élnek: Szo szo, lá lá. (És a fejükkel billegetnek hozzá, mintha a cigány most rezzentett volna rá a nótára, a tenyerük meg jobbra-balra lendül, mint a monoplán elindított motorjának a csavarja.) A Hogy vagy? azonban ezzel elintéződött és a két egyén örömteli gyors nevetéssel kezét rántva, elválik és megy kiki a maga útjára. Ehö, ehö, most jönnek a nehéz gyerekek, akik nem érik be ezekkel az itt elsorolt fürge és kényelmes kis szólamokkal, hanem ha mit sem sejtve azt mondom: Hogy vagy? elkámpicsorodik az arcuk s így szólnak: Rosszul, kérlek, rosszul. Most már csak nem mehetek tovább, míg futtában meg nem kérdem: Nono, csak nincs valami baj? Deeehogy nincs, deeeehogy nincs. Képzeld, a mult hónapban meghalt a sógorom. Most már elkomorulok, borzasztó, nem is ismertem szegényt. Lenézek a földre. Csönd. Különben hogy vagy? - akarok tovább élni. Hát az illető kipakol: hogy iszonyúan meg van hülve, hogy ennyit meg ennyit leadott tegnap a kártyán, hogy behívták fegyvergyakorlatra és hogy elhagyta a szeretője, akinek két szoba konyhát bérelt a Szív-utcában. Nekem persze mindenre hmgetni kell és c, c, c-t muzsikálni és lopni itt az időt és váratlanul idegen bánatokkal kell elfüggönyözni ifjú tekintetemet. Szeretnék könyörögni előtte, hogy ne bántson már, de ő jámbor és vak önzéssel húz bajai sötét ernyője alá, fel nem gondolva, hogy ez nekem nem jó és hogy úgyse segíthetek rajta és hogy elég mindenkinek a maga baja és nem látja, hogy kántálása közben én, a másik önző, meg-megfordulok az arra siető szép nők után és egyáltalán szeretnék már ebből a török rabságból szabadulni és vígabb életet folytatni. Nincs igazam? No de be is fejezem rövidre nyult tanulmányomat, különben köszönöm, megvagyok. Szo szo, lá lá.

ÉJSZAKAI FÖLVÉTEL

Hazafelé utaztomban könnyű trojkám minden éjszaka elzörög a nyugati pályaudvar előtt és azt a képet, amelyet a nyugati előtt minden éjszaka látok, le kell már egyszer pingálnom, hogy tüsssek rajta. Magad is sokszor láthattad, egyetlen olvasóm, ha arra jártál, azt a csendes és homályos hadat, amely itt ver táborot este az utcára néző jegypénztárak lépcsőin és a pénztár előtt való kövezeten. Furcsa egy gyülevész ez, amely egyszerre itt terem, itt hever a kihalt üvegcsarnok előtt, mint a temetetlen hullák a harcmezőn. Mozdulatlanok s formátlanok, mint a ledobott zsákok, csak ha megállasz, s egy kicsit fixirozod őket, akkor tudod megkülönböztetni az embert, meg a batyut. Vén emberek, legények, banyák, menyecskék fekszenek itten gubába, pokrócba, nagykendőbe csomagolva, sok férfi szájából kinyúlik a vékonyszárú kis pipa, nem ég, a gazdája is elaludt. Az utcán még kocognak a kocsik s járókelők kopognak, de ők úgy alusznak, mintha brómot vettek volna be. Itt-ott kiszámított szünetekkel durván hortyog valaki, vagy eszméletlenségében korrektül megvakarózik. Mióta az eszemet tudom (mióta is tudom az eszemet?), mindig itt látom ezt a népséget és nem tudok tisztába jönni vele. Miért fekszenek ezek itten? Utasok, vagy hajléktalanok? Ha utasok lennének, elutaznának, de ők nem utaznak el, este nyolc órakor már vackot csinálnak maguknak a kövön és még hajnalban is ott alszanak. Ha hajléktalanok, minek a sok batyu és minek jöttek volna éppen ide, e nyugtalan s rideg tanyára, ahol a fuvó szélről sincs ami megóvjá őket. Nincs semmi értelme, hogy ezek itt döglenek, az ember az éjszaka különös színei s hangjai között, mikor a felbontott kövezet árkaiban vörös lámpások körül fekete árnyak hajlonganak, olyan fantasztikusnak látja ezeket az eldült rongy embereket is. Ki tudja, merről, honnét vánszorogtak ide, mintha mindnek célja lett volna, valahová való szándéka, idáig jöttek, itt elfogyott tán az erő, az útiköltség, a vonatot már nem is látják, a pályaudvar lépcsőin elestek és elaludtak.

SZÍNINÖVENDÉKEK

Egészen fiatal hirlapíró koromban, réges-régen, nagyon régen, öt vagy hat esztendeje is megvan bizony már annak, pályám és privátéletem legkedvesebb izgalmi volt az a vizsgák, amelyeken a színiiskolák növendékei bemutatják tehetségüket. Ezeken a megzenésített szép napokon már korán délután, két órakor felkeltem, hogy megjelenhessek az ifjú illúziók ünnepén, a bűbájos növendékelőadáson. Zsebemben a szerkesztőség kemény vászonba kötött jegyével, gallérom köré szelídítve leghódítóbb nyakkendőmet, elegánsan és szigorúan vonultam be a fantasztikus délutáni világításban nyüzsgő nézőtérre.

Óh istenem, öregebb szeretnék lenni, egészen öreg papa, hogy több jogom, több illúzióm s több őszinteségem lenne sajnálni ezeket a tegnap, de visszahozhatatlanul elszállott gyöngyidőket. Talán túlzottan meghatódom, ha eszembe jutok magamnak ezekből a tündéri vizsgaelőadásokból, amelyekre úgy léptem be, mint a bagdadi zengő kertbe, hogy az ifjúság minden virágát leszakasztom és minden gyümölcsöt bemajszolom. Mint álmaim meghódított tartományában, olyan szédült varázslatban néztem széjjel a színpadon és a nézőtéren a fiatal hölgyecskék között, akik a gyermekkor és a színészet két karján hintáztak.

Milyen angyali szépeknek tündek föl szememnek és fülemnek azok az egyfelvonásos kis ódon daljátékok, amelyekben az édesek és kedvesek felléptek egy esztendei tanulás után, hogy a beszédben, énekben, táncokban s színpadi mozgásban való genialitásukat a nagyvilág elé kipakolják. Hogy átbizsergett rajtam is a szülők, testvérek, rokonok, udvarlók, lakásadónők láza, akik boldog szorongásban figyelték a kiválasztottjaikat, mennyire helyeselték a mindenfelől előugráló koszorúkat, amelyeket egy kis kuplét meg egy ötszavas szerepecske után mennydörgésszerű tapsrohamok közt felnyújtottak az Iliknek, Liliknek, Viliknek. Mindenkinek sikere volt, mindenki ragyogott, s a nézőtéren minden arc ünnepélyes érzések kirakata volt. Hogy szaladgáltam a kosztümökbe gyűrt, sminkes leánykák között, a hetedik nagyhatalom hódító öntudatában, melyet húsz éves korunk után nem érzünk, s ifjonti gyulékony-sággal, mert szeretőt kerestem köztük magamnak, kedves kis barátnőt, akivel kissé nyomorgunk, de később annál dicsőbben élvezzük majd sikereinket. Rozsdásabb kollégáim példái ösztönöztek, de sajnos, állhatatlan voltam, másnapra, hogy örök szerelmet ígértem, elugrottam s otthagytam kegyeik érintetlen kincsét a vagyonos magánzók részére.

Mily szép, milyen üde, milyen idilli, milyen csingilingi volt ez az egész és... «ki mondja meg, hogy hova lettek tavaszom aranynapjai?» - hogy egyszer már a költővel is szóljak. A minap hosszú idők után megint benéztem egy ilyen növendékelőadásra, most van ezeknek a szezonja. Rossz kedvem volt, vagy igazam volt, - elfárasztott s lehangolt a kép, amelybe beletartoztam valamikor. A sok friss és ambiciózus fiúban a jövő megsziporodott színésznymorát, elkeseredett vidéki ügyelőket, sűgőkat s facér koronakérőket láttam s a szép kis, nem is olyan szép kis leánynövendékeket is nagyon sajnáltam, a legtöbben még nem is sejtik, hogy közepes vagyónú s fukar barátaik lesznek. És a szegény szülők, akik most először s tán utoljára hallják, hogy a gyerekeiknek tapsolnak. Istenem.

HAZÁNK JELESEIRŐL

Orfeum. A fele műsor lement. Tíz perc szünet. Lebocsátkozik a nagy függöny, egy pillanatra előtűnnek rajta a bűvös eldorádói tájak, a következő pillanatban elsötétül a nézőtér, a nagy függönyre még egy fehér vászonlepedőt eresztenek, amelyet a magasból vakítóan megvilágít a reflektor, a karmester jelt ad s a zenekari munkások, akik csak az imént hagyták abba, megint előveszik a gyalút, vésőt, kalapácsot és dolgoznak. A ragyogó fehér vásznon pedig megjelenik egy szép takaréktűzhely. Szereted ezeket a perceket, édes olvasóm, a sötétnek, a zenének, a süteményes fiú nyávogásának, a fehér vászon előtt felfelhőző szivarfüstnek s a tündéri reklámképeknek méla perceit? A takaréktűzhely eltűnt, hogy helyet adjon egy szűcsipari kirakatnak. A kirakat is csak másodpercig szerepel, azután egy démoni kép ráz meg, sötét égben autó száguld a vad országúton, az autó elején két lámpából két ragyogó fénysugár. A kép alatt a cég is, amely az autólámpákat készíti. Azután a tündér jön, aki a fogpasztát tartja merengő mosollyal ajkai előtt, meg a gavallér, aki ettől meg attól a szabótól veszi részletre a ruháját. De ez mind nem volt elég ünnepélyes, most, most! A ragyogó vásznon megjelenik két férfi színes arcképe. Atya és fia ők és pékek. Igen szép emberek mind a ketten, a frizurájuk korrektül simul a fejbőrhöz, a bajszukon meglátszik, hogy gondosan ki volt kötve, a nyakkendőjükben elegáns patkó, az egész fotografián öntudat és meglegedettség ömlik el, a zene andalítóan játszik a fényképekhez s a néző szíve ellágyul, eszébe jut a jó Isten, aki ilyen szépen gondoskodik a mezők liliomáról és a pékekről. A vászon Hortobágyára új délibábot varázsol a reflektor, néhány ortopéd-remek közt ott uralkodik középen a cipész, mint a hős szelídítő oroszánjai között. Szintén fess egyén, cvikkere mögül fölényes nyugalommal néz le ránk, mellét rendjel díszíti. Oh, milyen szép lehetett a csata, amelyben az ortopéd-cipész az érdemjelet nyerte, milyen tűzzel küldhette rohamra a csizmazászlóaljzat, a félcipő-eskadront, a sámfaütegeket! Nem sok időre adhatjuk magunkat által e daliás idők felemelő hangulatának, a vásznonról elfut a kép, már ott a másik, talán még teljesebb méltósággal az előbbinél. Ez a vendéglős, erélyes, de nagylelkű és jóságos tekintettel néz szét a közönség fölött, bajusza keményen kikefélve, a karmester felemeli fejét, feleszmél s a zene átcsúszik a *Heil dir im Siegeskranz* alázatos és ünnepélyes dallamába... Ám a szép hazafias ünnepélynek vége már sajnos, a tíz perc elmúlt, a fehér lepedő felhúzódik, a nézőtér kivilágosodik, csengetnek, a nagy függöny is felhúzódik lassú komolysággal, kezdődik a műsor második része.

ÍGY TÉL FELÉ

csudálatos, exotikus élet kél a csemegeboltok kirakataiban. A disznóhús, felvágott csirkék, kávécsomagok, almák, körték, mézek, befőttek, konyakos meg pecsenyeboros üvegek birodalma ilyenkor sűrűbb, dúsabb és tarkább lesz hirtelen, elkapja a járó-kelő ember tekintetét. Nini, itt a friss füge megint, a duzzadt, édes és buta füge, a vakmerő sárga citrom, meg az új, gyengepiros narancs, zöld leveleik közepett, meg a banánok egy tálcán, az egyikről négyfelé hasították a héját, hogy megmutassák bágyadt fehér húsát. Ragyogó fekete, ragadós nagy francia szilva, malaga, olasz mandula. Tea, elegáns katulyában a divatos angol teák, ósdi papircsomagolásban a moszkvai Popoff-tea, amelyről hirtelen eszembe jut, szívembe jut az orosz regények életének minden melegsége és melankóliája. Száz meg száz most érkezett szardiniás doboz, olyanok ezek a kis bádogdobozok a rájuk erősített kulccsal, mint az emberpusztításra kitalált pokolgépek. Egy tányéron kaviár, mint a puskaapor. És itt panaszkodnak megint a fagyott testű, felmetszett nyakú s megvakított heringek és itt vannak megint a friss pisztrángok, komoly lazacok s apró, ismerős tengeri halak. És vannak magyar halak is: a hosszú, piroshátú, fehérhasú paprikás szalonna, meg a zord debreceni füstölt kolbász. És rumok és dzsemmek szimpatikus üvegei, angol felírással. Benn az üzletben lázasan vagdálnak, mérnek, csomagolnak, a pult előtt siető, boldog népség, amely ottan vacsorázik. A kirakatban békés egyetértésben, szeliden mutogatja magát ez a nagy világ minden zugából összehordott panoráma. A vak hering, meg az ifjú narancs, meg a malaga, meg a debreceni kolbász, meg a tea, meg a füge, meg a tengeri halak, meg minden, ezek természetesnek találják, hogy megismerkedtek egymással oly távoli származásuk dacára, s mind együvé kerültek és ugyanarra a pályára léptek? Vagy vannak talán nekik is titokzatos néma percek, mint az állatkert vadjainak, amelyek olykor nyugtalan futkározásukban megállanak, lassan forgatják a nyakukat és kitágult szemekkel bámulják meg egymást...

SZAMOVÁRY

Vonaton ültem a minap, ismétlem, vonaton ültem, azaz hogy nem ismétlem, mert a vonat indulása után csak pár percig ültem, a mámorvörös divány sarkában. Nézegettem a szomszédoknak, egy uriembernek, a cipőjét, majd a telegráfoszlopokat lestem, hogy kapkodják el egymástól a feljebb-lejjebb szálló drótvonalakat. Az a néma telegráf hullámzás, azután meg a vonat kerekeinek önök előtt sem ismeretlen kattogása az embert mindenféle oktan és céltalan tünődésekbe viszi bele, az ember az életről gondolkodik és ebből semmi jó nem szokott kijönni, nem igaz? No nem gondolkozok, inkább olvasok, mondok magamban. De a könyveim, kérlek, mind a kofferekben fuldokoltak, lusta voltam leemelni a koffereket, kinyitni, kotorászni bennük, s visszaemelni őket. Szerencsémre azonban nagyon okos vagyok, azonnal eszembe jutott, hogy a vonaton mozgókönyvtár van, a vonaton könyvet lehet venni, szórakozás és művelődés céljából. Kimentem a folyosóra, ahol a mozgókönyvtár kis ércládája a falhoz van erősítve. Megnézem, mit árul: éppen a mi édes írónknak, Szamovárynak *Már nem tudom milyen* című füzetecskéje volt műsoron. Ez kell nekem, ujjongtam, jöjj kedves jó Szamováry, ringasd el egy hatosér az én sokat hányatott lelkemet.

Elő a hatost, be a nyílásba. Megfogom a szekrény alján az úgynevezett fogantyut és meghúrom, ahogy meghuzandó. Meghúztam a fogantyut, esküszöm, s most bocsáss meg, jóhiszemű olvasóm, hogy csalódást okozok neked: a könyvecske nem esett ki. Benne maradt a szekrényben, a mozdulatlan mozgókönyvtárban. Az okosabb enged, gondolom, bedobok még egy hatost, még egyszer meghúrom. Nem jött ki a könyv. Bár úgy tanultam, hogy az automata-tákból mindennek egyszeri húzásra ki kell jönni, nem mérgeskedtem, szép szelíden rá akartam beszélni a szekrényt, hogy adja ki a könyvet s húztam, húztam, húztam, többször, mint ahányszor leírtam. Húztam, húztam, mint a cigány a bálban, s szomorkodni kezdtem, se a hatos nem jött ki, se a kis könyv. Én a hatost nem bántam, csak a könyvet sajnáltam, igen szerettem volna Szamováryt olvasni. Egyre fokozódott bennem az epedés Szamováry után, már csak azért is, mert ilyen nehéz hozzáférni, szemem sóváran és bánatosan csüngött a szekrénybe zárt Szamováry címlapján, fogtam a húzantyut, húztam a fogantyut, úgy éreztem, hogy valami középkori levente vagyok, s egy bevehetetlen várat vívok, ahová szőke kegyesemet zárták. Szamovárynak az enyémnek kell lenni, fohászkodtam fel lelkemben, s fáradt jobbomat leeresztvén, friss balkezemmel kezdtem az ostromhoz. Nem tudom, mennyi ideig küzdöttem a mozgókönyvtár ellen, de egyszer csak arra eszméltem, hogy kipirult az arcom, hevesebben lélegzek, izmaimba rugékonyság, egész valómba pezsdülő életkedv költözött. Mit terjengjek: a mozgókönyvtár a legjobb testgyakorlatnak bizonyult. A balkaromat is jól meg-edzettem, ruganyosan, felvidult lélekkel szállottam le a nyugati pályaudvaron s eltökéltem magamban, hogy ezután, ha utazom, mindig kitornászom magam egy hatosért a mozgókönyvtár előtt. Ha könyv is talál kiesni, azt kihajítom az ablakon.

LÓVONAT

A Margitszigeten lóvonat jár, az alsószigeti vendéglőtől a felsőszigeti hajóállomásig tolja az ódon barna kocsi maga előtt a lovat a sineken. Tegnap, Úrnapján, egy pár elszántabb egyén kirándult a Margitszigetre a borult időben, s lóvonaton jöttek a felsőszigeti vendéglőbe. Én, tisztelettel alulirott, a Margitszigeten lakom, jöttem haza a városból, együtt ültem a lóvonaton az urakkal, akik egy összefüggő társaságot képeztek. A kocsis trombitált, a lóvonat elindult, lassan ment és az egyik úr a térdei közé fogott bot fölött csóválni kezdte a fejét és így szólt: «Skandalum, hogy itt még lóvonatot járatnak. Mi? Mért nem építik ki a Margitszigetre is a villamost? Villamossal három perc alatt leérne az ember.» Nyilván önmagára célzott «az ember»-rel, azonnal ki is húzott a bal mellényzsebéből egy aranylánchoz erősített kerek szarvasbőrt, abból egy fényes aranyórát vett ki, a tetején lévő gombra alkalmazott egyetlen nyomással felpattantotta annak egyik fedelét, ránézett az üveg alá tett ciferblatra, ráfűjt az üvegre, becsukta a fedelet, visszacsusztatta a csipkészlű szarvasbőrbe, a szarvasbőrt kissé rádörzsölte az órára és az egészet visszajuttatta a bal mellényzsebbe, ahonnan eredetileg azt elővette. «Most háromfőtálya mult öt perccel, fogadjunk hogy négyre se érünk le.» Senkise fogadott, ahogy ilyenkor nem is igen szokás, hanem az urak megtalálták az útra a témájukat, mérgesen beszéltek mind a lóvonat avult intézményéről s a maguk elvi hatáskörében erélyesen sürgették a villamost, mialatt a szemükben a közügyekért való buzgalom imponáló lángja égett. Istenem, nagyon megijedtem. Árván ültem köztük andalodó lelkemmel, aggodalommal teltem meg, gondoltam, ma négy ember sürgeti, holnap újabb négy ember, a főváros egyszer kénytelen lesz villamost ültetni a virágok közé a Margitszigetre. Már egy víztornyot is felemeltek egy klasszikus szépségű mező közepén a szigeten, a villamosra vonatkozó retteget sem sem alaptalan, úgy éreztem a lóvonaton, amelyen szorongó érzésekkel ültem. Uraim, tegnapi szigorú emberek, én a legmálébszájú csodálója vagyok a repülőgépnak, de ne vessék meg azt a gyöngémét, hogy szeretem és féltem az elavult, sétáló, ráérő lóvonatot a Margitszigeten. Hadd sétáljon a lovacska a fák közt végig a nyitott barna kocsival e leirhatatlan finom, gyönyörű, csendes tartományban, Budapestnek mutatóújján fénylő antik ékszerén, a Margitszigeten. Ne kívánják, hogy a villamos csengetése elzavarja Szent Margit szigetének madárkáit, a Dáhlia-rózsák álmát, s a szigetnek a fák közt andalgó urnőjét, a csöndet.

Tulajdonképpen csúf árulás tőlem a szigetről beszélni, amelyhez meghatott s féltékeny szeretettel ragaszkodom, amelynek szépségeiről csak egy kedves, diszkrét barátommal szoktunk versenyt rajongani éji és reggeli sétáinkon, az álmodozó régi hotelek körül, a víz partján, a romok közt, a hajóállomásnál, a hidon, a kertészetben, mindenütt. Kis kacsóim összetéve szépen, ágyacskámban feltérdelve fogok imádkozni, hogy ne uszítsák rá a villamost e páratlan s imádandó helyre, amelynek csendes, bágyadt, előkelő hangulata az itteni hotelek portásai-ból, lohndienereiből, szobalányaiból is finom embereket varázsolt, óh mélyen tisztelt nagy-közönség, járjanak a városban villamoson, itt ne legyen oly sürgős dolguk, fogadják jó szívvel a lóvonat konduktorának gyenge trombitaüdvözlését, üljenek fel a lóvonatra s az alatt a tíz perc alatt, míg leméláz a szigeten, üljenek türelemmel, forgassák a fejüket a Duna futó hajjai és a hellén szépségű mezők között, füleljenek a csacsogó madárkákra, ne vegyék elő folyton az órát, vegyék elő néha a lelküket is.

MŰCIGARETTA

lóg egy ismerősöm szájából. Ismerik a műcigaretta, imádott olvasóim? A műcigaretta új találmány és mérget lehet rá venni, hogy német agy fedezte fel és német fogsorok szorították először maguk közé. A műcigaretta egy üres fehér kaucsukcső, kurta álborostyán szopókával, a kaucsukcső vége szürkével és pirossal van befestve, úgy van, ez azt az illúziót kelti, hogy egy tisztességes égő cigarettával van dolgunk. A műcigaretta állítólag valami kellemes aromát is terjeszt a szájüregben. Ismerősöm azért harapdálja és mindazok akik harapdálják, azért harapdálják a műcigaretta, hogy mérsékeljék füstölő szenvedélyüket. Kimélni akarják a tüdejüket és a pénzüket, mert a tüdő pénz, mint mondani szokás. Ismerősöm reggeltől estig csikorgatja a műcigaretta és én ezért reggeltől estig utálom őtet, mert a műcigaretta idegesítő, ellenszenves, embertelen csúnya egy valami. Olyan a felnőttek szájában, mint a gummicucli a szegény kis baba ajkai között, aki elől begombolták a csecset. A kis gyerek az ő meg nem romlott ízlésével és ösztönével érzi, hogy a cucli csúnya dolog és csak hosszú sírások után fanyalodik rá. A felnőtt műcigarettaázók valami antipatikus kéjjel csámcsognak ezen a buta német cigaretta, amelyben nincs dohány, amely nem ég és nem füstöl, még a villamosban is szájukban tartják és kinevetik a kalauzt, aki az első pillanatban nekik szalad a cigaretta miatt. Talán még minket is kinevetnek magukban, akik nem élvezzük ezt a német élvezetet és kajánul nézik a mi őszinte, égő és füstölő szenvedélyünket. Ne reszkess a balkezem két ujja közt, te kedves, kecses, finom Luxor, vidáman szálljon meleg, halványkék, karcsú lehelleted, ne félj, cigaretta, én se félek. Nem hajítalak el a német zsenialitás előtt, amely ilyen tolatkodóan vigyázni akar a pénzemre és az egészségemre és alattomos módon el akarja venni tőlem az égő cigaretta, az egyetlen kétségtelenül jól eső valamit ebben a tanácstalan rövid életben.

SZÍNHÁZBAN VOLTAM

a minap, képzeljék. Ó, milyen ünnepélyes a színházi est, milyen jó a darab, milyen szép a közönség, milyen jól játszanak az igazgatóságtól a színházhoz szerződött egyének. Jóval a felvonás befejezése előtt kipardonkodtam a színház elé cigarettázni. Mint okos ember, felgyűrtem kint a galléromat s elővettem a szivarkát. Hát amint javában elővenném, felzendül az utca köde, nyolc-tíz kis manó terem előttem, egy-egy lángocska villan fel minden kis manó előtt. Na de nem vagyunk az erdőben, uraim, mint mondani szokás, egy pillanat alatt kievickéltem a tündérmese ködéből, a kis manók szegény gyerekek voltak, akik elem versenyeztek gyorstüzelő gyufáikkal, hogy rágyújtsak. Én nálam volt gyufa, dacára annak, hogy dohányos vagyok, de hát csak nem hagyhatok kussolni ennyi fellángoló reménységet? Találomra odadugtam az egyik lángocskához az orromat, előtapogattam egy krajcárt a zsebemből és elültettem a lángocskához tartozó kézben. Miután a versenyt így lefutották, a kis lángok a földre szállottak és ott elhaláloztak. A gyerekek visszavonultak belső termeikbe, az utca közepére, s folytatták az üzlet alatt abbahagyott vitájukat. De kis vártatva felragyogott a színlelőadás öröme, a szünet, kicsapódtak az előcsarnok üvegszárnyai, jöttek a többi cigarettázók. A gyerekcsapat előrohant és megkezdődött a nagy gyufavásár. Egy törpe tűzijáték volt, a virgonc kis lángok ide-oda repdestek, szinte kivétel nélkül reflektáltak az urak a gyerekek fényes ajánlataira. Meg kell vallanom, hogy olyanok is akadtak az úgynevezett urak között, akik a magaméhoz hasonló gavadériával krajcárral viszonozták a gyufát. Túlnyomó többségben azok voltak, akik gögösen emelték vissza a fejüket és a tőlük már megszokott tökélyel kezdtek slukkerezni. A gyerekek azonban nem ütődtek meg ezen, nyugodtan gyújtogattak tovább. Az urak, akik az enyimhez hasonló okossággal felgyúrták a gallért, cigarettáztak, cigarettáztak, addig cigarettáztak, míg megszólalt az édes csengő, amely a második felvonás előjele, a dohányzók egy keserveset, utolsót szívtak szivarkáikon, eldobták őket s futottak. A gyerekek közt most indult meg az erélyes munka, egymást buktatva kapkodták fel a cigarettákat, a melyeket megnyálazott ujjukkal rögtön eloltottak. Miről van szó? A cigaretták legnagyobb részét félig se szívták még el, olyikbúl csak egyet-kettőt szippantottak, a gyerekek ezeket az uraságoktól elvetett cigarettákat gondosan eltették. Alkalmasint ennek a holminak is van Teleki-tere, valahol Budapest fortifikációin, ahol lezajlik másnap a cigarettabörze. Hivatlannak érzem magamat arra, hogy erőszakos szociológiával tömjem önöket, csak azt akarom még elmesélni, hogy kényelmesen elgondoltam, milyen sokan megélnék a színházból. Szerzők, a színészek, a zenekari tagok, a színpadi munkások, a díszletfestők, a páholynyitogatónők, a takarítónők, az igazgatók, jegyszedők, szabók, nyomdák, másolók, fordítók, színházi lapszerkesztők, satöbbiek és íme, ezek a gyerekek is keresnek a színházon. Milyen szép ez, nem igaz? Az embernek mindig van min elgondolkozni, ha megnéz egy darabot.

MILYEN NAGY ESŐ VOLT

tegnap városunkban... Otthon ültem délután hat óra felé, mikor a zivatar megeredt, a nyitott ablakba könyököltem, gyönyörködni a friss zuhogásban és színi a fák egészséges lehelletét. A zivatar hosszú lett, unalmas és szomorú, egyre szomorúbb, betettem az ablakot, olvasni kezdtem. Nem bírtam sokáig, odakinn esett, esett és mintha az eső elmosta volna a szemem elől a betűket. És a szobában minden elszegényedett és megbetegedett. Nem bírok itthon maradni, neurasthénias vagyok, menekülünk. Esőköpenyeget vettem fel és elszaladtam a kávéházba. Igen. Nekem most a lapba egy kis cikket kell írni, azt írom és ezer bocsánatot kérek, még most is a nagy eső esik bennem és nem bírok másról gondolkozni és ha untatom önöket, kérem, ne is olvassák tovább, ezután se jön semmi kedélyes.

Beültem a kávéházba és a tükörablakhoz nyomtam a homlokomat. A konflisok nagyon siettek, a kocsisok fekete viaszkos vászonkabátban állottak a bakon, úgy hajtották a gőzölgő lovaikat és esernyős emberek rohantak, akiknek a nadrágja azonban csuromvíz lett és szegény népek esernyő nélkül, mindenre elszánva és szobalányok, akik a fejükre kerítették a felsőszoknyát, mint valamikor otthon a faluban és végre mind feladták a versenyt és behúzódtak a kapuk alá, kifelé néztek onnan s nem beszéltek egymáshoz. Még a rendőr állott az esőben, a sisakgallért a fejére húzta, olyan volt, mint Anonymus a városligetben. Csak az eső szakadozó szürke cernája élt a városban kinn, a lámpák körül élesen látszott az eső, mintha hosszú léniákkal húzgálnák egymás mellé a vonalakat. A tea se lendít rajtam sokat, szomorú, gyámoltalan és kétségbeesett vagyok, családom meghalt tagjai a temetőben vannak és talán neheztelnek rám, hogy én itt ülök a kávéházban és figyelmesen szűröm a teát. Ami eszembe jut, csupa lehangoló számárság és utálattal gondolok kedves embereimre, leginkább önmagamra és önmagammal mindig együtt kell lennem.

Jaj istenem. Ma éjjel, tudom, az ágy alá nézek, mielőtt lefekszem és ha lefeküdtem, félni fogok a haláltól és a bolondok házatól. Szembe egy második emeleti ablakban egy fiatal cseléd áll egy kis babával a karján, a baba sír, a tátott száján látni, a lány lóbázza, ütögeti a hátát. Hogy gyűlölheti, hogy szeretné lehajítani a kövezetre. Este van és még mindig esik, a fekete flaszter ragyog az esőben, a kocsilámpák vörös fényei időnkint végigúsznak a vizes járdán, engemet rég megemésztett képek és hangulatok kínoznak. A kövezeten fölúgrálnak s lebuknak az esőcseppek, folyton, folyton, mint a világ örök háboruinak kis katonái...

MAGYAR BŐRIPAR

Az embernek néha minden rosszul sikerül. Azt mondom a kávéházban az ujságos gyerekek: hozd ide fiam az illusztrált lapokat. A gyerek egy teknősbéka gyorsaságával eljár a megbízatásában és az operenciákon túlról megérkezvén, elém csapja a székre a sok keménytáblás nagy ujságot. A többi kézben van, mindjárt hozom, mondja és miután megkapta borraavalóját, eltűnik, soha nem látom többé viszont. Dehát elég lesz ennyi is, bizonyos életörömmel nyúlok a legfelső lap után, szép tájakat, szép hölgyeket, ünnepélyeket, ragyogó temetéseket fogok látni.

Kinyitom a táblát, a lap címe: Magyar Bőripar. Csalódás, becsapom, el a másik székre. A második táblában, amelyre aranyos betűkkel *Le Theatre* van nyomtatva, a Molnárok és Sütők lapja unatkozik. El. A harmadik lap: Vegyi Ipar. Jaj! A következő illusztrált lap, mint már ki is találhatták, a Motor és Alkatrészek s ha még ez se hatotta meg önöket, kérgesszívű olvasók, vegyék fel csak az ötödik lapot, a Magyar Füszerkereskedők Közlönyét. Ezt is becsapom, ráteszem a másik székre, előnt a düh és az első, amit elhatározok, hogy agyonlövöm az ujságos gyereket. Biztos, hogy az esküdtek felmentenek.

Azonnal ellágyulok, az esküdtek felmentenek, tehát nem elegáns dolog a gyereket agyonlőni. Aztán rájövök, hogy nem is vagyok mérges, mért haragudjam a gyerekekre, mért várjak ép tőle tökélyt s korrektséget, mikor az egész világ rossz, kiábrándító és csalafinta. Egész elkese-redésem szelid csüggedésbe megy át, szinte örülök, hogy megint sikerült csalódnom valamiben és távoli, édes szerelemmel vágyom az igazi illusztrált lapok után, amelyek kézbe vannak. Az elegáns Illustration, a kellemes Le Rire, a komor Simplicissimus, az ünnepélyes Studio, az egészséges Police Gazette, a fantasztikus Harpers Weekly, a tornácon pipázó Vasárnapi Ujság, az első bálba készülő Uj Idők, a Tolnai Világlapja barnumcirkusza, a huncut kétértelmű Magyar Figaro... óh hol lehetnek most, milyen jó lenne, ha itt volnának, milyen jó kívánni őket.

De hát az ujságos gyerek elszökött, bevette magát a Bakonyba, egy vármegye zsandár nem tudná kézrekeríteni. Ülök, búsulok, végre szomorúságom és humorom (két egy testvér) összecsókolóznak és kieszelik, hogy azért is elolvastatják velem a Magyar Bőripart. Felveszem és elszántan nekifekszem az amerikai szárítási eljárással foglalkozó vezércikknek. Olvasok, olvasok, egyszerre ott terem előttem az ujságosgyerek. Mit akarsz? Kérem, nagyságos úr, szabad már a Magyar Bőripar? Nem, mondom szigorúan, visszadugom az ujságba a szememet, végesvéig elolvasom s utána izgatottan nyúlok a Molnárok és Sütők Lapja után.

A SZÍNÉSZEK ÁBRÁNDOS SZEME

A trafikok, meg a papírkereskedések kirakatában egyebek közt egy vékony drótpálcára erősítve egy sor olyan képeslevelezőlap is látható, amely híres embereket ábrázol. Ezeken a művelt anzikszkártyákon felvonulnak a nagy zeneszerzők, akiknek arcát az orfeumi átváltozó művészekről ismerjük, azután világhírű tudósok, festők, szobrászok, írók. Nem mintha utolsónak tartanám ezek között a színész művészetét, hanem mert külön óhajtanám méltatni ez alkalomból a színészeket, hagytam utoljára a felsorolásban a színészt. Mert színészek fényképei is vannak a kirakatokban Verdi, Puccini, Darwin, Goethe, Lenbach, Tolsztoj mellett. Sőt, kicsinyes és gonosz volnék, ha elhallgatnám, hogy a kedves fiatal leányok, a világ legeszményibb közönsége, a kirakat előtt nagyobb szimpátiával nézegetik a színházak köröskörülrajongott tagjainak a képét, mint például a Goethe igénytelen cifferblattját. Egyrészt ismeri a budapesti színpadokról ezeket az ünnepest férfiakat, akiknek íme már a jelenkor anzikszkártyákat emelt, másrészt, valljuk meg, sokkal lebilincselőbbek is a színészek orcái.

Nem szólok arról, hogy a fényképeken mindannyian tündéri szép férfiak a fővárosi színházak illető színészei, hála istennek, hogy ilyen szépeknek sikerültek. De az egész arc kifejezésében, vagy mint a régiek írták: kinyomatában van valami, amiben a színészek az anzikszokon andalítólag fölöttük állanak egyéb művészetek, úgymint irodalom, tudomány, zene képviselőinek. A színészek egész fejtartása oly dicsően tragikus és a szemük... Oh ezek a szemek, istenem, a színészek szemeit órákig el tudom nézni a kirakat előtt. Ezek a szemek a Magyar-, Király-, Víg- és Nemzeti-színházakból! Ha én ecsetelni tudnám, mi van ezekbe a távolba merengő szemekbe írva, ha én nekem olyan jó tollam volna, hogy le tudnám mindazt ügyesen írni, amit ezek a szemek sejtetnek, tüzes szenvedelmeket, a nagyság bánatát, a dicsőség spleenjét, megnemérettségét a léleknek, meg nem fejthető örök titkokat és rejtelmeket, mindent, ha ilyen jó tollam volna, én volnék a legjobb tollú gyerek a világon és már szinte olyan nagy embernek érezném magam, mint például itt Tolsztoj mellett a fiatal operettszínész, kihajtott romantikus inggallérjával, a tengernek kitért nyakával, Dorian Gray-fejével, kétfelé lankadó hajhullámaival, gögös és fájdalmas ajkszögleteivel és a végtelen felé merengő szemeivel, mint Rodin Le penseur-je. Tolsztoj, az esetlen vén muzsik kellő regáddal pislog át erre a másik anzikszra, s mintha a respektustól kissé jobban behúzná a nyakát a zekébe.